Editura pentru Literatură Universală

TUNELUL, realizarea literară cea mai valoroasă a scriitorului argentinian ERNESTO SÁBATO, îmbogățește acele modalități romanești latino-americane care se înscriu pe linia surprinderii dinamice și exacte a mișcărilor sufletești. Prin introspecții profunde, realizate cu o inegalată artă psihologică, autorul înfățișează drama unui artist autentic, JUAN PABLO CASTEL, eroul principal al cărții, în condițiile capitalismului.

Lei 3,25

Ernesto Sábato

Tunelul

Ernesto Sábato

12.576.

Tunelul

15228

Colecția Meridiane

Clubul cărții digitale 2024

Desenul copertei de *Iulian Olariu*

Ernesto Sábato
EL TÚNEL
Compañía General Fabril Editora
Buenos Aires — 1961

Ernesto Sábato

Tunelul

Traducere și
cuvînt înainte de
DARIE NOVĂCEANU

12.576.

Editura pentru Literatură Universală

București — 1965

E r n e s t o S á b a t o intră în literatura argentiniană venind pe un drum, dacă nu unic, destul de singular. Şi asta nu pentru că debutul său s-ar fi produs tîrziu, la o vîrstă cînd alţii îşi pot pune cu uşurinţă alături de nume titlurile mai multor opere literare; şi nici pentru că acest debut i-ar fi adus dintr-o dată, de la început şi definitiv, gloria, situîndu-l printre cei mai străluciţi scriitori contemporani din America Latină.

Născut la Rioja, în 1911, Sábato va urma cursurile Facultăţii de fizică din La Plata, fiind unul dintre studenţii emeriţi şi nu va crea nici o premisă în baza căreia să poată fi bănuit că va deveni scriitor. Un timp, de la catedra de unde îşi ascultase profesorii, va ţine prelegeri de fizică unanim preţuite. Merite deosebite în acest domeniu îi vor înlesni mai apoi trimiterea, ca bursier, la Paris, pentru a lucra în laboratoarele Curie. Aici va asista la prima fisiune nucleară din istoria lumii. Calea parcursă avea prin urmare dovezi sigure că drumul său va fi cel al cercetătorului pasionat şi sclipitor în domeniul ştiinţei. Curînd însă, Sábato va „înşela" speranţele pe care el însuşi le născuse, devenind nu un mare om de ştiinţă, ci un scriitor de renume. Unul din cei mai citiţi şi apreciaţi în continentul latin şi aiurea.

Ca să renunți la eprubete și flacăra gazului pentru a arde deasupra hîrtiei, pe care nu știi cum s-o începi, înseamnă, dincolo de atitudinea temerară, să simți nevoia neapărată de a spune ceva. Și mai mult: să ai certitudinea că acest ceva e absolut nou; că interesează și e folositor.

Privit din acest unghi, *Tunelul*, romanul de față, pare să îndeplinească toate condițiile. În plus, lectura lui va reține atenția prin noutatea comunicării, prin felul propriu în care autorul înțelege să nareze un fapt oarecare. Un stil care se lasă greu captat, dar care captează ușor. Căci, din toate deprinderile de cercetare ale științelor exacte, Sábato a păstrat, cel puțin, analiza, drumul întortocheat și plin de hîrtoape către un scop precis, la care a adăugat cantitatea de subiectiv necesară transfigurării. Operația, de loc nouă, este săvîrșită la modul personal, purtată prin labirinturi ciudate, abandonată și reluată, anulată și reconstruită altfel, totul îndeplinindu-se într-o dinamică alertă, asemeni unui rîu cu meandre dese, nu întotdeauna firești, capricios și tulbure, care pentru a simți raza de soare străbătîndu-l, alunecă mai întîi pe sub multă umbră.

Tunelul nu-i ultima carte a lui Sábato și, mai ales, nu-i prima. „Retragerea" sa din teritoriul științelor exacte s-a făcut la început prin *Unul și universul (Uno y el universo)*, o culegere de eseuri scurte, apărută în 1945, încununată cu premiul municipal al orașului Buenos Aires și Panglica de onoare a Societății scriitorilor din Argentina.

Condensînd la dimensiunea unei pagini și, uneori, mai puțin, idei, reflecții și teorii, această carte reprezintă, după propria sa mărturisire, drumul către el însuși, deci, un univers particular, incomplet, contradictoriu și perfectibil; un document de tranzit. În cuvîntul introductiv el va nota: „Știința a fost un timp prietenul meu de călătorie, dar a rămas în urmă. Și azi, cînd cu nostalgie privesc înapoi, mai văd încă turnurile pe care le-am suit în adolescență și care m-au atras cu frumusețea lor. În curînd se vor topi pe orizonturi și-mi va rămîne numai amintirea. Mulți vor socoti că aceasta e o trădare a prieteniei, cînd, de fapt, este o fidelitate față de condiția mea umană."

Tot în curînd însă, prin *Oameni și angrenaje (Hombres y engranajes)*, cea de a doua carte, Sábato avea să considere eronate multe opinii din *Unul și universul*, le va anula sau le va înlocui, pentru un timp, cu altele.

A urmat *Eterodoxia*, ca și primele două, o carte ce abundă în felurite reflecții. În 1948 apare *Tunelul*, iar la un interval de treisprezece ani încă un titlu: *Despre eroi și morminte (Sobre héroes y tumbas)*, rămas, pînă azi, ultimul.

Tunelul a stîrnit de la început cele mai contradictorii critici și păreri. Mulți dintre istoriografii literari din America Latină, care l-au trecut pe lista operelor literare remarcabile, au fost atrași mai întîi de aceeași noutate a stilului, de sinceritatea (directă sau căutată?) cu care vorbește Sábato de-a lungul acestor pagini, iar mai apoi de temă, de problematica subiectului. R. A. Arrieta, în *Historia de la literatura argentina*, discută (pag. 202 și 203 vol. IV) condiția complexă a eroului principal Juan Pablo Castel și stăruie mult asupra „prolixei și întortocheatei analize a indiciilor făcută în maniera detectivilor, cu formulări de ipoteze neașteptate și cu multe concluzii", fiind de părere că Juan Pablo

Castel e un nemulţumit incurabil, un tip dificil, un paranoic. În felul acesta, mobilurile psihice care îl împing pe Castel la săvîrşirea crimei se explică uşor. Mai mult, printr-un astfel de diagnostic Arrieta vrea parcă să-l salveze în faţa tribunalului de o pedeapsă prea mare...

Castel e însă mult mai complex după cîte cred, iar actul uciderii are la bază în afara condiţiei de conştiinţă cauze multiple, majoritatea generate de societatea în care trăieşte. Şi aici, ca şi în cel de al doilea roman al său considerat o nouă *Hecubă,* Sábato n-a vrut să-şi dovedească virtuozitatea în scrierea unui roman poliţist (cititorul va întîlni o teorie asupra speciei chiar în aceste pagini), ci să reflecte în felul său rezultatele la care a ajuns sondînd „în straturile cele mai adînci ale fiinţei umane", pusă în circumstanţele sociale antagonice ale unei lumi unde primează interesul material şi moral strict individual.

Sfîşiat de aceste contradicţii şi de singurătatea nesfîrşită asemeni pampei, pictorul Juan Pablo Castel o va întîlni pe Maria Iribarne fără de care va simţi că-i va fi imposibil să trăiască şi va face totul (?) pentru a o păstra numai pentru el. Purgatoriul însă, va începe exact din momentul în care cele două personaje vor încerca realizarea unităţii : Maria se deplasează încă pe suprafaţa crispată a unor amintiri trecute, încercînd să construiască altele viitoare ; dificilul Castel, torturat de nelinişte, va tortura. Cînd ajunge la concluzia că o comunicare totală e imposibilă, că viaţa lui e condamnată să curgă printr-un „tunel obscur şi solitar", paralel cu al altor fiinţe umane, care se zăresc din cînd în cînd prin mici ferestruici tăiate în piatra cenuşie a singurătăţii şi individualismului, el va păşi într-un univers haotic, de multă

inconştienţă şi tragedie. Şi din toate punctele de vedere va fi tîrziu.

Neîndoielnic, asemănări şi corespondenţe pe planul marii literaturi cu tema din *Tunelul* există. Să ne gîndim, de pildă, numai la Dostoievski, pe care însuşi Sábato îl aminteşte de mai multe ori în aceste pagini. Dar mult mai importante, pentru a-i putea aprecia nota personală, mi se par apropierile cu opere aparţinînd literaturii latino-americane. Trei din excelentele romane ale brazilianului Graciliano Ramos (1892—1952) se dezvoltă ca acţiune în jurul dispariţiei unei fiinţe umane. În *Caétes,* João Valerio se îndrăgosteşte de Luisa, soţia patronului său. Bănuit, va nega. Arião, soţul, acuzîndu-se de a se fi îndoit de fidelitatea păgînă a soţiei sale, se sinucide. Iată cît de uşor se poate muri ! O dată cu dispariţia lui Arião, cei doi amanţi vor descoperi însă că gustul dragostei furate s-a terminat. În *São Bernardo,* Paul Honorio o va împinge, prin gelozie, pe Magdalena la sinucidere. Credibil ? Graciliano Ramos răspunde afirmativ. Prudenţa cu care autorul brazilian ocoleşte diateza reflexivă se datoreşte poate intenţiei de a potenţializa drama eroilor. Castel se hotărăşte şi el de cîteva ori pentru sinucidere, dar va termina, de fiecare dată, prin a se agăţa de firul de iarbă. Iată, deci, că nu-i chiar un paranoic. E lucrat poate dintr-o substanţă mult mai dezorganizată. Abia în *Augustia,* Graciliano Ramos va avea un erou asemănător, pe Luis Silva, logodnicul Marinei, cel care îl va ucide pe Juliano Tavares, tînărul frumos şi bogat, de care eroina se îndrăgosteşte şi se lasă sedusă. În final, Luis Silva înnebuneşte.

Exemplele pot continua. Le-am ales numai pe cele din Ramos, dat fiind valoarea lui de scriitor universal. Altele

sînt banale, construite cu scopul vădit de a susţine opere la fel de banale.

Cîte asemănări, atîtea deosebiri. Căci în toate aceste cazuri nu actul în sine prezintă interes, ci îndeplinirea lui; mai exact: cauza şi nu efectul. Nu crima va naşte eroii. Şi nu efectul va genera opera literară respectivă, ci cauza. Deosebirile încep din acest punct; ele ţin în primul rînd de arta analizei psihologice. Dostoievski şi, mai mult decît el, Ramos îşi privesc uneori personajele cu resemnare, de parcă le-ar compătimi, gata să le ceară scuze în faţa vreunui cititor care caută şicane. Sábato nu. Asemănarea s-ar mai putea face, dar numai dintr-un singur unghi, cu una din cărţile lui Camus, faţă de care Sábato are o admiraţie profundă (de altfel Camus este cel care a înlesnit apariţia *Tunelului* în franceză, pe cînd era consilier la Gallimard). În *L'Etranger*, insignifiantul funcţionar Mersault, atît de amabil cu vecinii săi, leneşul de pe nisipul fierbinte de lîngă mare, absentul Mersault, devine dintr-o dată autorul unei crime. Din afară; căci în definitiv de ce l-a interesat soarta acelui arab plecat să suprime viaţa unui compatriot? Dar şi aici deosebirile sînt flagrante. Camus era tot mai preocupat de încetăţenirea aşa-zisului roman al condiţiei de conştiinţă. Pînă la această finalitate, absurdul pare să fie atotputernic în unele din lucrările sale schimbînd, guvernînd şi suprimînd destine şi drame. Camus va depune în favoarea lui Mersault o pledoarie greu de egalat de un alt scriitor, arătînd că nimic nu-i imposibil. În felul lui. În schimb Sábato îşi brutalizează eroul de la început. Deşi îi e foarte apropiat, nu intervine nici un moment pentru a-l apăra. Îl lasă să se dezvăluie singur. Renunţarea la „intermediari" prezintă avantaje multiple: orice

intervenţie din afară în apărarea lui Castel, cu excepţia subiectivităţii cititorului, este inaccesibilă. Iluzia de real sporeşte. Şi cel mai important: comunicarea se face pe drumul cel mai scurt. Cineva ar putea desigur găsi şi dezavantaje sau le-ar putea inventa. În amîndouă cazuri, acestea sînt lipsite de valoare. Căci arta cu care Sábato realizează încarnarea eroului, descoperind în el sursa care generează (şi declanşează) cauza, este fără corespondenţe. Autorul nu va crea pentru eroul său consumat în acest tunel de singuratec şi alte ferestre în afara celor pe care şi le face singur. Pentru că nu vrea să lase impresia de rătăcire. Cînd va intui că ar putea interveni şi aşa ceva, îl pune pe Castel să revină — asemeni lui Mersault, care va descărca în muribund încă patru focuri — asupra victimei.

După ce o va ucide pe Maria Iribarne, Castel nu va înnebuni ca Luis Silva, şi nu va da vina pe soare ca Mersault. El se va prezenta singur, după ce va mărturisi crima soţului Mariei, orbul Allende, la poliţie şi din celula cu gratii va continua acelaşi obsedant monolog al său datorat imposibilităţii de a-l schimba în dialog.

De o inteligenţă diabolică, dar nu vecină cu nebunia, Castel nu-şi priveşte destinul prin lacrimi. Zguduit de crima săvîrşită, el se dezvăluie din toate părţile, dar nu pentru a stîrni compasiune (deşi...) ci, poate mai degrabă pentru a-i rămîne fidel autorului. E un joc subtil, desfăşurat jos, pe subterane şi galerii închise, accesibile numai în secvenţe scurte cititorului şi scos deasupra numai ca esenţă. La urma urmei Juan Pablo nu există. Autorul îi dă o vîrstă şi toate atributele pentru a intra într-un registru de stare civilă, dar îl lasă idee, căci aşa ceva trebuie să fie: o idee într-atît de materializată încît... dispare pentru a lăsa locul prielnic semănării altora.

Clubul cărţii digitale 2024

Dovadă că lucrurile stau într-adevăr aşa este prezenţa Mariei suficient schiţată de autor, dar numai în măsura în care trăsăturile ei subliniază pe cele ale lui Castel. Mai multă atenţie nu-i va acorda. Ea există numai pentru că există Juan Pablo şi a existat şi înainte de a se fi cunoscut, tot din acest motiv.

Există mult, foarte mult întuneric în *Tunelul* lui Sábato, iar lumina e folosită parcă numai pentru a-l contrapuncta. Căci nu văd în nici unul din celelalte personaje ale cărţii un exemplar uman privit cu simpatie. Toţi par aleşi pentru a întrista. Juan Pablo nu se va opri în toate ipotezele şi raţionamentele sale decît la cele care duc implacabil la acest deznodămînt. Autorul construieşte cu măiestrie rară, ştie mai dinainte de început unde vrea să ajungă şi pînă a sosi aici demonstrează că ar mai exista şi alte finalităţi. Poate că în aceasta ar consta în esenţă valoarea cărţii. Pentru că traversarea pe care Ernesto Sábato o face prin lumea contemporană de la Buenos Aires nu-i întîmplătoare. Ea dă la iveală multe nedreptăţi, unele amintite doar în treacăt. Autorul sfidează incultura, rapacitatea sentimentală a unor indivizi, sensibilitatea tumefiată, dar nu caută întotdeauna cauza. Priveşte cu un ochi deosebit de critic, dar se opreşte aici. Că e frămîntat de căutări şi soluţii, nu ne putem îndoi. Celălalt roman al său („ar fi putut să fie cea mai mare operă literară dată lumii de către America Latină“) *Despre eroi şi morminte*, de o construcţie diferită dar dintr-un material asemănător, conferă personajelor valoare simbolică. Alejandra, eroina principală, a fost identificată de mult ca fiind Argentina. Schema poate fi artificială. Sábato n-a contestat-o.

Îl caracterizează pe Sábato o preocupare acută pentru formă. Un stil care captează prin ritmul rapid al ideilor, o folosire cu mare artă a analizei fiecărui gest şi introspecţiei psihologice. Uneori se va repeta poate. Există în carte trei case-simbol pe care Castel le vizitează în vis, şi de prea multe ori vor reveni vapoarele, parcurile în amurg sau puntea fragilă susţinută de privirile melancolice ale celor doi eroi şi pe care aceştia păşesc de la unul la altul, bîjbîind. Dar salvarea din banal a subiectului se face cu sensibilitate, cu meşteşug. Ridicarea la grad de măiestrie artistică e incontestabilă.

DARIE NOVĂCEANU

„...în orice caz, exista un singur tunel, întunecos și singuratic : al meu.“

I

E de ajuns să vă spun că sînt Juan Pablo Castel, pictorul care a ucis-o pe Maria Iribarne; bănuiesc că procesul e încă viu în amintirea tuturor şi nu-i nevoie de mai multe amănunte despre mine.

Deşi nici dracu nu ştie ce trebuie să-şi amintească oamenii şi nici pentru ce. Întotdeauna am crezut că nu există memorie colectivă, ci poate numai o formă deosebită de apărare a speţei umane. Cînd cineva spune: „tot timpul trecut a fost mai bun", nu înseamnă de loc că pe atunci s-ar fi petrecut mai puţine lucruri rele, ci doar că — spre fericirea ei — lumea le-a dat uitării. Şi la urma urmei, aceste vorbe nu au valoare universală. Eu, de pildă, mă caracterizez prin a-mi aminti cu preferinţă faptele rele şi aproape aş putea spune: „tot timpul trecut a fost mai rău", dacă prezentul nu mi s-ar părea la fel de oribil precum trecutul. Ţin minte atîtea calamităţi, atîtea chipuri cinice şi crude, atîtea fapte

rele, încît pentru mine memoria este un fel de făclie înspăimîntătoare străluminînd un sordid muzeu al ruşinii. De cîte ori n-am rămas, ceasuri întregi, uitat într-un colţ întunecos din atelier, după ce citisem în vreun ziar o ştire la rubrica crimelor! Adevărul este însă că partea cea mai neruşinată a rasei umane nu apare întotdeauna aici; pînă la un anumit punct, criminalii reprezintă lumea cea mai cinstită şi mai inofensivă. Şi lucrul ăsta nu-l spun pentru că eu însumi aş fi ucis o fiinţă omenească: e o convingere profundă şi sinceră. Există undeva un individ periculos? Să fie lichidat şi gata. Iată ce consider eu o *faptă bună*. Gîndiţi-vă cîtă primejdie ar însemna pentru societate acest ins, dacă ar continua să-şi distileze veninul pe mai departe şi dacă, în loc să se termine cu el dintr-odată, s-ar încerca împiedicarea acţiunilor lui prin anonime, bîrfă şi alte asemenea meschinării. În ce mă priveşte, mărturisesc că în acest moment regret mult faptul de a nu-mi fi folosit mai bine timpul cînd eram liber, pentru a lichida vreo şase-şapte indivizi din ăştia, pe care-i cunosc.

Că lumea-i oribilă, e un adevăr ce nu mai trebuie demonstrat. Oricum, o singură dovadă ar fi suficientă: cu ani în urmă, am citit că într-un lagăr de concentrare un fost pianist s-ar fi plîns de foame şi-atunci l-au obligat să mănînce un şobolan, *dar viu.*

Nu despre asta însă voiam să vă vorbesc acum; voi aminti mai încolo, dacă se va ivi prilejul, ceva în plus despre întîmplarea cu şobolanul.

II

Cum spuneam, mă numesc Juan Pablo Castel. S-ar putea să vă întrebaţi de ce vreau să-mi povestesc crima (nu ştiu dacă v-am spus că asta vreau) şi, mai ales, ce mă face să caut un editor. Cunosc destul de bine sufletul omenesc pentru a putea ghici că vă gîndiţi la vanitate. Gîndiţi-vă la ce vreţi, puţin îmi pasă: e mult de cînd nu mă mai interesează cîtuşi de puţin judecata şi dreptatea oamenilor. Presupuneţi, deci, că public această istorie din vanitate. În definitiv, sînt făcut ca orice om, din carne, oase, păr şi unghii, şi mi s-ar părea nedrept să cereţi, neapărat, de la mine, însuşiri deosebite. Cineva se poate considera, uneori, un om deosebit; pînă cînd îşi dă seama că, de fapt, e la fel de meschin, murdar şi perfid ca ceilalţi. Despre vanitate nu spun nimic: cred că nimeni nu-i străin

de acest important motor al Progresului uman. Mă fac să rîd cei ce obişnuiesc să vorbească despre modestia lui Einstein sau a altora de felul lui ; motivul : *e uşor să fii modest cînd eşti celebru* ; vreau să spun *să pari* modest. Căci chiar şi atunci cînd ai impresia că nu există, absolut, nici un fel de vanitate, o descoperi totuşi deodată, în forma ei cea mai subtilă : vanitatea modestiei. De cîte ori nu ne lovim de astfel de indivizi ! Pînă şi un om, real sau simbolic, ca Isus, faţă de care am simţit şi simt un pios respect, a rostit cuvinte datorate vanităţii sau, cel puţin, mîndriei. Ce să mai spun de León Bloy, care respingea acuzaţia de a fi orgolios prin a declara că şi-a petrecut întreaga viaţă slujind pe nişte oameni care nu-i ajungeau nici pînă la genunchi ? Vanitatea se întîlneşte în locurile cele mai neaşteptate : alături de bunătate, de abnegaţie, de generozitate. Cînd eram mic şi mă înspăimînta ideea că într-o zi mama va trebui să moară (cu timpul începi să înveţi că moartea nu-i numai suportabilă, ci chiar reconfortantă), nu mi-aş fi închipuit în ruptul capului că ea ar putea să aibă vreun cusur. Acum, cînd a murit, pot spune că a fost atît de bună cît poate fi un suflet de om. Îmi amintesc că în ultimii ani, cînd eram deja un bărbat, descoperind dedesubtul celor mai bune fapte ale ei un nevăzut germen

de vanitate sau mîndrie, mă întristam. Ceva mult mai elocvent s-a petrecut cu mine însumi atunci cînd au operat-o de cancer. Pentru a ajunge la timp la spital, a trebuit să călătoresc două zile încheiate fără să dorm. Cînd m-am apropiat de pat, a încercat să-mi surîdă cu duioşie, căinîndu-mă (se înduioşa de oboseala mea !), iar eu am simţit, nedefinit, în adîncul meu, vanitatea de a fi ajuns la vreme. Am mărturisit acest lucru, ca să vedeţi pînă unde nu mă consider mai bun ca ceilalţi.

Şi totuşi, nu-mi istorisesc crima din vanitate. Aş primi poate să mi se spună că o fac dintr-o oarecare mîndrie sau orgoliu. Dar la ce bun această manie de a încerca să cauţi explicaţii la toate faptele pe care le săvîrşeşti ? Cînd am început să vă vorbesc, eram ferm decis să nu dau nici un fel de explicaţii. Vreau să-mi povestesc crima şi atîta tot. Cel căruia nu-i place, să n-o citească. Deşi nu cred, pentru că tocmai cei care aleargă mereu după explicaţii sînt cei mai curioşi. Şi, sînt sigur, nici unul dintre ei nu va pierde prilejul de a citi, pînă la capăt, istoria unei crime.

Aş fi putut să păstrez pentru mine motivele care m-au făcut să scriu aceste pagini de mărturisiri ; dar, cum n-am nici un interes să par

excentric, voi spune adevărul care-i foarte simplu : m-am gîndit că vor fi citite de multă lume, pentru că de pe acum sînt celebru ; și cu toate că nu-mi fac prea multe iluzii, mă însuflețește o nădejde palidă de umanitate generală ; poate voi găsi printre cititori o ființă care să mă înțeleagă. CHIAR DACĂ AR FI UNA SINGURĂ.

„De ce — s-ar putea întreba cineva — doar o palidă nădejde, dacă manuscrisul va fi citit de-atîta lume ?" Acesta-i genul de întrebări pe care le consider inutile. Știu, ele trebuie prevăzute, pentru că oamenii pun în mod obișnuit fel și fel de întrebări, care la cea mai superficială analiză se dovedesc inutile. În fața a o sută de mii de oameni de altă limbă pot să vorbesc și să țip pînă cad la pămînt, pentru că nimeni nu m-ar înțelege. Vă dați seama ce vreau să spun ?

O singură persoană m-ar fi înțeles. *Persoana pe care-am ucis-o.*

III

Toți știu că am ucis-o pe Maria Iribarne Hunter. Dar nimeni nu știe cum am cunoscut-o, ce fel de legături au fost între noi și cum de

mi-a venit ideea s-o ucid. O să încerc să relatez totul imparțial, căci chiar dacă am suferit mult din cauza ei, nu am pretenția stupidă de a fi perfect.

În Salonul de Primăvară, din 1946, am expus o pînză pe care o intitulasem *Maternitate.* Era o pictură în genul multora dinainte : cum spun criticii, în insuportabilul lor limbaj, era solidă, proporționată și bine construită. Avea, în sfîrșit, toate atributele pe care acești șarlatani le-au găsit întotdeauna în lucrările mele, inclusiv „o anumită latură profund intelectuală". Dar sus, în stînga, dincolo de o ferestruică, se desfășura o scenă minusculă și îndepărtată : o plajă pustie și o femeie care privea marea. O femeie care privea ca și cum ar fi așteptat ceva ; poate o chemare cu cenușa încă fierbinte. Scena sugera, după părerea mea, o singurătate neliniștită și totală.

Nimeni nu s-a oprit asupra acestei scene : treceau cu privirea pe deasupra ei, ca peste ceva secundar, poate decorativ. Cu excepția unei singure persoane, nimeni n-a părut să înțeleagă că această scenă reprezenta ceva esențial. Totul s-a petrecut în ziua vernisajului. O fată necunoscută a stat mult timp lîngă pictura mea, fără

să dea atenție femeii din prim plan, care privea copilul jucîndu-se. În schimb, a privit îndelung scena cu ferestruica, și-n acest timp am avut certitudinea că trăia izolată de toată lumea : n-a văzut și n-a auzit pe nimeni din toți cei ce treceau sau se opreau în fața pînzei mele.

Am observat-o tot timpul cu neliniște. Apoi, în timp ce mă zbăteam între o frică invincibilă și o dorință puternică de a o striga, s-a pierdut în mulțime. Ce fel de frică ? Poate ceva asemănător cu frica de a-ți juca toți banii strînși într-o viață pe un singur număr. Cînd a dispărut m-am simțit nefericit, iritat, gîndindu-mă că, între milioanele de locuitori anonimi din Buenos Aires, s-ar putea să n-o mai văd niciodată.

În noaptea aceea m-am întors acasă nervos, nemulțumit, trist.

Pînă s-a închis salonul, m-am dus în fiecare zi acolo și m-am așezat cît se poate de aproape pentru a putea recunoaște pe cei ce se opreau lîngă tabloul meu. Ea n-a mai apărut.

Lunile următoare, m-am gîndit numai la ea și la posibilitatea de a o reîntîlni. Și, într-un fel, am pictat numai pentru ea. Ca și cînd scena cu ferestruica ar fi început să crească, să-mi invadeze toată pînza, întreaga operă.

IV

În sfîrșit, într-o seară am văzut-o pe stradă. Mergea pe celălalt trotuar, grăbită, ca cineva care trebuie să ajungă într-un anume loc, la o oră precisă.

Am recunoscut-o imediat ; aș fi putut s-o recunosc dintr-o mie. O emoție de nedescris mi-a învăluit inima. Mă gîndisem atît de mult la ea, în acele luni, îmi închipuisem atîtea lucruri, încît, văzînd-o, n-am știut ce trebuie să fac.

Adevărul e însă că de multe ori mă gîndisem și plănuisem cu minuțiozitate atitudinea mea în cazul în care aș fi reîntîlnit-o. Cred să vă fi spus că sînt foarte timid ; de aceea gîndisem și regîndisem mult felul de a mă purta la o probabilă întîlnire. Cea mai mare greutate de care mă loveam la toate aceste întîlniri imaginare era felul de a intra în vorbă. Cunosc destui bărbați care discută cu o femeie necunoscută, fără nicio dificultate. Într-o vreme, mărturisesc, le-am purtat multă invidie, căci, cu toate că niciodată n-am fost un afemeiat sau, mai bine zis, tocmai pentru că n-am fost, de două-trei ori mi-a părut rău că nu am putut să vorbesc cu o femeie, în aceste puține cazuri cînd ți se pare imposibil să te resemnezi cu ideea că ea va rămîne pentru totdeauna departe de tine, de viața

ta. Din nefericire, am fost condamnat să rămîn mereu departe de viaţa oricărei femei.

În aceste întîlniri închipuite cumpănisem tot felul de posibilităţi. Îmi cunosc felul de a fi şi ştiu că, datorită nepriceperii şi timidităţii, în astfel de situaţii neprevăzute şi neaşteptate îmi pierd cumpătul. Pregătisem, deci, cîteva variante care păreau logice sau, cel puţin, posibile. (Nu-i logic ca cineva să-i trimită unui prieten intim o anonimă insultătoare, dar ştim cu toţii că e totuşi posibil.)

Fata, după cîte înţelesesem, obişnuia să meargă la expoziţiile de pictură. În cazul cînd aş fi întîlnit-o într-o astfel de împrejurare, m-aş fi apropiat şi nu era prea complicat să intru în vorbă cu ea în legătură cu unul din tablourile expuse.

După ce am examinat amănunţit această posibilitate, am abandonat-o. *Eu nu mă duc niciodată la expoziţiile de pictură.* Poate să pară destul de ciudată această atitudine la un pictor, dar există o explicaţie, şi sînt convins că dacă aş rosti-o, toată lumea mi-ar da dreptate. Poate că exagerez cînd zic „toată lumea". Da, *cu siguranţă* că exagerez. Viaţa mi-a arătat că ceea ce mie mi se pare clar şi evident, celorlalţi li se pare, aproape întotdeauna, altfel. Sînt destul de păţit pentru ca să mai şovăi de mii de ori înainte

de a încerca să-mi justific sau să-mi explic o atitudine, terminînd mereu prin a mă închide în mine, într-o totală muţenie. Acesta este adevăratul motiv pentru care pînă acum nu m-am decis să-mi istorisesc crima. Şi nici acum nu ştiu dacă merită osteneala să explic de ce nu merg la expoziţii ; dar nu vreau să se creadă că-i vorba de o simplă manie, cînd de fapt la mijloc există mai multe motive, destul de întemeiate.

Voi începe prin a spune că detest grupurile, cercurile, bisericuţele, reuniunile şi tot felul de alte manifestaţii ale indivizilor care se întîlnesc datorită ocupaţiilor, gusturilor sau unor manii asemănătoare. Toate aceste cercuri au o serie de atribute groteşti : monotonia, jargonul, vanitatea de a se crede superioare restului lumii.

Văd că lucrurile încep să se complice, dar nu-mi dau seama ce aş putea face.

În definitiv, cel care vrea să nu mai citească de aici încolo, n-are decît. Îl asigur că poate conta pe deplina mea încuviinţare.

Ce-am vrut să spun prin „monotonie" ? Aţi observat cît de dezagreabil este să te întîlneşti cu cineva care în orice clipă face cu ochiul sau se strîmbă ? Imaginaţi-vă pe toţi aceşti indivizi strînşi laolaltă ! Desigur nu-i nevoie să ajungi pînă aici : e destul să observi familiile numeroase, unde se repetă anumite trăsături, anumite gesturi,

anumite intonaţii de voce. Mi s-a întîmplat să mă îndrăgostesc de o femeie (în tăcere, bineînţeles) şi să fug înspăimîntat în faţa posibilităţii de a-i cunoaşte surorile. Pentru că o dată s-a petrecut un lucru cutremurător : am întîlnit o femeie cu trăsături foarte interesante, dar cunoscîndu-i sora am rămas deprimat şi ruşinat mult timp : aceleaşi trăsături care mi se păruseră admirabile la prima apăreau accentuate şi deformate la cea de a doua, aproape caricaturizate ; nu exagerez : dacă ar fi fost astfel, ar fi definit un *alt tip*, dar în cazul de faţă erau suficiente pentru a crea o senzaţie de ridicol. Şi în afară că-mi producea starea amintită, această viziune deformată a primei femei îmi provoca un sentiment de ruşine, ca şi cum, în parte, eu aş fi fost vinovat pentru lumina aruncată de această femeie asupra celei pe care atît de mult o admirasem.

Poate că eu văd lucrurile astfel fiindcă sînt pictor ; am observat că lumea nu dă atenţie acestor deformaţii de familie. Mărturisesc că ceva asemănător se petrece cu mine şi în cazul pictorilor care imită pe un mare maestru, aşa cum sînt nefericiţii care lucrează în maniera lui Picasso.

În al doilea rînd, e vorba de jargon, o altă caracteristică pe care n-o suport. Ajunge să examinăm oricare din exemple : psihanaliza, fascismul, ziaristica. N-am preferinţe : toate îmi repugnă.

Să luăm cazul care mi-e la îndemînă acum, psihanaliza. Doctorul Prato are mult talent şi îl consideram un adevărat prieten, aşa încît am suportat o teribilă dezamăgire atunci cînd toţi au început să mă urmărească, iar el a trecut alături de această pleavă. Dar să lăsăm asta. Într-o zi, îndată ce am ajuns la cabinetul de consultaţii, Prato mi-a spus că trebuie să plece şi m-a invitat să-l însoţesc.

— Unde ?

— La un cocteil al Societăţii, mi-a spus.

— Care Societate ? l-am întrebat eu cu ironie ascunsă, căci mă enerva acest fel afectat de a vorbi.

S-a uitat la mine uimit, eu l-am privit cu naivitate.

— Societatea de Psihanaliză, omule, mi-a răspuns el, ţintuindu-mă cu acei ochi pătrunzători pe care adepţii lui Freud îi consideră obligatorii în profesia lor, ca şi cum s-ar fi întrebat : „dar ce i-o fi trecînd prin cap acestui nătăfleaţă ?"

Mi-am amintit că citisem ceva despre o consfătuire sau un congres prezidat de un doctor Bernard sau Bertrand. Cu convingerea că gre-

şesc, l-am întrebat dacă nu era vorba de asta. M-a privit cu un surîs plin de dispreţ.

— Sînt nişte şarlatani, a îngînat el. Singura Societate de Psihanaliză recunoscută pe plan mondial este a noastră.

S-a înapoiat în biroul lui, a scotocit într-un sertar şi la sfîrşit mi-a întins o scrisoare în englezeşte. Am privit-o din politeţe.

— Nu ştiu englezeşte, i-am explicat.

— E o scrisoare din Chicago. Ne acreditează ca singura Societate de Psihanaliză din Argentina.

Am luat o mutră de admiraţie şi profund respect, în timp ce undeva, în creier, îmi apărea o mutră cu ţăcălie şi mustăţi afumate.

În cele din urmă, ne-am urcat într-un automobil şi ne-am îndreptat spre localul întîlnirii. Se şi strînsese ceva lume. Pe unii îi cunoşteam chiar după nume, cum ar fi doctorul Goldenberg, care în ultima vreme s-a bucurat de multă popularitate : pentru că a încercat să vindece o femeie, fusese internat împreună cu ea într-un ospiciu. Abia ieşise. L-am privit atent şi nu mi s-a părut mai rău ca ceilalţi ; mi s-a părut chiar mai liniştit, poate datorită internării. Mi-a lăudat atît de mult tablourile, încît am înţeles că le detestă.

Asistenţa era deosebit de elegantă şi mi-a fost ruşine de haina mea ponosită şi de pantalonii cu genunchii ieşiţi. Am petrecut o oră îngrozitoare. Totul era atît de rafinat şi de elegant, încît avea o notă de ridicol. Imediat ce am reuşit să ies în stradă, eram plin de furie şi dispreţ, mai ales cînd m-am simţit din nou în mijlocul lumii obişnuite : oameni care treceau cu treburile lor, vînzători de ziare, o prăvălie, un poliţist. Părea de necrezut că atît de aproape exista o mulţime de oameni adunaţi într-un singur loc şi mîncînd sandvişuri.

Furia mea era cu atît mai mare cu cît nu-mi dădeam seama de cauza indispoziţiei mele şi nici de ce mi se părea că această reuniune avea ceva fundamental grotesc. Pînă cînd am găsit cheia : contrastul între un mediu atît de curat (parchet ceruit, mobilă nouă şi strălucitoare, haine elegante, domnişoare foarte fine) şi limbajul murdar în esenţa sa, folosit cu atîta naturaleţe. Mi-am amintit atunci că senzaţia mea inexplicabilă ajunsese la maximum atunci cînd o frumoasă doamnă, în timp ce îmi oferea o tavă de sandvişuri, i se adresa unei prietene de lîngă ea :

— În acest vis domină simbolul falic.

Am încercat să mă retrag într-un colţ, dar cum locuinţa nu era prea mare, pretutindeni mă

Clubul cărţii digitale 2023

loveam de psihanaliști și admiratorii lor; și întrucît una din caracteristicile acestor cercuri este imposibilitatea de a discuta altceva decît maniile lor, peste tot se auzeau aceleași discuții.

Totuși, dintre toate aceste cercuri, în mod deosebit îl detest pe cel al pictorilor. Desigur, în parte, pentru că pe aceștia îi cunosc mai bine, și-i lucru știut că cineva poate detesta cu mai multă putere ceea ce cunoaște în profunzime. Dar mai am un motiv: CRITICII. E o plagă pe care niciodată n-am putut s-o înțeleg. Dacă eu aș fi un mare chirurg, și un tip care n-a mînuit în viața lui bisturiul, care nu-i medic și n-a pus vreodată nici măcar o labă de mîță în gips, ar veni să-mi explice greșelile operației mele, ce-ați gîndi? Același lucru se-ntîmplă și cu pictura. Nenorocirea este că lumea nu-și dă seama că situația se repetă și, cu toate că ia în rîs pretențiile criticului de chirurgie, ascultă cu nebănuit respect pe acești șarlatani. Ar putea fi ascultate, e drept, cu un oarecare respect judecățile unui critic care a pictat cîndva fie și numai pînze mediocre. Dar și în acest caz ar fi absurd, căci e greu să accepți ca un fost pictor mediocru să dea sfaturi unui pictor bun.

V

M-am îndepărtat iarăși de firul povestirii. Asta se datorește prostului meu obicei de a încerca să-mi justific orice atitudine. De ce dracu să motivez faptul că nu merg la expozițiile de pictură? Fiecare are dreptul să meargă sau nu, fără să fie nevoie de atîtea explicații. Unde s-ar ajunge, oare, cu o asemenea manie? Dar, în sfîrșit, am făcut-o; și aș mai avea destule de spus în legătură cu această problemă a expozițiilor: pălăvrăgeala colegilor, miopia publicului, imbecilitatea celor însărcinați cu aranjarea sălilor și fixarea tablourilor. Din fericire (sau din nefericire) toate acestea nu mă interesează; altfel poate că aș scrie un eseu intitulat *Modalități în care pictorul trebuie să se apere de prietenii picturii.*

Trebuia, deci, să înlătur posibilitatea de a o întîlni într-o expoziție.

S-ar fi putut întîmpla, în schimb, ca ea să aibă un prieten care la rîndul său să-mi fie prieten. În acest caz, ar fi fost de-ajuns o simplă prezentare. Orbit de dezagreabila lumină a timidității, m-am aruncat bucuros în brațele acestei posibilități. O simplă prezentare! Cît de ușor devenea totul, cît de plăcut! Orbirea aceasta m-a făcut să nu-mi dau imediat seama de

absurdul unei astfel de idei. Nu m-am gîndit în acel moment că a găsi un prieten de-al ei era la fel de greu cu a o găsi pe ea însăşi, pentru că era imposibil să găsesc un prieten fără să ştiu cine era ea. Şi chiar dacă aş fi ştiut, pentru ce să recurg la a treia persoană ? Rămînea, e drept, micul avantaj al prezentării pe care nu-l dispreţuiam. Dar, evident, problema principală era s-o găsesc pe ea şi *apoi* să caut un prieten comun care să mă prezinte.

Mai rămînea şi reversul acestei posibilităţi : să văd dacă, din întîmplare, vreunul din prietenii mei nu era prieten cu ea. Şi asta se putea realiza fără s-o caut întîi pe ea, căci ar fi fost de ajuns să-mi întreb toţi prietenii despre o fată de cutare statură şi cutare culoare de păr. Totul mi se părea însă grozav de neserios şi am renunţat ; m-am ruşinat numai că aş fi pus astfel de întrebări unor oameni ca Mapelli sau Lartigue.

Mi se pare necesar să stabilesc definitiv că n-am renunţat la această posibilitate pentru că ar fi fost fără şansă, ci doar pentru motivele amintite mai sus. Cineva ar putea crede în mod sincer că era cu totul nepotrivit să-mi imaginez că ar fi fost posibil ca un prieten al meu să fie, la rîndu-i, prieten cu ea. Asta ar putea s-o

creadă o minte superficială, dar nu un om obişnuit să mediteze asupra umanităţii.

În societate există *straturi orizontale*, formate din persoane de gust asemănător, şi în aceste straturi întîlnirile întîmplătoare (?) nu sînt rare, mai ales cînd cauza stratificării este reprezentată de o caracteristică a minorităţii. Mi s-a întîmplat să mă întîlnesc cu o persoană într-un cartier din Berlin, apoi într-un loc aproape necunoscut din Italia, şi, în cele din urmă, într-o librărie din Buenos Aires. E firesc să atribuim aceste întîlniri întîmplării ? Dar îmi pierd vremea cu banalităţi : toate acestea le ştie foarte bine orice persoană pasionată de muzică, de esperanto, de spiritism.

Trebuia să rămîn, prin urmare, la posibilitatea cea mai de temut : întîlnirea pe stradă. Cum dracu se poartă anumiţi bărbaţi de pot opri o femeie pe stradă şi vorbesc cu ea, iar uneori au chiar aventuri ? Am înlăturat orice combinaţie care ar fi început cu o iniţiativă din partea mea : nepriceperea precum şi înfăţişarea mea m-au obligat să iau această hotărîre melancolică şi definitivă.

Nu-mi rămînea decît să aştept o împrejurare fericită, de felul celor ce se petrec una la un milion : să vorbească ea prima. În acest fel fericirea mea era legată de o îndepărtată loterie la

care trebuia să cîştig o dată pentru a avea dreptul să joc din nou şi să-mi primesc premiul numai dacă aş fi cîştigat şi în acest caz. Efectiv, trebuia să se ivească prilejul de a mă întîlni cu ea pe stradă şi apoi posibilitatea şi mai nesigură, ca ea să-mi vorbească prima. Am simţit un fel de ameţeală, tristeţe şi deznădejde. Şi totuşi, m-am pregătit pentru această variantă.

Îmi imaginam, de pildă, că ea mi-ar fi vorbit prima întrebîndu-mă unde se află o stradă sau o staţie de autobuz ; plecînd de-aici am construit, de-a lungul multor luni de melancolie, furie, uitare şi speranţă, o serie interminabilă de variante. Într-una eram limbut, spiritual (în realitate, niciodată n-am fost) ; într-alta eram cumpătat, alteori mă imaginam surîzînd. Adesea, fapt deosebit, îi răspundeam brusc la întrebare, chiar cu mînie ; s-a întîmplat (imaginar, bineînţeles) ca în unele cazuri întîlnirea să se ducă de rîpă din cauza iritării mele absurde, fiindcă-i reproşam aproape cu grosolănie că mă întreba un lucru pe care-l consideram inutil sau necugetat. Aceste întîlniri eşuate mă umpleau de amărăciune, şi zile în şir îmi reproşam stîngăcia care m-a făcut să pierd un prilej atît de rar de a intra în legătură cu ea ; spre marea mea bucurie, îmi aminteam că totul se petrece în închipuire şi că îmi rămînea, încă, posibilitatea reală. Şi-atunci începeam să mă pregătesc mai entuziasmat, imaginîndu-mi fel şi fel de discuţii pe stradă. În general, marea dificultate consta în a lega întrebarea ei de ceva străin preocupărilor de fiecare zi, cum ar fi, de exemplu, esenţa artei, sau, cel puţin, impresia pe care i-o produsese pictura mea. Bineînţeles, dacă există timp şi linişte, întotdeauna e posibil să stabileşti astfel de legături în mod logic, fără să contrazici bunul simţ ; într-o conferinţă timpul prisoseşte şi în felul acesta se pot face legături între subiecte foarte deosebite. Dar în forfota din Buenos Aires, în furnicarul care se îmbulzeşte şi-l ia pe cîte unul pe sus, acest fel de discuţie nu ar fi putut avea loc. Pe de altă parte, dacă aş fi renunţat şi de data aceasta, aş fi ajuns într-o situaţie iremediabilă pentru destinul meu. Şi-atunci am început să-mi închipui iarăşi discuţii mult mai precise şi mai sigure pornind de la o întrebare neînsemnată : „Unde se află Poşta Centrală ?", şi pînă la unele discuţii asupra expresionismului sau suprarealismului. Şi nu-mi era de loc uşor.

Într-o noapte de insomnie am ajuns la concluzia că era artificial şi inutil să încerc o astfel de convorbire şi că era mai bine să atac în mod brusc punctul central, cu o întrebare curajoasă,

jucînd totul pe o singură carte. S-o întreb, de exemplu : „De ce ai privit numai ferestruica ?“ E ceva obişnuit ca, în nopţile de insomnie, să fii mai hotărît teoretic decît practic în timpul zilei. A doua zi, judecînd cu luciditate această posibilitate, am ajuns la convingerea că niciodată n-aş fi fost în stare să pun o asemenea întrebare decît în gînd. Ca întotdeauna, descurajarea m-a făcut să alunec în altă extremă : mi-am închipuit o întrebare atît de indirectă, încît pentru a ajunge la ceea ce mă interesa (fereastra), era nevoie de o prietenie îndelungată : o întrebare de felul „Vă interesează arta ?“

Nu-mi amintesc acum toate variantele pe care le-am analizat. Ştiu doar că existau unele atît de complicate, încît practic erau inutilizabile. Ar fi fost un noroc prea mare, o adevărată minune, pentru ca o cheie atît de complicată, făcută dinainte, fără să cunoşti secretele lacătului, să se fi potrivit. Se întîmpla ca, din cauza atîtor variante încurcate, să uit ordinea întrebărilor şi răspunsurilor sau să le amestec, asemeni unui jucător de şah cînd îşi construieşte partide în gînd. Mă trezeam că încep o variantă cu cuvintele alteia, iar rezultatele erau ridicole şi descurajatoare. De exemplu, s-o opresc pentru a-i

spune o adresă şi imediat s-o întreb : „Vă interesează mult arta ?“ Era grotesc.

Cînd ajungeam aici, mă odihneam cîteva zile, frînt de încercarea atîtor combinaţii.

VI

Văzînd-o trecînd pe celălalt trotuar, toate acestea mi s-au învălmăşit şi mai rău în cap. Destul de confuz, mi-am dat seama că-mi reveneau în minte fraze întregi, elaborate şi învăţate pe de rost în timpul îndelungatei gimnastici pregătitoare : „Vă interesează mult arta ?“, „De ce aţi privit numai ferestruica ?“ şi aşa mai departe. Mai insistent ca oricare alta, îmi revenea o frază la care renunţasem, considerînd-o grosolană, iar acum mă umplea de ruşine şi mă făcea să mă simt şi mai ridicol : „Vă place Castel ?“

Frazele, slobode şi amestecate, îmi păreau o măciucă în plină mişcare, pînă cînd am înţeles că era inutil să mă zbucium atîta : mi-am amintit că ea trebuia să aibă iniţiativa oricărei discuţii. Din acest moment m-am simţit uşurat şi cred că am început să gîndesc prosteşte : „Să vedem acum în ce fel o să se descurce“.

Între timp, în ciuda acestui raționament, am devenit atît de nervos și emoționat, încît nu mi-a trecut prin cap altceva decît să merg mai departe pe același trotuar, fără să-mi dau seama că pentru a-i oferi posibilitatea de a mă întreba ceva despre o adresă, ar fi trebuit să trec pe trotuarul celălalt și să mă apropii cît mai mult de ea. Nimic mai grotesc decît să cred că m-ar fi putut întreba de o adresă strigînd în gura mare, de unde se afla.

Ce pot să fac ? Cît o să dureze această situație ? M-am simțit cît se poate de nefericit. Străbătusem cîteva sute de metri. Ea continua la fel de grăbită.

Eram foarte trist, dar trebuia să merg pînă la sfîrșit : nu era posibil ca după ce așteptasem acest moment luni de zile, să-l scap tocmai acum și cu atîta ușurință. Grăbindu-mă, în timp ce eram pradă nehotărîrii, încercam o senzație aparte : gîndurile mele erau asemeni unui vierme de mătase, orb și amorțit, într-un automobil aflat în mare viteză.

A trecut colțul străzii San Martin, a făcut cîțiva pași și a intrat în clădirea Companiei T. Mi-am dat seama că trebuia să mă hotărăsc foarte repede și am intrat după ea, deși simțeam că eram pe cale de a face ceva nepotrivit și monstruos.

Aștepta liftul. Nu mai era nimeni în jur. Cineva, dinlăuntrul meu, mai îndrăzneț decît mine, a pronunțat această întrebare stupidă :

— Aceasta e clădirea Companiei T ?

O firmă de cîțiva metri, acoperind toată fațada edificiului, arăta că, într-adevăr, acesta era sediul Companiei T.

Ea însă s-a întors liniștită și mi-a răspuns că da. (Mai tîrziu, gîndindu-mă la întrebarea mea și la felul ei nepăsător și simplu de a-mi răspunde, mi-am dat seama că, la urma urmelor, de multe ori se întîmplă ca cineva să nu observe firmele atît de mari și că, de aceea, întrebarea mea nu era atît de stupidă pe cît crezusem în prima clipă.)

Dar, privindu-mă, s-a înroșit brusc și am înțeles că m-a recunoscut. Era o variantă pe care niciodată n-o prevăzusem și totuși foarte logică ; fotografia mea apăruse mereu prin reviste și ziare.

M-am emoționat și tot ceea ce am reușit să fac a fost să-i mai pun o întrebare, la fel de nepotrivită :

— De ce v-ați înroșit ?

S-a rușinat mai mult și poate că a vrut să spună ceva, dar, pierzîndu-mi orice fel de control, am continuat :

— Pentru că m-ați recunoscut. Și credeți că e o întîmplare, dar nu-i o întîmplare ; niciodată nu există întîmplări. M-am gîndit la dumneavoastră luni în șir. Azi v-am văzut pe stradă și v-am urmărit. Trebuie să vă întreb un lucru foarte important, ceva în legătură cu ferestruica. Mă înțelegeți ?

Părea speriată.

— Ferestruica ? a îngînat. Care ferestruică ?

Am simțit că mi se taie picioarele. Era oare posibil să nu-și amintească ? Însemna că nici ea nu i-a dat nici un fel de importanță și că a privit-o din simplă curiozitate. M-am simțit iarăși stupid și m-am gîndit că tot ceea ce plănuisem și făcusem în timpul acestor luni (pînă și această scenă) era o culme a ridicolului, una din acele tipice construcții imaginate de mine, la fel de înfumurate ca și încercările de a reconstitui un dinozaur pornind de la o singură vertebră spartă.

Fata era gata să plîngă. Am simțit că lumea se întoarce cu susul în jos, fără să pot săvîrși ceva eficace și sigur. M-am trezit spunîndu-i un lucru care mă amărăște și azi :

— Văd că v-am confundat. Bună seara.

Am ieșit și m-am îndreptat mai mult în fugă într-o direcție oarecare. Străbătusem deja mai mult de o sută de metri, cînd, din spate, am auzit o voce strigîndu-mă.

— Domnule, domnule !

Era ea ; mă urmărise fără a îndrăzni să mă oprească. Era lîngă mine și nu știa cum să explice cele întîmplate. Mi-a spus în șoaptă :

— Iertați-mă, domnule... Iertați-mi prostia... Eram atît de tulburată...

Lumea mi se păruse, puțin mai înainte, un haos de ființe și lucruri inutile. Acum începea să renască și să răspundă unor comenzi anume. Am ascultat-o mut.

— Nu mi-am dat seama că mă întrebați de pictura dumneavoastră, a îngînat ea.

Fără să-mi dau seama, am strîns-o de mînă :

— Deci, vă amintiți ?

A tăcut un moment, apoi, ridicîndu-și ochii spre mine mi-a spus, aproape silabisind :

— Mi-amintesc mereu.

Apoi, a părut să regrete cele spuse. S-a întors brusc și-aproape c-a fugit. Am stat puțin în cumpănă și-am început s-alerg în urma ei, pînă ce mi-am dat seama de ridicolul situației ; am privit în jur și-am mers mai departe grăbit, dar cu pas normal. Aceasta, din două motive : întîi, era grotesc să vezi pe cineva cunoscut alergînd pe stradă după o femeie ; în al doilea rînd, *nu era necesar*. Acest al doilea motiv mi se părea esențial : aș fi putut s-o văd oricînd, intrînd sau ieșind de la slujbă. Pentru ce atunci să alerg

ca un nebun? Important, cu adevărat important, era faptul că-şi amintea. „Mi-amintesc mereu." Eram mulţumit. Mă simţeam în stare de fapte mari şi nu-mi reproşam decît bîlbîiala de la lift şi goana de nebun după ea. Puteam s-o văd oricînd.

VII

„Oricînd?", m-am întrebat aproape strigînd şi simţindu-mi din nou picioarele tăindu-mi-se. Cine mi-a spus că lucrează aici? Numai cei care lucrează au voie să intre pe uşile Companiei T? Gîndul că aş fi putut s-o pierd iarăşi pentru multe luni sau pentru totdeauna m-a obligat să uit de toate convenienţele şi-am început să alerg din nou, ca un disperat, în urma ei; m-am trezit, îndată, în faţa intrării, dar ea nu se vedea nicăieri. Se urcase cu liftul? Am vrut să-l întreb pe liftier. Dar cum? S-ar fi putut să fi urcat împreună cu mai multe femei şi-n acest caz trebuia să dau amănunte. Ce-ar fi gîndit liftierul? Am făcut cîţiva paşi pe trotuar, nehotărît. Apoi am trecut pe cealaltă parte a străzii şi, nu ştiu de ce, am privit atent faţada clădirii. Poate cu speranţa de a o vedea apărînd

la una din ferestre. Era absurd totuşi să cred că ar fi putut să apară şi să-mi facă semne. N-am observat decît firma uriaşă pe care scria:

COMPANIA T

Am apreciat, din ochi, că trebuia să aibă vreo douăzeci de metri; socoteala aceasta m-a întristat şi mai mult. Dar n-aveam timp pentru astfel de stări: altă-dată; în linişte. N-am găsit altă soluţie decît să intru. Am smucit uşa şi-am aşteptat să coboare liftul; în timp ce cobora, mi-am dat seama că hotărîrea mea începe să pălească, făcînd loc timidităţii de întotdeauna. Astfel că, în momentul cînd liftierul a deschis uşa, ştiam prea bine ce aveam de făcut: *nu voi spune o vorbă.* Dar, atunci, pentru ce să iau liftul? După ce-l aşteptasem împreună cu alţii, era deplasat să nu-l mai iau. Ce-ar fi crezut ceilalţi despre mine? N-am găsit deci altă soluţie, decît să urc, menţinîndu-mi hotărîrea de a *nu scoate o vorbă;* mi se părea mai uşor şi chiar mai normal decît invers: nimeni nu-i obligat să discute în lift, în afară de cazul că l-ar cunoaşte pe liftier şi, firesc, l-ar întreba ce crede despre vreme sau ce-i mai face copilul. Cum nu aveam nici o legătură cu acest om, pe care nu-l văzusem în viaţa mea, hotărîrea de a nu deschide gura nu putea produce nici o complicaţie. Fap-

tul că urcam împreună cu alții îmi ușura sarcina, trecînd astfel neobservat. Și lucrurile s-au petrecut întocmai, fără nici o dificultate ; cineva l-a întrebat pe liftier ce crede despre umezeală, ceea ce mi-a făcut bine, pentru că raționamentele mele se confirmau. Am încercat o ușoară nervozitate cînd am spus „la opt", dar de aceasta și-ar fi putut da seama numai cineva care ar fi știut ce urmăream eu în acele clipe.

Ajuns la opt, am observat că o dată cu mine mai cobora cineva, ceea ce complica puțin lucrurile ; am străbătut holul cu pași rari, așteptînd ca acesta să intre într-unul din birouri. Am respirat liniștit, parcurgînd de cîteva ori coridorul pînă în fund, de unde am privit panorama orașului și, întorcîndu-mă, am chemat liftul. M-am trezit destul de repede jos, în fața intrării, fără ca nimic dezagreabil, de care mă temusem în gînd, să se fi petrecut (întrebări deosebite din partea liftierului etc.). Am scos o țigară și-n timp ce-o aprindeam am înțeles că liniștea mea era destul de absurdă : nu se petrecuse nimic neplăcut, într-adevăr, dar era la fel de adevărat că *nu se petrecuse absolut nimic*. Cu alte cuvinte : o pierdusem pe fată, în afară de cazul cînd ar fi lucrat permanent în acel loc ; dacă venise doar pentru o anumită treabă, ar fi putut urca și coborî, fără să ne fi întîlnit. „Sigur, mi-am zis eu, dacă

a intrat cu vreo treabă, e posibil să nu fi terminat atît de repede". Asta m-a liniștit iarăși și m-am decis s-o aștept la intrare.

Timp de o oră am așteptat fără nici un rezultat. Analizînd diversele posibilități, am ajuns la următoarele soluții :

1. Afacerea pentru care venise cerea timp ; în acest caz trebuia să aștept în continuare.

2. După cele întîmplate, putea să fie surexcitată și, înainte de a se ocupa de treburile pentru care venise, a făcut poate o mică plimbare ; de asemeni, urma să aștept.

3. Lucra aici ; urma să aștept pînă la ora de ieșire.

„Așteptînd pînă atunci, m-am gîndit, am perspectiva celor trei posibilități".

Această logică mi s-a părut de fier și m-a determinat, liniștindu-mă, să aștept în cafeneaua din colț, de unde puteam supraveghea ieșirea. Am cerut o bere și m-am uitat la ceas. Era trei și un sfert.

Pe măsură ce timpul trecea, începeam să cred că singura soluție era ultima : lucra aici. La șase m-am ridicat. Mi se părea mai potrivit să aștept în fața intrării : ar fi putut să iasă multă lume deodată și de la cafenea n-aș fi recunoscut-o ușor.

La șase și ceva au început să apară funcționarii.

La șase și jumătate ieșiseră aproape toți, pentru că erau din ce în ce mai puțini cei care plecau. La șapte fără un sfert nu mai ieșea aproape nimeni : din cînd în cînd, cîte un înalt funcționar ; putea să fie și ea înalt funcționar („absurd", mi-am zis) sau secretara unui astfel de om. („Asta da", mi-a licărit o slabă nădejde.)

La șapte ieșise toată lumea. Totul se terminase.

VIII

În timp ce mă-ntorceam spre casă, deprimat, mă străduiam să gîndesc cu claritate. Capul meu e ca un vîrtej și, cînd mă enervez, toate gîndurile încep a se învîrti într-un balet năprasnic. În ciuda acestui fapt, sau, poate, tocmai din cauza asta, m-am obișnuit să le stăpînesc cu strășnicie și să le ordonez cu grijă ; altfel aș înnebuni.

Așadar, m-am îndreptat spre casă într-o stare de definitivă deprimare, dar asta nu m-a împiedicat să-mi ordonez și clasific ideile, pentru că simțeam necesitatea unei judecăți limpezi dacă nu voiam să pierd pentru totdeauna pe singura ființă care-mi înțelesese pictura.

Sau a intrat acolo pentru vreo treabă, sau lucra la această instituție ; altă posibilitate nu exista. Ultima era cea mai favorabilă. Poate că după ce s-a despărțit de mine a fost prea tulburată și-a plecat acasă. Trebuia s-o aștept, deci, în altă zi, în fața aceleiași intrări.

Am analizat apoi cealaltă posibilitate. Și în acest caz ea ar fi putut să renunțe, pentru a veni altă dată. Urma, de asemenea, s-o aștept.

Acestea erau cele două alternative favorabile. A treia era dezolantă : treburile pentru care venise putuseră fi rezolvate în timp ce eu ajungeam la intrare și mă plimbam cu liftul. Ne întîlniserăm fără să ne vedem. E drept că timpul fusese destul de scurt, dar s-ar fi putut întîmpla și așa : poate că trebuia doar să lase o scrisoare cuiva. În aceste condiții, orice așteptare devenea inutilă.

Existau însă două posibilități favorabile și m-am agățat de ele cu disperare.

Am ajuns acasă cu sufletul răvășit. Pe de o parte, șoptindu-mi cuvintele ei („Mi-amintesc mereu") îmi simțeam inima bătînd cu putere, oferindu-mi o întunecoasă dar vastă și puternică perspectivă. O mare putere, pînă acum adormită, se descătușa de mine. Pe de altă parte, mă gîndeam că putea să treacă mult timp încă pînă s-o revăd. Și trebuia. Era necesar s-o revăd. M-am trezit strigînd de cîteva ori : „Trebuie, trebuie !"

IX

A doua zi de dimineață stăteam în fața Companiei T. Intraseră toți funcționarii, iar ea nu apăruse: sigur că nu lucra aici; îmi mai rămînea însă speranța palidă că s-a îmbolnăvit și n-a putut veni de loc la lucru.

Mai exista și posibilitatea că n-a rezolvat toate treburile pentru care venise în ziua precedentă, ceea ce m-a determinat să aștept toată dimineața în cafeneaua din colț.

Îmi pierdusem orice nădejde (ceasul trecuse deja de unsprezece și jumătate), cînd am văzut-o ieșind din metrou. M-am ridicat și dintr-un salt i-am apărut în față. Cînd m-a observat a rămas pe loc, nemișcată, de parcă s-ar fi transformat în statuie: neîndoielnic, nu se gîndise de loc la o astfel de apariție. E curios, dar senzația că mintea mea lucrase cu atîta precizie îmi dădea o putere nebănuită: mă simțeam puternic, dominat de o hotărîre bărbătească și dispus la orice. Am apucat-o de braț cu brutalitate chiar, și, fără să-i spun o vorbă, am început s-o tîrăsc după mine, de-a lungul străzii San Martin, către piața cu același nume. Lipsită de orice voință, n-a protestat cu nimic.

Abia după ce străbătusem cîteva sute de metri, m-a întrebat:

— Unde mă duci?

— În piața San Martin. Am să-ți spun multe lucruri, i-am răspuns eu, în timp ce continuam să merg ca și pînă atunci, hotărît, aproape tîrînd-o.

A spus ceva în legătură cu slujba de la T, dar eu am continuat să merg, fără s-o ascult.

Am repetat doar:

— Am să-ți spun multe lucruri.

Nu se opunea. Eram ca un fluviu de primăvară, umflat de ape, tîrînd o creangă înfrunzită. Am ajuns în piață și am căutat un loc mai retras.

— De ce-ai fugit? a fost prima mea întrebare.

M-a privit cu aceeași expresie pe care o remarcasem ziua precedentă, cînd îmi spusese: „Mi-amintesc mereu“: o privire stranie, fixă, pătrunzătoare, ca venită de foarte departe, din adîncuri. O privire care îmi amintea de-o alta asemănătoare, nu mai știu unde întîlnită.

— Nu știu, a spus în sfîrșit. Aș vrea să fug și de data aceasta.

Am strîns-o de braț.

— Promite-mi că n-ai să mai fugi niciodată. Am nevoie de dumneata. Multă nevoie, i-am spus.

M-a privit din nou, de parcă mi-ar fi dat foc, dar n-a spus nimic. Apoi și-a odihnit ochii pe un copac îndepărtat.

Din profil, nu-mi amintea nimic. Avea o față frumoasă, dar aspră. Părul lung, castaniu. Nu părea să aibă mai mult de douăzeci și șase de ani, dar exista în ea ceva care-i dădea peste, ceva dintr-un om care trăise mult ; nu părul argintiu de la tîmple și nimic altceva din aceste semne materiale, ci un lucru nedefinit, sufletesc ; poate privirea. Dar pînă unde e privirea omului ceva fizic ? Poate felul de a-și strînge buzele, căci, cu toate că buzele și gura sînt elemente fizice, felul de a le închide și cutele din jur aparțin sufletului. N-am putut să-mi dau seama atunci și nici acum nu știu prea bine ce mă făcea să cred acest lucru. Mă gîndesc că ar fi putut să fie chiar felul ei de a vorbi.

— Am nevoie de dumneata, i-am repetat.

N-a răspuns ; a continuat să privească, în depărtare, copacul acela.

— De ce nu vorbești ?

Fără să-și desprindă ochii de pe copac, mi-a răspuns :

— Eu nu reprezint nimic. Dumneata, în schimb, ești un mare artist. Nu văd de ce ai avea nevoie de mine.

— Am ! i-am strigat cu brutalitate. Înțelegi ? Am.

Și ea, cu ochii la același copac, a îngînat :

— Pentru ce ?

N-am putut răspunde imediat. Mi-am luat mîna de pe brațul ei și m-am gîndit. Într-adevăr, pentru ce ? Pînă atunci nu-mi pusesem această întrebare ; mă lăsasem condus mai mult de un fel de instinct. Am luat o creangă și am început să desenez figuri geometrice pe nisipul bătătorit.

— Nu știu, am spus, după un timp, mai mult în șoaptă. Încă nu știu.

Încercam să mă gîndesc și continuam să desenez mai departe, complicînd liniile.

— Capul meu e ca un labirint întunecos. Niște fulgere îi luminează din cînd în cînd coridoarele. Niciodată nu știu pentru ce fac unele lucruri. Dar, nu ; nu-i asta...

Eram destul de stingherit : în nici un caz, nu ăsta era felul meu de a fi. Am făcut un mare efort mintal : nu mai judecam oare ? Dimpotrivă, creierul meu funcționa ca o mașină de calculat. Nu tot eu raționasem imaginîndu-mă într-o situație asemănătoare, cu luni înainte, analizînd, renunțînd și păstrînd tot felul de ipoteze ? Și oare, nu o găsisem pe Maria, grație capacității mele de a raționa ? Mi-am dat seama că eram foarte aproape de adevăr și mi-a fost teamă să nu mă îndepărtez din nou. Am făcut un efort disperat. Aproape am strigat :

— Nu-nseamnă că nu ştiu să judec! Dimpotrivă, întotdeauna judec. Gîndeşte-te însă că un căpitan de vas stabileşte matematic, în fiecare moment, locul unde se află şi continuă să se îndrepte către obiectivul dat, cu implacabilă rigoare. Dar *nu ştie pentru ce merge spre acest obiectiv*. Mă înţelegi?

M-a privit o clipă, perplexă. Apoi, din nou şi-a lăsat ochii peste frunzişul copacului.

— Simt că vei fi ceva esenţial în ceea ce voi face, dar încă nu-mi dau seama prea bine ce.

Am început să desenez iarăşi figuri geometrice cu creanga pe nisipul bătătorit, străduindu-mă să gîndesc. După un timp, am adăugat:

— Deocamdată ştiu că-i vorba de ceva legat de pictura mea: ai fost singura persoană care i-a dat importanţă.

— Eu nu sînt critic de artă, a murmurat ea.

— Nu-mi vorbi de cretinii ăia! am strigat înfuriat.

M-a privit surprinsă. Am coborît glasul şi am încercat să-i explic pentru ce nu credeam în criticii de artă, spunîndu-i întreaga teorie cu bisturiul, medicul etc. M-a ascultat tot timpul fără să mă privească, iar la sfîrşit a spus:

— Te plîngi, dar criticii te-au elogiat întotdeauna.

M-am indignat.

— Cu atît mai rău pentru mine! Nu înţelegi? Tocmai ăsta e lucrul care m-a amărît cel mai mult şi m-a făcut să cred că merg pe drumuri greşite. Gîndeşte-te, de exemplu, ce s-a petrecut de data aceasta: nici unul din aceşti şarlatani nu şi-a dat seama de importanţa ferestruicii. O singură persoană: dumneata. Şi dumneata nu eşti critic. Nu, în realitate mai există cineva care a observat-o, dar a înţeles-o altfel; mi-a reproşat-o, de parcă l-ar fi scîrbit. În schimb, dumneata...

Cu privirea pierdută mereu în depărtare, a spus:

— Şi nu s-ar putea să am şi eu aceeaşi părere?

— Ce părere?

— Ca persoana de care vorbeşti.

Am privit-o cu atenţie. Dintr-o parte, chipul ei, cu bărbia strînsă, era de nepătruns.

I-am răspuns cu toată siguranţa:

— Dumneata gîndeşti ca mine.

— Şi ce gîndeşti dumneata?

— Nu ştiu. Nici la această întrebare nu pot să răspund. Mai exact aş putea spune că *simţi* ca mine. Ai privit scena aceea aşa cum aş fi putut s-o privesc numai eu. Nu ştiu ce gîndeşti şi nu ştiu ce gîndesc, dar ştiu că amîndoi gîndim la fel.

— Asta înseamnă că nu gîndeşti la tablourile pe care le pictezi ?

— Înainte, da ; mult. Le construiam cu grijă, ca pe o casă. În cazul acestei scene însă, nu. Simţeam că aşa trebuie s-o pictez, dar nu ştiam de ce. Şi nici azi nu ştiu. Cred că nu are nici o legătură cu restul tabloului, şi mi se pare că unul din idioţii ăştia mi-a şi atras atenţia. Încep să bîjbîi şi am nevoie de ajutor.

— Nu ştiu de loc cum gîndeşti dumneata.

Începea să mă înfurie. I-am răspuns cu reproş :

— Nu ţi-am spus că nici eu nu ştiu cum gîndesc ? Dacă aş putea spune în cuvinte clare ceea ce simt, ar însemna că gîndesc clar. Nu-i aşa ?

— Da, aşa e.

Am tăcut un moment, încercînd să privesc lucrurile cum trebuie. Şi-apoi am continuat :

— Aş putea spune că toată opera mea de pînă acum e mai superficială.

— Care de pînă acum ?

— Cea de pînă la acest tablou.

M-am concentrat din nou şi am adăugat :

— Nu, nu-i chiar aşa. Nu că ar fi mai superficială.

Dar cum era ? Niciodată, pînă în acel moment, nu mă mai gîndisem la aşa ceva ; acum înţelegeam pînă la ce punct pictasem fereastra aceea ca un somnambul.

— Nu. Nu că ar fi mai superficială, am continuat eu ca pentru mine. Nu ştiu, dar e ceva în legătură cu umanitatea în general. Înţelegi ? Mi-amintesc că mai înainte cu cîteva zile de a o picta, citisem că într-un lagăr de concentrare cineva s-a plîns că i-e foame şi a fost obligat să mănînce un şobolan viu. Adesea, mi se pare că nimic nu are sens. Ne naştem în dureri pe o planetă minusculă, care aleargă spre neant de milioane de ani, creştem, luptăm, ne îmbolnăvim, suferim, îi facem şi pe alţii să sufere, strigăm, murim, mor şi vin alţii pentru a prelua de la cap această comedie fără rost.

Într-adevăr, aşa să fie ? Am început să mă gîndesc la ideea inutilităţii. Să fie oare viaţa noastră, în întregime, doar un strigăt anonim într-un pustiu de aştri indiferenţi ?

Tăcea.

— Scena cu plaja mă înfricoşează, am adăugat după un timp, cu toate că ştiu că e ceva profund. Nu, mai degrabă aş vrea să spun că mă reprezintă foarte bine *pe mine...* Asta e ; cred că am găsit taina. Nu-i încă un mesaj clar, dar mă reprezintă întru totul *pe mine.*

Am auzit-o spunînd :

— Un mesaj de deznădejde, poate ?

Am privit-o cu aceeaşi dorinţă de a o cunoaşte :

— Da, i-am răspuns, un mesaj de deznădejde. Vezi că simţi ca mine ?

M-a întrebat :

— Şi ţi se pare lăudabil un mesaj de deznădejde ?

Am privit-o mirat.

— Nu, i-am zis, cred că nu. Tu ce crezi ?

Cîteva clipe, destul de multe, n-a spus nimic ; apoi s-a întors spre mine, scrutîndu-mă :

— Cuvîntul lăudabil n-are ce căuta aici, a rostit ea ca şi cînd şi-ar fi răspuns sie înseşi. Ceea ce interesează e adevărul.

— Şi crezi că această scenă e reală ? am întrebat-o eu.

Şi ea, aproape brutal :

— Sigur că-i reală.

I-am privit chipul dur, privirea aspră.

„Pentru ce această asprime ?“ mă întrebam. „Pentru ce ?“ Poate că a înţeles dorinţa mea, nevoia de comunicare, căci pentru o clipă privirea i s-a îmblînzit şi mi s-a părut că-mi oferă un sprijin, ca un pod pe care să pot trece pînă la ea. Mi-am dat seama însă că e un pod mişcător şi fragil, aruncat peste un abis. Şi blînd, aproape şoptit, a adăugat :

— Dar nu ştiu ce cîştigi văzîndu-mă. Tuturor celor ce se apropie de mine, le fac rău.

X

Ne-am înţeles să ne întîlnim foarte curînd. Mi-a fost ruşine să-i spun că aş fi vrut s-o văd a doua zi, că doream s-o văd mereu şi că n-ar mai trebui să se mai despartă de mine. În ciuda faptului că memoria mea este surprinzătoare, uneori, în mod brusc, am lapsusuri inexplicabile. Nu ştiu ce i-am spus în acel moment, dar mi-o amintesc răspunzîndu-mi că trebuie să plece.

În aceeaşi noapte am chemat-o la telefon. Mi-a răspuns o femeie ; cînd i-am spus că doream să vorbesc cu domnişoara Maria Iribarne, a părut să şovăie, apoi mi-a spus că se duce să vadă dacă-i acasă. Imediat am auzit glasul Mariei. Avea un ton aproape oficial, ceea ce m-a făcut să simt un gol sub picioare.

— Trebuie să te văd, Maria, i-am spus. După ce ne-am despărţit, m-am gîndit în fiecare clipă la tine ; în fiecare clipă.

M-am oprit. Tremuram. Ea nu răspundea.

— De ce nu răspunzi ? i-am spus din ce în ce mai nervos.

— Aşteaptă un moment, i-am auzit glasul la capătul firului, apoi mi-am dat seama că pusese receptorul jos. Şi după cîteva clipe am auzit-o din nou, de data aceasta cu glasul ei adevărat. Mi se părea că acum tremură şi ea.

— Nu puteam să vorbesc.
— De ce?
— Se circulă prea mult pe aici.
— Și-acum de ce poți?
— Am închis ușa. Cînd o închid își dau seama că nu trebuie să mă deranjeze.
— Trebuie să te văd, Maria, am repetat cu violență. De la prînz n-am făcut altceva decît să mă gîndesc la tine.
Nu răspundea.
— De ce nu răspunzi?
— Castel... a început nehotărîtă.
— Nu-mi spune Castel, am strigat indignat.
— Juan Pablo, a spus atunci, cu timiditate.
Am simțit că o fericire interminabilă începea cu aceste două cuvinte.
Dar Maria tăcuse din nou.
— Ce s-a întîmplat? am întrebat eu. De ce nu vorbești?
— Eu de asemeni, a îngînat ea.
— Eu de asemeni, ce? am întrebat-o cu dorință și teamă.
— Și eu, de asemeni, n-am făcut altceva decît să mă gîndesc.
— Să te gîndești la ce? am continuat, ca un însetat.
— La tot.

— Cum adică? La ce anume?
— La lucrurile acestea atît de ciudate... la tablou... la întîlnirea de ieri... la cea de azi... ce știu eu...
Imprecizia m-a iritat întotdeauna.
— Da, dar eu ți-am spus că n-am făcut altceva decît să mă gîndesc *la tine*, i-am răspuns. Tu n-ai spus că te-ai gîndit la mine.
A trecut o clipă. Apoi:
— Am spus că m-am gîndit la *tot*.
— N-ai precizat.
— Pentru că totul e ciudat, a fost atît de ciudat... sînt foarte tulburată... Sigur că m-am gîndit la tine...
Inima mi-a zvîcnit. Aveam nevoie de amănunte: mă emoționează amănuntele, nu generalitățile.
— Dar cum, în ce fel?... am întrebat oarecum mai neliniștit, mai însetat. Eu m-am gîndit la fiecare trăsătură a ta, la chipul tău privind arborii, la părul tău castaniu, la ochii tăi aspri care devin dintr-o dată blînzi, la mersul tău...
— Trebuie să termin — m-a întrerupt brusc —. Intră cineva.
— O să te chem mîine devreme, am reușit să-i spun, cu disperare.
— Bine, mi-a răspuns grăbită.

XI

Am petrecut o noapte agitată. N-am putut nici să desenez, nici să pictez, deşi am încercat de nenumărate ori să fac ceva. Am ieşit să mă plimb şi m-am trezit dintr-o dată pe Corrientes. Se întîmpla ceva într-adevăr ciudat : priveam toată lumea cu simpatie. Cred să fi spus că vreau să istorisesc totul în mod imparţial, iar acum vă voi dovedi acest lucru mărturisindu-vă unul din defectele mele cele mai mari : întotdeauna am privit cu antipatie şi chiar cu scîrbă lumea, mai ales lumea îngrămădită ; niciodată n-am suportat plajele vara, întîlnirile de fotbal, cursele de cai, manifestaţiile. Unii oameni, unele femei, izolate, mi-au fost foarte dragi. Pentru unii am simţit admiraţie (nu sînt invidios), pentru alţii am avut adevărată simpatie ; cu copiii am încercat să fiu întotdeauna blînd, mîngîietor, compătimitor chiar (mai ales cînd mă străduiam să uit că pînă la urmă vor fi oameni mari, ca toţi ceilalţi) ; dar, *în general*, lumea mi s-a părut detestabilă. Nu găsesc nepotrivit să spun că uneori, după ce observam o anume trăsătură pe faţa cuiva, nu puteam să mănînc toată ziua sau nu puteam să pictez timp de o săptămînă. E de necrezut cît de mult se poate ghici pe faţa cuiva, din felul de a merge sau de a privi, zgîrcenia, lăcomia, invidia, nestatornicia, bădărănia şi toată această serie de atribute. Mi se pare firesc ca după o astfel de întîlnire, cineva să nu poată să mănînce, nici să picteze şi nici chiar să trăiască. Totuşi, vreau să mărturisesc că nu mă mîndresc de loc cu felul meu de a fi ; îmi dau seama că e o dovadă de îngîmfare şi recunosc, de asemenea, că în sufletul meu s-a cuibărit uneori zgîrcenia, nestatornicia, lăcomia, bădărănia. Dar am spus că voi istorisi totul imparţial, şi aşa voi face.

Aşadar, în noaptea aceea dispreţul meu pentru lume părea anulat sau, cel puţin, absent. Am intrat în cafeneaua Marzotto. Presupun că ştiţi că lumea vine aici să asculte tangouri, aşa cum un îndrăgostit de muzică şi un credincios ascultă Patimile după Matei.

XII

În dimineaţa următoare, pe la zece, am dat iarăşi telefon. Mi-a răspuns aceeaşi femeie. Întrebînd-o de domnişoara Maria Iribarne, mi-a spus că plecase la ţară, în zorii zilei. Am înmărmurit.

— La ţară ? am întrebat.

— Da, domnule. Sînteţi domnul Castel ?

— Da, sînt Castel.

— V-a lăsat o scrisoare. Iertați-mă, nu știam unde stați.

Îmi făcusem atîtea planuri pentru această zi, așteptam lucruri atît de însemnate de la întîlnirea cu ea, încît m-am simțit distrus. Mi-au trecut prin cap tot felul de presupuneri. De ce s-o fi hotărît să plece la țară ? Evident, a făcut-o după discuția noastră la telefon, pentru că altfel mi-ar fi spus ceva și, mai ales, mi-ar fi spus să n-o mai caut a doua zi. Dar dacă această hotărîre o luase după convorbire, nu cumva era chiar o *consecință a acestei convorbiri ?* Și dacă da, pentru ce ? Voia să fugă încă o dată de mine ? Îi era teamă de inevitabila întîlnire de a doua zi ?

Această călătorie neașteptată mi-a stîrnit primele îndoieli. Ca întotdeauna, am început să privesc bănuitor anumite amănunte din urmă, cărora pînă atunci nu le dădusem atenție. Pentru ce-și schimbase vocea la telefon ? Cine erau acei oameni care „intrau și ieșeau", împiedicînd-o să vorbească normal ? Mai mult, însemna oare aceasta *că știa să joace teatru* ? Și de ce-a șovăit femeia care mi-a răspuns la telefon, cînd am întrebat-o de domnișoara Iribarne ? Din toate, o frază îmi rămăsese în minte, ca gravată cu acid : „Cînd închid ușa, își dau seama că nu

trebuie să mă deranjeze". Am început să mă gîndesc că-n jurul Mariei existau cam multe umbre.

Toate aceste lucruri mă frămîntau în timp ce mă îndreptam spre casa ei. Era curios faptul că ea nu se interesase de adresa mea ; eu, în schimb, îi știam și casa și telefonul. Locuia pe strada Posadas, aproape colț cu Seaver.

Cînd am ajuns la etajul cinci și-am apăsat pe sonerie, eram copleșit de emoție.

Mi-a deschis un servitor, care, după ce i-am spus cine sînt, m-a poftit într-o cămăruță plină de cărți : toți pereții erau acoperiți cu etajere pînă sus, la tavan, și mai existau încă teancuri întregi pe două măsuțe și chiar pe un fotoliu. De la început mi-a atras atenția grosimea unora dintre ele. M-am ridicat să le privesc. Imediat mi-am dat seama că cineva mă urmărea liniștit, din spate. M-am întors și am descoperit în partea opusă mie un bărbat : înalt, grăsuț, cu un cap frumos. Surîdea privind spre locul unde mă aflam, dar, *în general,* fără precizie. Cu toate că avea ochii deschiși, am înțeles că e orb. De îndată m-a lămurit în legătură cu grosimea nefirească a cărților.

— Sînteți Castel, nu ? m-a întrebat cu căldură, întinzîndu-mi mîna.

— Da, domnule Iribarne, i-am răspuns perplex, întinzîndu-i la rîndu-mi mîna și încercînd să ghicesc ce fel de legături ar fi putut exista între el și Maria.

În timp ce-mi făcea semn să iau loc, mi-a spus cu o ușoară expresie de ironie, surîzînd :

— Nu mă numesc Iribarne și nu-mi vorbi cu domnule. Sînt Allende, soțul Mariei.

Obișnuit să aprecieze și poate chiar să interpreteze tăcerea, a adăugat îndată :

— Maria folosește întotdeauna numele ei de fată.

Stăteam ca o stană de piatră.

— Mi s-a vorbit mult despre pictura dumneavoastră. Am orbit de puțini ani și încă mai pot să-mi imaginez destul de bine unele lucruri.

Parcă dorea să se dezvinovățească pentru că era orb. Și nu știam ce să spun. Aș fi vrut atît de mult, în clipa aceea, să fiu în stradă, să mă pot gîndi singur, la toate.

— Poftim, mi-a spus foarte liniștit, ducînd mîna la buzunar, scoțînd scrisoarea și întinzîndu-mi-o, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic extraordinar.

Am luat plicul și el, bănuind parcă grija mea de a-l pune bine în buzunar, să nu se piardă, mi-a spus :

— Citește-o ; atîta tot. Chiar dacă-i de la Maria, nu poate fi ceva urgent.

Tremuram. Am deschis plicul în timp ce el își aprindea o țigară, după ce-mi oferise și mie una.

Am scos scrisoarea ; avea o singură frază.

Și eu, de asemeni, mă gîndesc la tine.

Maria

Cînd a auzit că împăturesc hîrtia, mi-a spus :

— Nimic urgent, cred.

Am făcut un mare efort și i-am răspuns :

— Da, nimic.

Văzîndu-l din nou surîzînd, cu ochii larg deschiși, m-am simțit un fel de monstru.

— Așa-i Maria, a adăugat, ca pentru el. Mulți confundă impulsurile ei cu graba. Ea face repede multe lucruri care nu schimbă cu nimic situația. Cum să-ți explic ?

Și a privit în jos, ca și cînd ar fi căutat un răspuns clar. Iar după un timp :

— Ca cineva care s-ar afla într-un deșert și-ar schimba locul cu rapiditate. Înțelegi ? Rapiditatea n-are nici o importanță. De fiecare dată peisajul rămîne același.

A tras cîteva fumuri din țigară, reflectînd cu voce tare de parcă ar fi fost numai cu el.

— Cu toate că nu-s sigur dacă-i exact așa. Nu sînt prea obișnuit cu metaforele.

Nu știam cum să fug, mai repede, din această cămăruță blestemată. Orbul nu părea grăbit. „Ce dracului de comedie o mai fi și asta?“ m-am gîndit eu.

— Azi, de exemplu, a continuat Allende, s-a trezit devreme și mi-a spus că pleacă la fermă.

— La fermă? am întrebat eu, aproape inconștient.

— Da, la ferma noastră. Adică la ferma bunicului meu. Acum o administrează un văr de-al nostru, Hunter. Bănuiesc că-l cunoști.

Această veste nouă m-a umplut de neliniște și ciudă: ce căuta Maria la acest imbecil afemeiat și cinic? Am încercat să mă stăpînesc, gîndindu-mă că Maria nu mergea acolo pentru Hunter, ci doar pentru că-i plăcea să se afle în singurătatea desfășurată a cîmpiei și pentru că ferma aparținea familiei. Dar m-am întristat.

— Da, am auzit vorbindu-se de el, i-am spus cu amărăciune.

Și înainte de a-mi fi putut răspunde ceva, am adăugat cu o oarecare brutalitate:

— Trebuie să plec.

— Păcat; îmi pare rău, a spus Allende. Nădăjduiesc să ne putem întîlni în curînd.

— Da da, sigur, i-am răspuns.

M-a însoțit pînă la ușă. I-am strîns mîna și-am ieșit aproape în fugă. Și-n timp ce coboram cu liftul, continuam să-mi repet cu furie: „Ce dracului de comedie o mai fi și asta?“

XIII

Trebuia să mă descarc de toate și să mă gîndesc în liniște. Am mers pe Posadas, pînă aproape de Recoleta.

Îmi simțeam capul greu, confuz: o groază de gînduri, dragostea și ura, întrebările, presentimentele și amintirile se amestecau și apăreau pe rînd.

— Ce i-o fi venit, de pildă, să mă facă să merg acasă la ea pentru a primi o scrisoare chiar din mîinile soțului ei? De ce nu mi-a spus că-i căsătorită? Și ce dracului făcea la fermă cu nerușinatul de Hunter? De ce n-așteptase telefonul meu? Și-acest orb, ce fel de individ era? V-am spus că am o părere foarte proastă despre lume; vă mărturisesc acum că orbii *nu-mi plac de loc* și că stînd în fața lor am impresia că mă aflu lîngă niște animale reci, umede și tăcute, ca viperele. Dacă mai adaug și faptul că a trebuit să citesc în fața lui scrisoarea prin care soția lui îmi spunea că *Și eu, de*

asemeni, mă gîndesc la tine, vă dați seama cît de scîrbit eram.

Am încercat ca de obicei să fac puțină ordine în haosul de idei și sentimente ; să pot judeca logic. Trebuia să reiau totul de la început, și începutul (cel mai apropiat) era, evident, discuția de la telefon. În această discuție intrau multe neclarități.

În primul rînd, dacă în această casă părea natural ca ea să aibă legături cu diverși bărbați, lucru dovedit de scrisoarea încredințată soțului, de ce folosise un ton atît de neutru și de oficial, pînă cînd a închis ușa ? Și ce-nsemna acel „Cînd închid ușa își dau seama că nu trebuie să mă deranjeze“? După toate aparențele, obișnuia să închidă mereu ușa cînd vorbea cu cineva la telefon. Dar era de necrezut să fi făcut asta pentru a discuta lucruri banale cu prieteni de-ai casei. Însemna oare că avea și alte discuții asemănătoare celei dintre noi. Era posibil să mai aibă și alte legături ? Cîte ? Cu cine ?

M-am gîndit la Hunter, dar în aceeași clipă l-am exclus : de ce să-i vorbească la telefon, cînd putea să-l vadă oricînd la fermă ? Dar, în acest caz, cine erau ceilalți ? M-am întrebat dacă cel puțin cu asta problema telefonului e lichidată. Dar nu, nu era totul rezolvat : mai rămînea răspunsul ei la întrebarea mea foarte precisă. Mi-am dat seama, cu amărăciune, că atunci cînd o întrebasem dacă s-a gîndit la mine, după multe șovăieli, a răspuns destul de nelămurit : „nu ți-am spus că m-am gîndit la tot ?“ A răspunde printr-o întrebare, înseamnă a nu te angaja prea mult. Dovadă că răspunsul nu fusese prea clar, era faptul că ea însăși găsise necesar să răspundă mai precis printr-o scrisoare.

„Să trecem la scrisoare“, mi-am spus. Am scos-o din buzunar și-am parcurs-o din nou :

Și eu, de asemeni, mă gîndesc la tine.

Maria

Litera era nervoasă, sau cel puțin, aparținea unui om nervos. Și nu-i totuna. Dacă litera era nervoasă, însemna că se datorește unei clipe de emoție și-atunci aveam un indiciu favorabil mie. Oricum, însă, și într-un fel și într-altul m-a emoționat mult semnătura. Doar *Maria.* Această simplitate îmi dădea o vagă senzație de posesiune, începeam să cred că această ființă a pătruns deja în ființa mea și că, într-un fel, îmi aparține.

Dar clipele mele de fericire sînt atît de scurte... Această impresie, de pildă, nu putea rezista nici la cea mai mică analiză : bărbatul ei nu-i spu-

nea tot așa ? Și Hunter, cum ar fi putut să-i vorbească dacă nu tot cu Maria ? Și ceilalți cu care vorbea la telefon după ce închidea bine ușile ? Îmi închipui că n-avea nevoie să închidă ușile ca să discute cu cineva care-i spunea politicos „domnișoara Iribarne".

Ah, da, „domnișoara Iribarne" ! Începeam să înțeleg și șovăiala femeii de la telefon : ce grotesc ! Gîndindu-mă bine, am înțeles însă că acest fel de a se numi nu era nou : dacă aș fi fost primul care s-ar fi adresat cu „domnișoara Iribarne", femeia ar fi trebuit să pară surprinsă și m-ar fi corectat, înlocuind acest cuvînt cu *doamna.* Natural că, datorită repetării, femeia dăduse din umeri resemnată și se gîndise că nu-i nevoie să facă rectificări. A șovăit, era firesc ; dar nu m-a corectat.

Întorcîndu-mă la scrisoare, mi s-a părut că se pot face o serie de deducții. Am început cu cea mai extraordinară : felul în care îmi parvenise scrisoarea. Mi-am amintit de scuza femeii : „iertați-mă, nu știam unde stați". Sigur : nici ea nu-mi ceruse să-i spun, nici mie nu-mi trecuse prin cap să-i dau adresa ; dar primul lucru pe care eu l-aș fi făcut în locul ei ar fi fost să caut adresa în cartea de telefon. Nu era posibil ca ea să nu se fi gîndit la asta, și-n acest caz nu exista decît o singură concluzie : *Maria dorea ca eu să merg acasă la ea și să dau ochi cu bărbatu-său.* Dar pentru ce ? Aici, lucrurile începeau să se complice : poate că ei îi făcea plăcere să-l folosească pe soț drept mijlocitor ; poate că soțul era cel căruia îi plăcea acest joc ; poate amîndurora. În afară de aceste posibilități patologice, mai exista una, naturală : Maria a vrut să-mi arate că-i măritată și-n acest fel să-mi dea de înțeles că nu trebuia să merg prea departe.

Sînt sigur că mulți dintre cei care citesc acum aceste pagini se pronunță pentru ultima ipoteză și consideră că numai un om ca mine ar fi în stare să aleagă o alta. Pe cînd aveam prieteni, mulți rîdeau de mine pentru că alegeam întotdeauna drumurile cele mai întortocheate. Mă întreb însă *de ce trebuie să fie realitatea atît de simplă ?* Viața mi-a dovedit că, dimpotrivă, niciodată nu-i simplă și chiar atunci cînd o situație ți se pare uluitor de clară, cînd crezi că se sprijină pe ceva simplu de tot, descoperi, dedesubt, mobile foarte complexe. Un exemplu foarte comun : lumea care dă bani cerșetorilor. Se spune despre ea că-i mai generoasă și mai bună decît cea care nu dă. Îmi permit să tratez cu tot disprețul această teorie. Fiecare știe că viața unui cerșetor (a unui cerșetor adevărat) nu-i asigurată cu zece *centavos* sau c-o bucățică

de pîine : i-asigurată doar viaţa psihologică a celui ce-şi cumpără în acest fel, pe nimica toată, liniştea sufletească şi titlul de om generos. Gîndiţi-vă cît de meschină e această lume care nu se hotărăşte să cheltuiască mai mult de zece *centavos* pe zi pentru a-şi putea asigura liniştea sufletească şi ideea reconfortantă şi vanitoasă de bunătate. De cîtă puritate morală şi de cît curaj e nevoie pentru a purta povara mizeriei umane, fără această ipocrită (şi cămătărească) filantropie !...

Dar să revenim la scrisoare.

Numai un suflet meschin ar fi putut opta pentru ultima ipoteză, căci ea cade de la prima analiză : „Maria a vrut să-mi arate că-i măritată şi-n acest fel să-mi dea de-nţeles că nu trebuie să merg prea departe". Foarte bine. Dar pentru ce să recurgă la această cale atît de murdară şi de crudă ? N-ar fi putut să mi-o spună deschis, cînd ne întîlniserăm în piaţa San Martin, sau chiar la telefon ? Sau n-ar fi putut să mi-o scrie, dacă nu avea curajul să vorbească ? Mai rămîne şi în acest caz un argument : de ce nu-mi spunea în scrisoare că-i căsătorită, aşa cum am probat-o şi singur, rugîndu-mă să ne mulţumim cu mai puţin ? Nu. Dimpotrivă, scrisoarea era menită să întărească legăturile noastre, să le strîngă şi să le îndrepte pe drumul cel mai periculos.

Iată, deci, că singurele ipoteze care merită atenţie sînt cele patologice. Era posibil însă ca Maria să fi încercat vreo plăcere folosindu-l pe soţul ei ca intermediar ? Sau el era cel care căuta astfel de plăceri ? Sau poate că destinul s-a jucat împreunînd două fiinţe asemănătoare ?

M-am înspăimîntat de îndată ce am ajuns atît de departe, analizînd, ca de obicei, la nesfîrşit, faptele şi cuvintele. Mi-am amintit privirea Mariei ţintuită pe frunzişul copacului din piaţa San Martin, în timp ce-i împărtăşeam părerile mele ; mi-am amintit de timiditatea ei, de fuga ei dintîi. Şi-o duioşie nebănuită pentru ea mi-a umplut sufletul. Mi se părea o creatură fragilă, ireală, în mijlocul unei lumi crude şi urîte, plină de falsitate şi mizerie. Şi-am simţit din nou ce simţisem de atîtea ori, de cînd o văzusem în expoziţie : era o fiinţă asemănătoare cu mine.

Şi-am uitat raţionamentele mele aride, deducţiile logice crude. Am început să mă gîndesc la chipul ei, la privirea ei — care-mi amintea o alta pe care n-o puteam identifica bine — la felul ei profund şi melancolic de a judeca. Simţeam că dragostea anonimă, din toţi aceşti ani de singurătate, se concentrase în fiinţa ei. Cum de putusem gîndi lucruri atît de absurde ?

Am încercat, deci, să uit toată stupiditatea deducţiilor în legătură cu telefonul, scrisoarea, ferma şi Hunter.

Dar n-am putut.

XIV

Zilele următoare au fost agitate. În graba mea, nu întrebasem cînd urma să se întoarcă de la fermă. În aceeaşi zi am dat telefon, să aflu; femeia mi-a spus că nu ştie nimic; i-am cerut adresa.

În aceeaşi seară, disperat, i-am scris întrebînd-o data cînd se întoarce şi cerîndu-i să mă caute la telefon imediat ce ajunge la Buenos Aires sau să-mi scrie. M-am dus pînă la Poşta Centrală pentru a trimite plicul recomandat, ca să evit astfel riscurile pierderii.

Zilele, aşa cum spuneam, mi-au fost agitate şi de mii de ori mi-au trecut prin cap tot felul de gînduri întunecate care mă frămîntau pas cu pas, după vizita din strada Posadas. Am avut un vis: vizitam, noaptea, o casă veche, singuratică. Într-un fel, era o casă cunoscută şi foarte dorită de pe cînd eram copil, căci, intrînd în ea, mă simţeam condus de amintiri. Uneori însă,

mă pierdeam în întuneric sau mi se părea că în preajmă sînt nişte duşmani ascunşi, care puteau să mă atace pe la spate, sau nişte oameni ce discutau în şoaptă şi-şi băteau joc de mine, de naivitatea mea. Cine erau aceşti oameni şi ce doreau?... Totuşi, simţeam că în această casă începeau să renască iubirile mele din adolescenţă cu aceleaşi stări de incertitudine şi nebunie suavă, de teamă şi bucurie. Cînd m-am trezit, mi-am dat seama că această casă de vis era Maria.

XV

Pînă la sosirea scrisorii ei de răspuns, păream un explorator pierdut într-un peisaj ceţos: ici, colea, cu mari eforturi distingeam vagi siluete de oameni şi lucruri, neclare contururi de pericole şi abise. Scrisoarea ei a fost asemeni răsăritului de soare.

Dar acest soare era un soare negru, un soare nocturn. Nu ştiu dacă se poate spune aşa, dar cîtă vreme nu sînt scriitor şi nu sînt sigur de precizia mea, nu voi renunţa la cuvîntul nocturn; era, poate, cel mai apropiat de Maria, dintre toate cuvintele limbajului nostru atît de imperfect.

Iată scrisoarea pe care am primit-o :

Am trăit trei zile stranii : plaja, marea. Pe toate drumurile au venit spre mine amintiri din alte timpuri. Nu numai imagini : glasuri, strigăte şi îndelungate linişti de altădată. E ciudat, dar a trăi înseamnă a construi amintiri viitoare ; chiar acum, în faţa mării, îmi construiesc cu minuţiozitate amintiri pentru zilele care vin şi care, uneori, îmi vor aduce tristeţe şi disperare.

Marea-i aici, furioasă şi veşnică. Plînsul meu de atunci, inutil. Inutile aşteptările mele pe plaja pustie, privind cu statornicie depărtările verzi. Ai bănuit şi ai pictat oare această amintire a mea sau ai pictat amintirea multor fiinţe ca tine şi ca mine ?

Acum însă chipul tău mi se interpune : stai între mare şi mine. Ochii mei se întîlnesc cu ai tăi. Eşti liniştit şi puţin trist ; mă priveşti de parcă ai cere ajutor.

Maria

Cît de bine o înţelegeam şi ce sentimente minunate au izbucnit în mine datorită acestei scrisori. Chiar şi faptul de a-mi fi spus atît de repede tu, îmi dădea siguranţa că Maria era a mea. Numai a mea : „stai între mare şi mine" ; aici nu mai era altcineva, eram numai noi, noi

amîndoi, aşa cum mi s-a părut atunci cînd a privit îndelung scena din tabloul de la expoziţie. Cum ar fi putut să-mi spună tu, dacă nu ne-am fi cunoscut de mult, de mii de ani ? Cînd s-a oprit în dreptul tabloului meu şi l-a privit fără să audă sau să vadă pe nimeni din toată mulţimea care ne înconjura, părea că ne-am fi spus tu de cînd lumea, şi-am ştiut imediat cine este, cum este, cîtă nevoie aveam de ea şi, de asemeni, cît de necesar îi eram.

Şi totuşi, te-am ucis ! Te-am ucis chiar eu, eu cel care ţi-am văzut ca printr-un zid de sticlă, fără să-l pot străbate, chipul tăcut şi plin de dorinţă ! Eu, eu cel atît de stupid, de orb, de egoist, de crud !...

Ajunge însă cu efuziunile. Am spus că voi istorisi totul la modul cel mai imparţial şi aşa voi face.

XVI

O iubeam disperat pe Maria şi nu pronunţasem încă niciodată, între noi, cuvîntul *dragoste*. Am aşteptat, cu înfrigurare, întoarcerea ei de la fermă pentru a i-l spune.

Dar nu se-ntorcea. Şi cu cît treceau zilele începea să se nască în mine un fel de nebunie.

I-am scris o a doua scrisoare în care nu spuneam decît „Te iubesc, Maria, te iubesc, te iubesc!“

După două zile, am primit, în sfîrşit, răspunsul ei, conţinînd numai aceste cuvinte: „Mi-e teamă că-ţi voi face mult rău“. I-am răspuns îndată: „Nu mă interesează ce-mi poţi face. Dacă n-aş putea să te iubesc, aş muri. Fiecare clipă petrecută fără să te văd e o tortură nesfîrşită“.

Au trecut zile groaznice, dar răspunsul Mariei întîrzia. Eram disperat şi i-am scris din nou: „Îmi sfîşii sufletul“.

În ziua următoare, la telefon, i-am auzit glasul, tremurat şi pierdut. În afară de cuvîntul *Maria,* pronunţat de cîteva ori, n-am putut spune nimic şi nici nu ar fi fost posibil; simţeam că mă sufoc şi nu puteam vorbi clar. Mi-a spus:

— Mă-ntorc mîine la Buenos Aires. Te voi căuta imediat ce ajung.

Şi-n ziua următoare, după amiază, mi-a telefonat de-acasă.

— Vreau să te văd imediat, i-am spus.

— Da, o să ne vedem chiar azi, a răspuns ea.

— Te-aştept în piaţa San Martin, am strigat. Maria a părut să şovăie. Apoi a răspuns:

— Aş prefera Recoleta. Voi fi acolo la opt.

Cît am aşteptat clipa aceea şi de cîte ori am străbătut străzile grăbit, ca să treacă timpul mai uşor! Şi cîtă duioşie simţeam în mine, cît de frumoasă mi se părea lumea, seara de vară, copiii jucîndu-se pe trotuare! Acum înţelegeam foarte bine cît de mult te poate orbi dragostea şi cîtă putere are în a te schimba. Frumuseţea lumii!...

Trecuseră cîteva minute după opt şi-am văzut-o pe Maria apropiindu-se şi căutîndu-mă în întunericul care se lăsa. Era prea tîrziu ca să-i disting chipul, dar i-am recunoscut felul de a merge.

Ne-am aşezat pe-o bancă. Am strîns-o de braţ şi-am repetat de mai multe ori numele ei; nu îndrăzneam să-i spun altceva, iar ea continua să tacă.

— De ce-ai plecat la fermă? am întrebat-o, în sfîrşit, cu violenţă. De ce m-ai lăsat singur? De ce ai lăsat această scrisoare acasă la tine? De ce nu mi-ai spus că eşti măritată?

Nu răspundea. Am strîns-o de braţ, cu putere. A gemut.

— Mă doare, Juan Pablo — mi-a spus încet.

— De ce nu vorbeşti? Nu vrei să răspunzi? Tăcea.

— De ce? De ce?

Şi, în sfîrşit :

— De ce trebuie să se răspundă la orice ? Să nu vorbim de mine ; să vorbim mai bine de tine, de munca ta, de preocupările tale. M-am gîndit mereu la pictură, la ceea ce mi-ai spus în piaţa San Martin. Vreau să ştiu ce faci acum, ce gîndeşti, dacă ai mai pictat sau nu.

I-am sucit braţul cu furie.

— Nu, i-am spus. Nu vreau să vorbim de mine : vreau să vorbim de noi amîndoi ; vreau să ştiu dacă mă iubeşti. Nimic altceva : dacă mă iubeşti.

N-a răspuns. Disperat din cauza liniştii şi a întunericului care nu-mi dădea voie să-i privesc ochii pentru a-i ghici gîndurile, am aprins un chibrit. S-a întors imediat şi şi-a ascuns faţa. Am apucat-o de bărbie cu cealaltă mînă şi am obligat-o să se uite la mine : plîngea.

— Ah..., atunci nu mă iubeşti, i-am spus cu amărăciune.

În timp ce chibritul se stingea între degete, am observat, totuşi, cum mă privea cu dragoste. Apoi, în plin întuneric, am simţit cum îmi mîngîie părul.

— Sigur că te iubesc... dar de ce e nevoie s-o spun ?

— Da, i-am răspuns, dar cum mă iubeşti ? Există multe feluri de a iubi. Poate fi iubit şi

un copil, şi un cîine. Eu vreau să spun *dragoste, dragoste adevărată*. Înţelegi ?

Am avut o intuiţie rară. Am aprins un al doilea chibrit. Aşa cum bănuisem, Maria surîdea. Adică nu mai surîdea, dar surîsese cu cîteva zecimi de secundă mai înainte. Mi s-a întîmplat de multe ori să merg pe stradă şi să mă întorc brusc cu senzaţia că cineva mă spionează, să nu văd pe nimeni şi, totuşi, să simt că singurătatea care mă înconjura era proaspătă şi că cineva dispăruse subit, lăsînd o uşoară vibraţie-n aer. Era ceva asemănător.

— Ai surîs, i-am spus cu furie.

— Surîs ? s-a mirat ea.

— Da, ai surîs : pe mine nu mă poţi înşela atît de uşor. Sînt foarte atent la amănunte.

— La ce amănunte ai fost atent ? m-a întrebat aspru.

— Rămăsese ceva pe chipul tău. Resturi ale unui surîs.

— Şi de ce-aş fi surîs ? a spus la fel de dur.

— De nepriceperea mea, de întrebarea dacă mă iubeşti într-adevăr sau doar ca pe un copil sau cine ştie... Dar ai surîs. De asta sînt sigur.

Maria s-a ridicat dintr-o dată, brusc.

— Ce s-a întîmplat ? am întrebat-o uluit.

— Trebuie să plec.

M-am ridicat, la rîndu-mi, ca un arc.

— Cum adică, pleci ?

— Bine, plec.

— Cum să pleci ? De ce ?

N-a răspuns. Mi s-a părut c-am smuls-o din loc, cu amîndouă brațele.

— De ce pleci ?

— Mă tem că n-o să înțelegi.

Îmi venea să urlu.

— Cum ? Eu te-ntreb un lucru care pentru mine înseamnă viață sau moarte, iar tu, în loc să-mi răspunzi, surîzi și te mai și superi. Sigur că asta nu înțeleg.

— Închipuiește-ți că am surîs, a spus ea cu răceală.

— Sînt sigur.

— Ei bine, te-nșeli. Și mă doare foarte mult că ai putut să crezi asta.

Nu știam ce să fac. E drept, nu văzusem surîsul, ci doar ceva asemănător, o urmă de surîs pe un chip devenit serios.

— Nu știu, Maria, iartă-mă, am spus abătut. Dar am avut certitudinea că ai surîs.

Și am tăcut ; nu mai știam de mine. I-am simțit mîna apucîndu-mi brațul cu gingășie. Și după aceea i-am auzit vocea slabă și îndurerată :

— Cum ai putut să crezi asta ?

— Nu știu, nu știu, am îngînat aproape plîngînd.

M-a făcut să stau iarăși jos și a continuat să-mi mîngîie părul ca mai înainte.

— Ți-am spus că-ți voi face mult rău, a spus ea după un timp. Și vezi că am dreptate.

— A fost vina mea, i-am răspuns.

— Nu, poate că e a mea, a șoptit gînditoare, ca pentru ea însăși.

„Ce stranie", am gîndit.

— Ce e stranie ? a-ntrebat Maria.

Am rămas uluit și am crezut (mult timp după aceea) că era capabilă să citească gîndurile. Nici azi nu știu dacă am spus cumva cuvintele acestea în gînd sau le-am șoptit, fără să-mi dau seama.

— Ce e stranie ? m-a întrebat din nou, pentru că eu, în uluirea mea, nu răspunsesem.

— Vîrsta ta.

— Vîrsta mea ?

— Da, vîrsta ta. Cîți ani ai ?

A rîs.

— Cîți crezi ?

— Asta-i partea stranie, am răspuns. Cînd te-am văzut prima dată mi s-a părut că ai douăzeci și șase.

— Și acum ?

— Nu, nu ştiu. De la început am fost surprins, pentru că nu ceva fizic mă făcea să cred...

— Ce anume ?

— Că ai mai mult. Uneori mi se pare că pe lîngă tine sînt un copil.

— Cîţi ani ai tu ?

— Treizeci şi opt.

— Eşti foarte tînăr, într-adevăr.

Am rămas perplex. Nu pentru că aş fi crezut că vîrsta mea era din cale afară de înaintată, ci pentru că, oricum, trebuia să am mult mai mult decît ea ; şi pentru că, în nici un caz, ea n-ar fi putut să aibă mai mult de douăzeci şi şase.

— Foarte tînăr, a repetat, ghicindu-mi parcă mirarea.

— Şi tu, cîţi ani ai ? am insistat.

— Ce importanţă are ?

— Atunci de ce-ai întrebat cîţi am eu ? am întrebat-o iritat.

— Această discuţie-i absurdă, mi-a spus ea. Totul e o prostie. Mă mir că te preocupă astfel de lucruri.

Eu să mă preocup de astfel de lucruri ? Să discutăm noi aşa ceva ? Într-adevăr, cum de era posibil ? Eram atît de zăpăcit, încît uitasem cauza primei întrebări. Nu, mai bine spus, nu cercetasem cauza ei. Abia tîrziu, după ce am

ajuns acasă, am început să-mi dau seama de sensul adînc al acestei discuţii, aparent atît de banală.

XVII

Timp de mai bine de o lună ne-am întîlnit aproape în fiecare zi.

Nu vreau să spun în amănunt tot ce s-a petrecut în acest interval de timp, deopotrivă de minunat şi de oribil. Au existat destule lucruri triste şi nu mai vreau să mi le reamintesc.

Maria a început să vină la mine în atelier. Cu mici deosebiri, scena cu chibritul s-a repetat de două sau trei ori şi trăiam obsedat de ideea că dragostea ei era, în cel mai bun caz, o dragoste de mamă sau de soră. Astfel că singura garanţie a unei iubiri adevărate trebuia să fie legătura fizică.

Mărturisesc de pe acum că această idee aparţine aceloraşi nepriceperi, una din nepriceperile care, cu siguranţă, o făceau pe Maria să surîdă în spatele meu. Departe de a mă linişti, dragostea fizică m-a tulburat mai mult, a născut noi şi chinuitoare îndoieli, dureroase scene de neînţelegere, neiertătoare experimente pentru Maria. Ceasurile petrecute în atelier nu le voi uita nici-

odată. În tot acest timp, în fața contradicțiilor și inexplicabilelor atitudini ale Mariei, sentimentele mele au oscilat între dragostea cea mai pură și ura cea mai neînfrînată. În ciuda faptului că mi se dădea în modul cel mai necondiționat, aveam deseori impresia că se preface. Uneori vedeam în ea o adolescentă pudică și, imediat, aveam senzația că e o femeie oarecare, și-atunci, un nesfîrșit cortegiu de îndoieli începea să-mi defileze prin creier : unde ? cum ? cine ? cînd ?

În astfel de ocazii, nu puteam îndepărta gîndul că Maria juca cea mai subtilă și mai atroce dintre comedii, iar eu, în brațele ei, eram ca un copil pe care-l înșeli cu povești naive pentru ca să mănînce sau să doarmă. De multe ori îmi era chiar rușine, mă îmbrăcam repede și ieșeam în stradă să iau aer proaspăt și să-mi rumeg în pace îndoielile. În alte zile însă, reacționam brutal : îi apucam mîinile ca într-un clește, i le răsuceam la spate și imobilizînd-o, încercam să obțin prin forță garanția dragostei, a dragostei *adevărate*.

Dar nimic din tot ceea ce spun nu este exact. Nici eu însumi nu știu prea bine ce voiam cu această „adevărată dragoste" ; și, curios lucru, deși am folosit de multe ori expresia la interogatorii, niciodată pînă azi nu am încercat s-o analizez.

Ce vream să spun ? O dragoste care să includă pasiune fizică ? Poate că-i ceea ce căutam în disperarea mea de a comunica într-un singur tot cu Maria. Aveam chiar certitudinea că uneori se petrecea acest lucru, dar într-o formă atît de subtilă, atît de trecătoare, atît de ușoară, încît după aceea rămîneam și mai disperat, și mai însingurat, cu acea nemulțumire imprecisă pe care o încercăm cînd vrem să reconstruim în carne și nume o dragoste din vis. Știu că atunci cînd priveam un parc în înserare sau un vapor cu nume de pe un alt meridian al pămîntului, existau momente de comunicare ; gîndeam la fel. Stînd împreună, melancolia care ne însoțea întotdeauna, provocată mai ales de necomunicarea acestor frumuseți grăbite, se risipea. Era de ajuns să ne privim pentru a ști că ne frămîntau aceleași gînduri, sau, mai bine zis, că simțeam la fel.

Desigur că plăteam cu suferință aceste clipe, pentru că tot ce se petrecea după aceea părea murdar sau prost făcut. Orice urma (vorbeam, sorbeam cafea) era dureros, dovedind cît de trecătoare erau momentele de simțire comună. Și ceva și mai rău, se creau noi abisuri, datorită mie, în strădania mea deznădăjduită de a consolida cu orice chip această fuziune, de a ne uni într-un singur trup ; obțineam doar confir-

marea imposibilității prelungirii sau întăririi printr-un act material. Iar ea agrava și mai mult totul, căci, în dorința de a-mi scoate din cap aceste idei fixe, se străduia să-mi arate că simte o adevărată și nemăsurat de mare plăcere ; atunci urmau scenele cînd mă îmbrăcam în grabă și ieșeam în stradă sau cînd îi apucam mîinile și i le răsuceam la spate, forțînd-o să-mi mărturisească adevărul despre sentimentele și senzațiile ei. Și totul era atît de crud, încît atunci cînd ea intuia că ne apropiem de dragostea fizică, încerca s-o alunge. La sfîrșit ajunsese la un scepticism total și voia să mă convingă de faptul că, în dragostea noastră, acest lucru era nu numai inutil, ci chiar dăunător.

În felul acesta nu reușea decît să-mi sporească și mai mult îndoielile, deoarece mă întrebam dacă nu cumva mai trăise și altă dată aceeași comedie putînd, astfel, să-mi argumentez că dragostea fizică era dăunătoare și trebuia renunțat la ea în viitor ; dacă simțea astfel, ar fi trebuit s-o detest de la început, căci plăcerile ei ar fi fost într-adevăr o prefăcătorie. De aici se nășteau noi neînțelegeri, și era inutil să încerce a mă convinge vorbindu-mi de parcuri sau vapoare : nu reușea decît să-mi alimenteze nebunia cu noi îndoieli, mai subtile, dînd naștere la noi discuții, mai complicate.

Ceea ce mă indigna și mai mult, în fața presupusei înșelări, era faptul de a mă fi dat ei dintr-o dată, complet, fără apărare, ca un prunc.

— Dacă vreodată voi bănui că m-ai înșelat, îi spuneam cu furie, o să te ucid ca pe un cîine.

Îi răsuceam brațele și-o priveam fix în ochi, să pot găsi un indiciu, o strălucire bănuitoare, o umbră trecătoare de ironie. Dar în astfel de situații se uita la mine înspăimîntată, ca un copil, sau se-mbrăca în tăcere, tristă și resemnată.

Într-o zi discuția a fost mai violentă ca oricînd și i-am aruncat în față un cuvînt oribil. A rămas mută ; paralizată. Apoi, încet, în liniște, a început să se-mbrace, retrasă după paravanul pentru modele. Am vrut să-i cer iertare și i-am descoperit fața plină de lacrimi. Nu știam ce să fac : i-am sărutat ochii cu toată duioșia, i-am cerut iertare în genunchi, am plîns, m-am acuzat de a fi un monstru nedrept și răzbunător. Totul se petrecea în timp ce părea încă supărată, dar abia s-a liniștit că a și început să surîdă. Mi s-a părut anormal să nu mai fie tristă : era firesc să se liniștească, dar îmi dădea de bănuit faptul că se înveselise atît de ușor după ce-i adresasem un astfel de cuvînt. Era firesc ca oricare femeie astfel calificată să se simtă umilită. Pînă și prostituatele. Dar nici una nu putea deveni atît de repede bine dispusă, veselă,

chiar dacă ar fi fost, cît de cît, adevărată calificarea.

Scene asemănătoare se petreceau în toate zilele. Uneori terminam într-o uşoară înţelegere şi ieşeam să ne plimbăm prin Piaţa Franceză, ca doi adolescenţi îndrăgostiţi, vorbind despre pictură sau despre muzică, şi nu o dată, încet, cînta pentru mine cîte ceva. Momentele acestea însă au devenit din ce în ce mai rare şi mai scurte, asemeni luminii de soare pe un cer tot mai întunecat şi mai umbrit de nori, pregătit de furtună. Îndoielile şi interogatoriile mele au început să cuprindă totul, ca nişte liane imense îmbrăţişînd şi înăbuşind arborii dintr-un parc într-o plasă monstruoasă şi de nepătruns.

XVIII

Întotdeauna, interogatoriile mele, sporite, se refereau la tăcerea ei, la privire, la cuvinte abia rostite, la o călătorie la fermă, la dragostea ei. O dată am întrebat-o pentru ce îşi spune „domnişoara Iribarne" şi nu „doamna Allende". A surîs :

— Ce copil eşti ! Ce importanţă are asta ?

— Pentru mine are multă importanţă, i-am zis, cercetîndu-i privirea.

— E un obicei de familie, mi-a răspuns, începînd să mai surîdă.

— Totuşi, am insistat, cînd am întrebat prima oară la telefon de „domnişoara Iribarne", femeia a şovăit o clipă pînă să-mi răspundă.

— Ţi s-a părut.

— Poate. Dar de ce nu m-a corectat ?

Maria a început să surîdă iarăşi, parcă mai mult.

— Ţi-am spus doar că-i un obicei din familia noastră, iar femeia ştie asta. Toţi îmi spun Maria Iribarne.

— Maria Iribarne mi se pare firesc, dar mai puţin firesc mi se pare că femeia n-a fost prea surprinsă cînd am spus „domnişoara".

— Ah, da... n-am înţeles că asta ţi s-a părut ciudat. Da, asta nu-i ceva obişnuit şi aşa se explică şovăiala femeii.

A rămas pe gînduri ca şi cînd atunci ar fi descoperit acest lucru.

— Dar nu m-a corectat, am continuat eu.

— Cine ? m-a întrebat ea de parcă abia s-ar fi trezit dintr-un vis.

— Femeia. Nu m-a corectat cînd am spus „domnişoara".

— Dar, Juan Pablo, asta nu are nici un fel de importanţă şi nu ştiu ce vrei să-mi demonstrezi.

— Că, probabil, nu era prima dată cînd ți se spunea așa. M-ar fi corectat.

A-nceput să rîdă.

— Ești fantastic, mi-a spus aproape veselă, mîngîindu-mă.

Am continuat să rămîn serios.

— În afară de asta, am zis eu, cînd mi-ai răspuns prima dată la telefon, aveai un ton neutru, aproape oficial, pînă ai închis ușa. Apoi mi-ai vorbit altfel, cu căldură. De ce?

— Dar, Juan Pablo, mi-a răspuns ea, cum aș fi putut să-ți vorbesc în fața femeii?

— Da, asta-i normal; dar ai spus: „cînd închid ușa își dau seama că nu trebuie să mă deranjeze". Această frază nu mă privea pe mine, pentru că-ți vorbeam pentru prima oară. Și nici pe Hunter, căci l-ai fi putut vedea oricînd ai fi dorit la fermă. Mi se pare clar că trebuie să fie alte persoane care-ți vorbesc sau îți vorbeau. N-am dreptate?

Maria m-a privit cu tristețe.

— În loc să mă privești așa, mi-ai răspunde.

— Dar, Juan Pablo, tot ceea ce spui e o copilărie. Sigur că vorbesc și cu alte persoane: veri, prieteni de familie, mama, și mai știu eu...

— Da, însă mi se pare că pentru convorbiri cu astfel de persoane nu-i nevoie să te ascunzi.

— Și cine-ți dă dreptul să-mi spui că mă ascund? a răspuns violent.

— Nu te înfuria. Chiar tu mi-ai vorbit o dată de un anume Richard care nu-ți era nici văr, nici prieten de familie, nici mamă.

A rămas abătută.

— Sărmanul Richard, a spus ea.

— De ce sărmanul?

— Știi bine că s-a sinucis și că, într-un fel, o parte din vină o port eu. Îmi trimitea scrisori înspăimîntătoare, dar niciodată n-am putut face ceva pentru el. Sărmanul, bietul Richard...

— Mi-ar face plăcere să-mi arăți o astfel de scrisoare.

— Pentru ce, dacă a murit?

— Nu are importanță, plăcerea-i aceeași.

— Le-am ars pe toate.

— Ai fi putut spune de la început că le-ai ars. Ai spus însă „pentru ce, dacă a murit?" Mereu aceeași poveste. Și la urma urmelor, dacă ăsta-i adevărul, de ce le-ai ars? Altădată mi-ai mărturisit că păstrezi toate scrisorile tale de dragoste. Dacă le-ai ars pe cele de la Richard, înseamnă că erau destul de compromițătoare. Sau nu?

— Nu le-am ars pentru că erau compromițătoare, ci pentru că erau prea triste. Mă deprimau.

— De ce te deprimau?

— Nu știu. Richard era un om care mă întrista. Semăna cu tine.

— L-ai iubit?

— Te rog...

— Ce mă rogi?

— Nu, Juan Pablo. Toate ideile tale...

— Nu-mi spune că-s aiurite. S-a îndrăgostit, ți-a trimis scrisori atît de zguduitoare, încît ai socotit că-i mai bine să le arzi, s-a sinucis și-mi spui că ideile mele sînt aiurite. Pentru ce?

— Pentru că în ciuda acestor lucruri, niciodată n-am fost îndrăgostită de el.

— Și de ce nu?

— Nu știu precis. Poate că nu era genul meu.

— Ai spus că semăna cu mine.

— Pentru Dumnezeu, am spus că semăna cu tine, într-un anume fel, dar nu că-ți era *identic*. Era un om incapabil să creeze ceva, distrugător, avea o inteligență mortală, era un nihilist. Ceva așa, asemănător cu tine în ceea ce ai rău.

— Perfect. Dar tot nu-nțeleg necesitatea de a arde scrisorile.

— Îți repet că le-am ars pentru că mă deprimau.

— Puteai să le păstrezi fără a le citi. Înseamnă că le-ai citit totuși și chiar răscitit pînă să le

arzi. Și dacă le reciteai înseamnă că trebuia să fi fost ceva în el care să te atragă.

— N-am spus că nu mă atrăgea.

— Ai spus că nu era genul tău.

— Doamne, dumnezeule... Nici moartea nu-i genul meu și totuși uneori mă atrage. Richard mă atrăgea așa cum mă atrage moartea sau neantul. Consider că omul nu trebuie să se lase înfrînt de astfel de sentimente. De asta nu l-am vrut. Pentru asta am ars scrisorile. Cînd a murit, m-am decis să distrug tot ceea ce i-ar fi putut prelungi existența.

Părea deprimată, și n-am izbutit să mai scot de la ea nici o vorbă despre Richard. Trebuie să spun, însă, că nu acest om m-a torturat cel mai mult, căci despre el aflasem destule. Ce mă neliniștea erau persoanele necunoscute, umbrele despre care n-a vorbit niciodată și pe care le simțeam mișcîndu-se tăcute, pe întuneric, în viața ei. Cele mai rele lucruri despre Maria mi le imaginam în legătură cu aceste umbre anonime. Mă torturau, și încă și azi mă mai chinuie un cuvînt, care i-a scăpat într-un moment de dragoste fizică.

Din toate aceste interogatorii însă a existat unul care a aruncat o lumină înspăimîntătoare peste Maria și dragostea ei.

XIX

Era normal, ca din moment ce se căsătorise cu Allende, cîndva să fi simţit ceva pentru acest om. Această problemă, pe care am putea-o numi „problema Allende", a fost una dintre cele ce m-au obsedat cel mai mult. Existau multe enigme pe care doream să le descifrez, dar mai ales două: îl iubise vreodată? Îl iubea încă? Aceste întrebări nu puteau fi despărţite şi nici luate singure: dacă nu-l iubea pe Allende, pe cine iubea? Pe mine? Pe Hunter? Pe una dintre misterioasele umbre cu care vorbea la telefon? Sau iubea pe mai mulţi oameni în mod deosebit, aşa cum se întîmplă uneori? Mai *era posibil să nu iubească pe nici unul* şi să ne fi spus pe rînd, tuturor, diavoli sărmani, copii tonţi, că eram *singurul* şi că ceilalţi erau nişte biete umbre, nişte fiinţe cu care avea legături superficiale sau aparente.

Într-o zi m-am hotărît să lămuresc problema Allende. Am început prin a o întreba de ce se căsătorise cu el.

— Îl iubeam.

— Atunci, înseamnă că nu-l mai iubeşti?

— N-am spus că am încetat de a-l mai iubi.

— Dar ai spus „îl iubeam" şi nu „îl iubesc".

— Întotdeauna faci caz de cuvinte şi despici firul în patru, a protestat Maria. Cînd spun că m-am căsătorit pentru că îl iubeam, n-am vrut să spun că acum nu-l iubesc.

— Ah, atunci înseamnă că-l iubeşti, am spus repede, voind parcă să-i dovedesc că minţise, prin urmare, în discuţiile de mai înainte.

A tăcut. Părea abătută.

— De ce nu răspunzi?

— Pentru că n-are rost. Acest dialog l-am mai avut şi altădată, aproape identic.

— Nu, nu-i la fel ca cel de altădată. Te-am întrebat dacă acum îl mai iubeşti pe Allende şi ai spus da. Mi se pare că altădată, în port, mi-ai spus că eu eram prima fiinţă pe care ai iubit-o.

A continuat să tacă. Mă înfuria nu numai faptul că se contrazicea, ci şi că trebuia să depun un imens efort pentru a-i smulge o declaraţie oarecare.

— Ce părere ai? am continuat eu.

— Că există mai multe feluri de a te îndrăgosti şi de a iubi, a răspuns obosită. Îţi închipui că azi nu-l mai pot iubi pe Allende la fel ca înainte, cînd ne-am căsătorit.

— Cum adică la fel?

— La fel. Ştii destul de bine ce vreau să spun.

— Nu ştiu nimic.

— Ți-am spus de multe ori.

— Ai spus, dar n-ai explicat nimic, niciodată.

— Explicat ! a exclamat cu amărăciune. Chiar tu ai spus de mii de ori că există lucruri care nu admit explicații, iar acum îmi ceri să-ți explic ceva atît de complicat. Ți-am spus de-atîtea ori că Allende îmi este un prieten foarte apropiat, că îl iubesc ca pe un frate, că-l îngrijesc, că am o mare duioșie pentru el, o mare admirație pentru seninătatea spiritului său, că mi se pare superior mie în toate și că alături de el mă simt meschină și vinovată. Cum poți să-ți închipui atunci că nu-l mai iubesc ?

— Nu sînt eu cel care a spus că nu-l mai iubești. Tu însăți mi-ai spus că acum nu mai e același lucru ca mai înainte cînd te-ai căsătorit. Poate vrei să-nțeleg că atunci cînd te-ai căsătorit cu el, îl iubeai așa cum mă iubești pe mine acuma. Pe de altă parte, acum cîteva zile, în port, mi-ai spus că eu eram prima ființă pe care ai iubit-o cu adevărat.

M-a privit cu tristețe.

— Bine, să lăsăm asta, am continuat eu. Să revenim la Allende. Spui că îl iubești ca pe un frate. Aș vrea să-mi răspunzi la o singură întrebare : mai trăiești cu el ?

S-a întristat mai mult. A tăcut un moment, iar apoi m-a întrebat îndurerată :

— Trebuie neapărat să răspund și la asta ?

— Neapărat ! E absolut necesar, i-am spus cu asprime.

— Mi se pare oribil să-mi pui astfel de întrebări.

— E foarte simplu : poți spune *da* sau *nu*.

— Răspunsul nu-i atît de simplu : pot să trăiesc sau pot să nu trăiesc.

— Perfect, am conchis cu răceală. Asta înseamnă că da.

— Foarte bine : da.

— Atunci îl dorești.

Am spus asta observîndu-i foarte atent ochii. Cu intenție rea, bineînțeles ; era cel mai potrivit prilej să pot obține o serie de concluzii. Nu că aș fi crezut că-l dorește într-adevăr (cu toate că și asta era posibil, dat fiind temperamentul Mariei), ci pentru că voiam să clarific această „dragoste de soră“. Maria, așa cum mă așteptasem, întîrzia să răspundă. Sînt sigur că se gîndea la cuvinte. La sfîrșit a spus :

— Am spus că trăiesc cu el, nu că-l doresc.

— Ah, am exclamat victorios. Înseamnă că trăiești cu el fără să-l dorești, dar *făcîndu-l să creadă că-l dorești.*

Era dezorientată. Lacrimile începuseră să-i curgă brusc pe obraz. Privirea îi era de sticlă pisată.

— N-am spus asta, a murmurat ea.

— Dar e evident, am continuat neiertător, căci dacă i-ai arăta că nu simți nimic, că nu-l dorești, dacă i-ai arăta că trăiești cu el din sacrificiu pentru sentimentele lui, din admirație pentru spiritul lui superior etc., Allende nu s-ar mai culca niciodată cu tine. Altfel spus : faptul că încă mai trăiești cu el dovedește că ești capabilă să-l înșeli nu numai în ceea ce privește sentimentele, ci chiar senzațiile. Și că ești capabilă de o imitație perfectă a plăcerilor.

Maria plîngea în tăcere și privea în pămînt.

— Nu știam că ești atît de crud, a spus, în cele din urmă.

— Să lăsăm considerațiile de formă : mă interesează fondul. Și fondul e că ai fost capabilă să-ți înșeli soțul ani de zile, nu numai în sentimente, ci și în senzații. Concluzia poate avea un adaos : de ce n-ai putea să mă înșeli și pe mine ? Acum sper să-nțelegi de ce am vrut de la început să știu adevărul despre senzațiile tale. Mi-amintesc mereu că tatăl Desdemonei i-a spus lui Othello că o femeie care și-a înșelat tatăl poate să-și înșele și soțul. Și mie niciodată nu mi-a ieșit din cap faptul că ani de zile l-ai înșelat pe Allende.

Pentru o clipă, am simțit nevoia să fiu crud pînă la cap și, cu toate că îmi dădeam seama de vulgaritatea și tîmpenia mea, am adăugat :

— Să înșeli un orb.

XX

Înainte de a fi pronunțat aceste cuvinte, am început să regret : dinăuntrul celui care dorea să le spună și să încerce o satisfacție perversă, o ființă, mai pură și mai duioasă, se pregătea să se opună în cazul cînd cruzimea frazei ar fi avut efectul scontat și să ia apărarea Mariei în fața vorbelor stupide și inutile (ce puteam oare să obțin prin asta ?). Astfel că, înainte de a le da drumul, cel dinăuntrul meu le ascultase cu stupoare, convins că nu puteau fi rostite. Iar în momentul cînd mi se desprindeau de pe buze, acesta pusese deja stăpînire pe conștiința și voința mea, gata să izbucnească și să mă împiedice să spun toată fraza. Și-abia o terminasem (reușisem s-o termin), că acesta era stăpîn în întregime pe mine și-mi poruncea să-i cer iertare, să mă umilesc în fața Mariei, să-mi recunosc bădărănia și cruzimea. De cîte ori nu reușise această blestemată dedublare a conștiinței mele să mă

învinovăţească de fapte înspăimîntătoare ! În timp ce o parte mă obliga să iau atitudine cinstită, cealaltă denunţa frauda, ipocrizia şi falsa generozitate ; în timp ce una mă îndemna să insult un om, cealaltă se îndurera pentru el şi mă acuza de ceea ce acuzam eu însumi la alţii ; în timp ce una mă făcea să recunosc frumuseţea lumii, cealaltă îmi arăta părţile rele, trecătorul, ridicolul fericirii. În sfîrşit, era în toate felurile tîrziu să mai pot închide rana din inima Mariei (şi asta mi-o spunea, de departe, cu cinism, celălalt eu, ascuns undeva, într-un fel de peşteră murdară a sufletului) ; era iremediabil tîrziu. Maria a tăcut, obosită, în timp ce privirile ei (ce bine le cunoşteam !) ridicau în grabă puntea pe care sufletele noastre trecuseră adesea de la unul la altul : erau privirile aspre ale unor ochi de nepătruns.

De astă dată mi-a venit în gînd ideea că această punte se ridicase pentru totdeauna, şi de atîta disperare n-am şovăit în a mă supune celor mai mari umilinţe : să-i sărut picioarele, spre exemplu. N-am reuşit însă decît să-i îmblînzesc puţin ochii, să mă privească tăcută, cu milă. Dar cu milă ; numai cu milă.

În timp ce părăsea atelierul asigurîndu-mă că nu mă urăşte, eu alunecam într-o anulare totală a

voinţei. Am rămas pustiu, în mijlocul atelierului, privind ca un tîmpit într-un punct fix. Pînă ce mi-am dat seama că aveam de făcut o serie de lucruri.

Am alergat după ea, dar nu se vedea pe nici o stradă. Am luat un taxi şi m-am dus spre casa ei, bănuind că nu plecase direct şi că aş fi putut să-i aţin calea. Am aşteptat, în zadar, mai mult de o oră. Am căutat-o la telefon dintr-o cofetărie apropiată : mi s-a spus că nu s-a întors de la patru (cînd venise la mine). Am continuat să aştept. Cîteva ceasuri. Şi-am căutat-o din nou la telefon : mi s-a spus că nu va veni acasă pînă noaptea, tîrziu.

Disperat, am început s-o caut peste tot, prin locurile pe unde ne întîlniserăm sau ne plimbaserăm de obicei : Recoleta, Bulevardul Centenario, Piaţa Franceză, Portul Nou. N-am întîlnit-o pe niciunde şi mi-am dat seama că se putea plimba peste tot, dar în nici un caz prin locurile care i-ar fi putut aminti cele mai plăcute clipe petrecute împreună. M-am dus din nou pînă la ea acasă, dar era tîrziu şi, probabil, intrase. Şi-am telefonat iarăşi : da, se întorsese ; mi s-a spus însă că s-a culcat şi ar fi imposibil să-mi poată vorbi. Mi-am spus, totuşi, numele.

Puntea se prăbuşise.

XXI

M-am întors acasă cu senzaţia de absolută singurătate.

De obicei, această senzaţie de a te simţi singur pe lume îmi apare amestecată cu un sentiment orgolios de superioritate : dispreţuiesc oamenii, îi văd murdari, urîţi, incapabili, lacomi, vulgari, meschini ; singurătatea mea nu mă înspăimîntă, e aproape olimpică.

Acum însă, ca şi în alte dăţi, eram singur datorită răutăţii mele, faptelor mele murdare. Şi-n astfel de cazuri simt că lumea-i urîtă, îmi dau însă seama că şi eu fac parte din ea ; şi mă cuprinde furia anulării, mă las mîngîiat de tentaţia sinuciderii, mă îmbăt, caut prostituatele. Şi gust o anume satisfacţie dovedindu-mi mie însumi josnicia mea ; verificînd că nu sînt mai prejos de monştrii murdari ce mă-nconjoară.

Şi-n noaptea aceea m-am îmbătat într-o bodegă ordinară. Intram în momentele cele mai rele ale beţiei cînd am simţit o scîrbă atît de mare pentru femeia de lîngă mine şi pentru marinarii care mă înconjurau, încît n-am mai putut sta pe loc şi-am ţîşnit în stradă. Am luat-o pe Viamonte şi-am coborît pînă la chei. M-am aşezat jos şi-am plîns. Dedesubt, apa murdară mă

chema parcă în fiecare clipă : de ce să sufăr ? Sinuciderea cucereşte prin uşurinţa anulării : într-o secundă tot acest univers absurd se prăbuşeşte ca un uriaş simulacru, ca şi cînd soliditatea zgîrie-norilor lui, a blindajelor lui, a tancurilor lui, a închisorilor lui, n-ar fi decît o fantasmagorie, la fel de solidă ca zgîrie-norii, blindajele, tancurile şi închisorile dintr-un vis urît.

În lumina acestei judecăţi viaţa apare ca un lung coşmar, din care omul se poate elibera prin moarte, adică printr-un fel de trezire. Trezire la ce ? Această nehotărîre de a mă încredinţa neantului absolut şi etern m-a oprit întotdeauna de la planurile mele de sinucidere. În ciuda tuturor, omul se simte atît de legat de ceea ce se află în preajma lui, încît în cele din urmă preferă să îndure imperfecţiunea şi durerea pricinuită de josnicia lumii, decît să anuleze fantasmagoria printr-un act de voinţă proprie. Tot aşa se explică şi faptul că atunci cînd ne apropiem de acea margine a disperării care precede sinuciderea, după ce am epuizat inventarul a tot ceea ce e rău şi-am ajuns şi la punctul unde acest rău e de nesuportat, un act oarecare de bunătate, cît de mic ar fi, capătă o valoare exagerat de mare şi sfîrşim prin a ne agăţa de el cu disperarea cu

care ne-am agăța, deasupra unei prăpăstii fără fund, de un fir de iarbă.

Cînd m-am hotărît să plec acasă începea să se lumineze de ziuă. Nu mai știu cum, dar, în ciuda acestei hotărîri (de care-mi amintesc perfect), m-am trezit în fața casei lui Allende. Partea ciudată e că nu-mi amintesc faptele imediat precedente. Mă văd șezînd pe chei, privind apa murdară și gîndind : „trebuie să merg să mă culc", iar apoi mă văd în fața casei lui Allende privind către etajul cinci. De ce priveam ? Era absurd să-mi închipui că aș fi putut vedea pe cineva la ora aceea. Am stat mult timp așa, dezorientat, pînă ce mi-a venit o idee : am coborît pînă în bulevard, am căutat o cafenea și am dat telefon. Am făcut-o fără să mă gîndesc ce aș fi putut spune ca să motivez un telefon atît de nepotrivit la ora aceea. Cînd mi s-a răspuns, după ce sunasem vreo cinci minute, am rămas paralizat, fără să deschid gura. Am pus receptorul în furcă și, îngrozit, am ieșit în stradă mergînd la întîmplare. Și m-am pomenit din nou în cafenea. Ca să nu atrag atenția celor din jur am cerut un rachiu și-n timp ce-l beam, mi-am propus să mă întorc acasă.

După un timp (destul de îndelungat) am ajuns, în sfîrșit, în atelier. M-am prăbușit, îmbrăcat, în pat, și-am adormit.

XXII

M-am deșteptat încercînd să strig și m-am trezit în mijlocul atelierului. Visasem. Visasem că trebuia să mergem, mai mulți, într-o vizită la cineva, care ne invitase acasă. Am ajuns la casa acestuia, o casă ca oricare alta pe dinafară, și-am intrat. Intrînd, mi-am dat seama însă că nu era așa, că era o casă deosebită de celelalte. Stăpînul mi se adresa :

— Vă așteptam.

Am intuit că-i vorba de-o cursă și-am vrut să fug. Am vrut, dar era tîrziu : trupul meu nu-mi mai da ascultare. M-am resemnat simțind că trebuia să asist la ceea ce avea să urmeze, ca și cînd totul ar fi fost străin de persoana mea. Omul acela a început să mă transforme într-o pasăre, într-o pasăre de mărimea omului. A-nceput de la picioare : am văzut cum începeau să se schimbe în niște gheare de cocoș sau ceva asemănător. Apoi a continuat cu celelalte părți, în sus, cum urcă apa. Singura mea nădejde erau prietenii care, inexplicabil, nu veniseră încă. Cînd au venit însă s-a petrecut un lucru groaznic : nu observaseră transformarea mea. Mă tratau ca de obicei, ceea ce însemna că mă vedeau ca de obicei. Gîndindu-mă că vraciul îi fermecase să mă vadă ca pe cel de întot-

deauna, ca pe cineva normal, m-am hotărît să le spun ce s-a petrecut. Cu toate că intenţia mea era să le spun totul în linişte, să nu-mi înrăutăţesc şi mai mult situaţia înfuriindu-l pe vraci cu vreun gest violent (ceea ce l-ar fi putut determina să-mi facă un rău şi mai mare), am început să le povestesc totul strigînd. Şi-atunci am constatat două lucruri înspăimîntătoare : fraza pe care dorisem s-o rostesc a ieşit schimbată într-un cotcodăcit aspru, ca un şuierat disperat şi straniu, poate prin ceea ce avea omenesc în el ; şi mai rău decît atît e că prietenii mei n-au auzit acest şuierat, aşa cum nu observaseră nici corpul meu de pasăre uriaşă ; dimpotrivă, păreau să audă vocea mea de întotdeauna, spunînd lucruri obişnuite, căci în nici un moment nu s-au arătat surprinşi. Am tăcut înspăimîntat. Stăpînul casei m-a privit cu o lumină sarcastică în ochi, imperceptibilă, dar observată de mine. Şi-atunci am înţeles că *nimeni, niciodată* nu va şti că am fost transformat în pasăre. Eram pierdut pentru totdeauna, şi luam secretul cu mine în mormînt.

XXIII

Cum spuneam, cînd m-am deşteptat stăteam în picioare în mijlocul atelierului scăldat într-o sudoare îngheţată.

Am privit ceasul : era zece dimineaţa. M-am dus la telefon. Mi s-a spus că plecase la fermă. M-am simţit distrus. Mult timp am rămas în pat, fără să mă hotărăsc pentru nimic, pînă ce m-am gîndit să-i trimit o scrisoare. Nu-mi amintesc exact cuvintele pe care le conţinea, pentru că era foarte lungă, dar ştiu că-i spuneam să mă ierte, că nu meritam dragostea ei, că eram un decăzut, o fiinţă josnică, un condamnat să mor în singurătatea cea mai desăvîrşită.

Au trecut multe zile fără să primesc nici un răspuns. I-am trimis a doua scrisoare, apoi a treia şi-a patra, spunînd mereu acelaşi lucru, de fiecare dată mai dezolat. În ultima m-am hotărît să-i spun tot ce făcusem din noaptea cînd s-a produs despărţirea noastră. N-am ascuns nimic, nici chiar tentaţia de sinucidere. Mi-a fost ruşine să folosesc acest fapt ca pe o armă, dar l-am folosit. Mărturisesc că în timp ce-i descriam toate actele de decădere şi frica mea de singurătate din noaptea aceea, stînd în faţa casei din Posadas, mi se făcea milă de mine şi chiar am plîns. Eram aproape sigur că Maria va încerca o stare asemănătoare citindu-mi rîndurile şi m-am înveselit. Cînd am expediat scrisoarea, recomandat, eram chiar foarte optimist.

Întors de la poştă, am găsit o scrisoare plină de duioşie de la Maria. Am simţit că ceva din

dragostea noastră începe să renască, dacă nu în formele ei de început, cel puțin foarte apropiate.

Dorea să mă duc la fermă. Am pregătit îndată o valiză, cutia cu vopsele, și-am alergat ca un nebun pînă la gara Constitución.

XXIV

Gara *Allende* era mai degrabă o haltă de țară, cu cîțiva țărani, un impiegat cu mîneci suflecate, o cabrioletă și cîteva bidoane de lapte.

M-au neliniștit două lucruri : absența Mariei și prezența unui șofer.

Abia coborîsem din tren, și-acesta s-a apropiat de mine întrebîndu-mă :

— Sînteți domnul Castel ?

— Nu, i-am răspuns cu seninătate. Nu sînt domnul Castel.

Imediat, însă, m-am gîndit că o să fie destul de obositor să aștept trenul pentru întoarcere ; putea întîrzia o jumătate de zi sau aproape. Și mi-am recunoscut identitatea.

— Da, i-am spus, la puțină vreme, sînt domnul Castel.

Șoferul m-a privit mirat.

— Poftim, i-am zis, dîndu-i valiza și cutia de vopsele.

Ne-am îndreptat spre automobil.

— Doamna Maria s-a simțit puțin rău, mi-a explicat el.

„Puțin rău", am gîndit eu. Ce bine cunoșteam toate aceste subterfugii ! Și din nou mi-a venit ideea să mă întorc la Buenos Aires, dar de data aceasta, în afară de așteptarea trenului, mai intervenea ceva : necesitatea de a-l convinge pe șofer că nu eram, în realitate, Castel, sau, necesitatea de a-l convinge că dacă eram totuși Castel, nu eram nebun. Am analizat diferitele posibilități, ajungînd la concluzia că, oricum, îmi va fi foarte greu. Și m-am lăsat mai mult tîrît pînă la fermă. În definitiv, ce s-ar fi întîmplat oare, dacă m-aș fi întors ? Ceea ce se mai întîmplase și altădată, de multe ori : aș fi rămas cu furia mea, sporită de faptul că nu mi-o puteam descărca asupra Mariei, aș fi suferit mult să n-o pot vedea, n-aș fi putut lucra ; și toate astea de dragul unei posibile supărări provocate Mariei. Spun *posibile*, pentru că n-am putut verifica niciodată dacă astfel de atitudini o supărau cu adevărat.

Hunter semăna puțin cu Allende (mi se pare că am spus că erau veri) ; era înalt, brunet, uscățiv ; dar privirile-i erau lunecoase. „Omul

ăsta-i un trîndav și un ipocrit", am gîndit eu. Și m-am înveselit (sau cel puțin, așa am crezut).

M-a primit cu o politețe susceptibilă ironiei și m-a prezentat unei femei slabe care fuma cu un țigaret lung. Avea un accent parizian, o chema Mimi Allende, era perversă și mioapă.

Dar unde naiba s-o fi ascuns Maria ? Se simțea într-adevăr rău ? Eram atît de îngrijorat, încît uitasem de cei din juru-mi. Amintindu-mi unde mă aflu, m-am întors brusc către Hunter pentru a-l *controla*. E o metodă care dă rezultate excelente cu indivizi de acest fel.

Hunter mă privea atent încercînd să-și ascundă ironia din privire.

— Maria s-a simțit puțin rău și s-a dus să se odihnească, mi-a spus el, dar cred c-o să coboare îndată.

M-am blestemat în sinea mea pentru idee, silindu-mă să mă gîndesc la altceva : cu astfel de oameni trebuie să fii mereu în gardă ; în plus, eram ferm hotărît să cunosc din discuțiile, reacțiile și sentimentele lor, o parte din felul lor de a gîndi : totul îmi era de mare folos pentru a ști ce să cred despre Maria. Am început deci *să ascult și să văd*, străduindu-mă s-o fac cît mai bine, cu cea mai perfectă bună dispoziție. Mă înveselea ipocrizia lui Hunter și a femeii

uscățive de lîngă el, dar eram încă destul de abătut.

— Sînteți pictor, mi s-a adresat mioapa, privindu-mă cu ochii pe jumătate închiși, ca și cînd s-ar fi ferit să nu-i arunce vîntul țărînă în ei. Gestul însă, datorat încercării ei de a diminua miopia fără ajutorul ochelarilor (de parcă ar fi putut fi mai urîtă cu ochelari), îi sporea aerul de insolență și ipocrizie :

— Da, doamnă, i-am răspuns furios. Eram sigur că-i domnișoară.

— Castel e un pictor renumit, a spus Hunter. Apoi a adăugat o serie de idioțenii sub formă de laudă, repetînd tîmpeniile cu care criticii mă onorau la fiecare nouă expoziție : „solid" etc. Nu pot să neg că repetînd aceste locuri comune dovedea un anume simț al umorului. Mimi mă privea cu ochii întredeschiși și asta m-a înfuriat, gîndindu-mă că ar putea vorbi rău de mine. N-o cunoșteam încă.

— Ce pictori preferați, m-a întrebat ea, de parcă m-ar fi supus unui examen.

Adică nu, acum cînd îmi amintesc bine, asta m-a întrebat mai tîrziu. Căci de îndată ce fusesem prezentat acestei femei, în grădină, lîngă o măsuță pregătită pentru ceai, Hunter m-a invitat în casă, să-mi arate camera pe care mi-o pregătiseră. În timp ce urcam (casa avea două

etaje), mi-a explicat că, în afară de mici îmbunătățiri, era la fel ca în timpul bunicului său, cel care o moștenise la rîndu-i de la tatăl lui. „Și ce mă privește ?“ gîndeam eu. Era evident că tipul dorea să pară politicos și amabil, deși nu știu cu ce scop. În timp ce spunea ceva despre un ceas de soare sau de ceva cu soare, mă gîndeam că Maria stătea, probabil, într-una din camerele de sus. Poate că datorită felului în care priveam totul, Hunter mi-a spus :

— Aici sînt cîteva dormitoare. Casa-i cît se poate de comodă, deși e construită într-un stil destul de aiurit.

Mi-am amintit că Hunter era arhitect. Rămînea de văzut ce înțelegea el prin construcții neaiurite.

— Acesta-i vechiul dormitor al bunicului. Acum îl ocup eu, mi-a explicat el, arătîndu-mi ușa din mijloc, în fața scărilor. Apoi mi-a deschis ușa dormitorului vecin.

— Acesta-i al dumneavoastră, mi-a zis.

M-a lăsat singur înăuntru și mi-a spus că mă așteaptă jos, la ceai. Inima a început să-mi bată cu putere gîndindu-mă că Maria ar fi putut să se afle în oricare din aceste dormitoare, poate chiar alături. Rămas în mijlocul camerei, nu știam ce să fac. Mi-a venit o idee : m-am apropiat de peretele care mă despărțea de celălalt

dormitor (nu de cel al lui Hunter) și-am bătut ușor cu pumnul. Am așteptat să mi se răspundă, dar fără rezultat. Am ieșit pe coridor, m-am uitat să nu fie nimeni și, apropiindu-mă de ușă, am ridicat pumnul să lovesc cu putere. N-am avut curaj și m-am întors aproape în fugă în camera mea. Apoi m-am hotărît să cobor. Eram dezorientat.

XXV

Abia acum m-a întrebat scofîlcita de Mimi ce pictori preferam. I-am spus la întîmplare cîteva nume : Van Gogh, El Greco. M-a privit ironic și-a spus ca pentru ea :

— Tiens ! [1]

Apoi a adăugat :

— Nu-mi plac oamenii mari. Crede-mă, a continuat ea adresîndu-se de data aceasta lui Hunter, indivizii de felul lui Michelangelo sau El Greco mă plictisesc. Sînt atît de agresive măreția și dramatismul ! Nu crezi că-i vorba chiar de o proastă educație ? Consider că artistul ar trebui să-și impună obligația de a nu atrage niciodată atenția asupra sa. Mă indignează ex-

[1] Ei, poftim ! (în lb. franceză în original).

cesele de dramatism și originalitate. A fi original înseamnă, într-un anumit fel, a dovedi mediocritatea celorlalți, ceea ce mi se pare un lucru de gust îndoielnic. Cred că dacă eu aș fi pictat sau aș fi scris, aș fi făcut-o în așa fel încît să nu atrag atenția nici o clipă.

— Nu mă-ndoiesc, a rostit Hunter cu răutate. Și apoi a adăugat :

— Sînt sigur că nu ți-ar plăcea să scrii, de exemplu, *Frații Karamazof*.

— *Quelle horreur !*[1] a exclamat Mimi ridicîndu-și ochii spre cer. După aceea și-a continuat gîndul :

— Toți se consideră *nouveaux-riches*[2] ai conștiinței, chiar acest *moine*[3], cum îi spune... *Zozime*.

— De ce nu-i spui Zosimo, Mimi ? Cel puțin dacă te-ai hotărî s-o spui în rusește.

— Iar începi cu prostiile tale puriste. Știi foarte bine că numele rusești se pot pronunța în multe feluri. Cum spunea eroul acela dintr-o *farce :* „Tolstoi sau Tolstúa, în amîndouă felurile se poate și trebuie să se spună".

— Aceasta-i probabil motivul, a intervenit Hunter, pentru care într-o traducere spaniolă

[1] Ce oroare ! (în lb. franceză în original).
[2] Nou-îmbogățiții (în lb. franceză în original).
[3] Călugăr (în lb. franceză în original).

(direct din rusește, după cum menționează editura) pe care am citit-o de curînd, Tolstoi e scris cu діереză pe i.

— Vai, mă încîntă lucrurile astea, a spus Mimi. Am citit odată, în franceză, o carte a lui Tchekhov în care găseai de exemplu un cuvînt ca *ichvochnik* (sau așa ceva) însoțit de o trimitere în josul paginii. Căutai să vezi ce înseamnă și găseai, să presupunem, *porteur*. Și-atunci de ce nu transcriu în rusește și cuvinte ca *malgré* sau *avant* ? Nu ți se pare că am dreptate ? Îți mărturisesc că traducerile mă încîntă, mai ales cînd e vorba de romane rusești. Dumneata ai putea suporta un roman rusesc ?

Această ultimă întrebare mi-o adresase, pe nepregătite, mie, dar n-a așteptat să-i răspund, ci a continuat să vorbească privindu-l pe Hunter :

— Închipuiește-ți că nu am putut termina de citit niciodată un roman rusesc. Sînt scrise cu atîta migală... Apar mii de personaje și la sfîrșit îți dai seama că nu sînt decît patru sau cinci. Bineînțeles însă că abia te obișnuiești cu unul, Alexandru, să zicem, și după aceea vezi că îl cheamă Sașa și apoi Sașka și-apoi Sașenka, pentru ca imediat să-i descoperi un nume grandios ca Alexandr Alexandrovici Bunin, iar mai tîrziu mult mai simplu : numai Alexandr Alexandrovici. Abia te-ai orientat bine că din nou i-ai

pierdut urma și trebuie s-o iei de la capăt. Și ai senzația că nu mai sfîrșești niciodată : fiecare personaj pare o familie. Să nu cumva să-mi spui că pe tine nu te plictisesc.

— Îți repet din nou, Mimi, că n-ai nici un motiv să pronunți numele astea rusești în franceză. De ce în loc de Tchekhov nu pronunți Cehov, ceea ce-mi pare mai apropiat de original ?

— Te rog, Luisito, i-a spus Mimi, nu mă mai agasa. Cînd ai să înveți să nu mai faci paradă de deșteptăciune ? Ești atît de categoric, atît de *épuisant*... Nu vi se pare ? a conchis ea, adresîndu-mi-se.

— Da, i-am spus fără să-nțeleg ce voia.

Hunter m-a privit cu ironie.

Eram înfiorător de trist. Și se mai spune că nu sînt răbdător. Mă minunez și azi cum de am putut asculta atent toate aceste idioțenii și mai ales cum de le-am putut reține cu atîta precizie. E ciudat însă că în timp ce le auzeam încercam să mă înveselesc spunîndu-mi : „Oamenii ăștia sînt niște inculți, niște superficiali. Ei nu-i pot crea Mariei decît sentimentul singurătății. ASTFEL DE OAMENI NU-MI POT FACE FAȚA." Și totuși nu mă puteam bucura. În adîncul ființei mele, cineva-mi șoptea să fiu trist. Și pentru că nu înțelegeam de ce, mă enervam, din ce în ce mai indispus ; cu toate că mă străduiam să fiu calm,

promițîndu-mi că voi analiza acest fenomen cînd voi fi singur. M-am gîndit că poate cauza tristeții era lipsa Mariei ; asta mă înciuda însă ; nu mă întrista. Nu era *asta.*

Discuția continua, pe tema romanelor polițiste : Mimi îl întreba pe Hunter dacă citise cumva *Cercul al șaptelea.*

— Ce importanță are ? a răspuns Hunter. Toate romanele polițiste mi se par la fel. Unul pe an, îmi e de-ajuns. Dar unul pe săptămînă, asta dovedește lipsă de imaginație.

Mimi s-a indignat. Vreau să zic, *a încercat să pară indignată.*

— Nu spune prostii, i-a spus ea lui Hunter. E singurul gen de roman pe care-l mai pot citi. Mă încîntă. Totul e atît de complicat, iar *detectivii* sînt extraordinari și cunosc de toate : arta din epoca Ming, [1] grafologia, teoria lui Einstein, *baseball* [2], arheologia, chiromanția economia politică, chiar și statistica privind creșterea iepurilor în India. Și-apoi sînt atît de infailibili, că-ți plac. N-am dreptate ? m-a întrebat ea pentru a doua oară. Mi s-a adresat atît de neașteptat, încît nici n-am știut ce să răspund.

— Da, e adevărat, am bîiguit eu pentru a spune ceva.

---

[1] Dinastia chineză Ming (1368—1644).
[2] Sport național american, asemănător cu oina.

Şi din nou Hunter m-a privit cu ironie.

— Îi voi spune lui Martincito că romanele poliţiste te plictisesc, a continuat Mimi privindu-l pe Hunter cu severitate.

— N-am spus că mă plictisesc: am spus că toate mi se par la fel.

— Oricum, tot am să i-o spun lui Martincito. Cel puţin bine că nu toată lumea seamănă cu tine. Domnului Castel, de pildă, îi plac, nu-i aşa?

— Mie? am întrebat îngrozit.

— Sigur că da, a continuat Mimi, fără să aştepte răspunsul întreg şi privindu-l din nou pe Hunter, căci dacă toată lumea ar fi la fel de savantă ca tine, nu s-ar mai putea trăi. Sînt sigură că trebuie să ai o întreagă teorie despre romanul poliţist.

— Exact, încuviinţă Hunter, surîzînd.

— Nu-ţi spuneam eu? a reluat ea, cu severitate, întorcîndu-se din nou către mine ca şi cînd ar fi vrut să mă ia drept martor. Te cunosc, doar. Nu ai nici un scrupul cînd e vorba să străluceşti. Ştiu, de exemplu, că arzi de nerăbdare să-ţi expui punctul de vedere.

Şi-ntr-adevăr, Hunter nu s-a lăsat rugat.

— Teoria mea, a început el, este următoarea: pentru secolul douăzeci, romanul poliţist reprezintă ceea ce reprezintă romanul cavaleresc pen-

tru epoca lui Cervantes. Mai mult: cred că şi azi se poate face ceva asemănător lui Don Quijote: o satiră a romanului poliţist. Închipuieşte-ţi un individ care şi-a petrecut toată viaţa citind romane poliţiste şi care a ajuns chiar la nebunia de a crede că lumea funcţionează ca în romanele lui Nicholas Blake sau Ellery Queen. Mai închipuieşte-ţi că acest om sfîrşeşte prin a căuta şi descoperi crime, purtîndu-se în viaţa de toate zilele ca un *detective* din romanele citite. Cred că ar ieşi ceva foarte amuzant, tragic, simbolic, satiric şi frumos.

— Şi de ce nu-ncerci? l-a întrebat Mimi în bătaie de joc.

— Din două motive: nu sînt Cervantes şi sînt foarte leneş.

— Mi se pare că ajunge numai primul motiv, a apreciat Mimi. Şi-apoi, spre disperarea mea, mi s-a adresat iarăşi mie:

— Acest om, mi-a spus arătîndu-mi-l pe Hunter cu ţigaretul, e împotriva romanelor poliţiste pentru că-i incapabil să scrie şi el măcar unul, chiar dacă ar fi cel mai prost din toate cîte există.

— Dă-mi o ţigară, i s-a adresat Hunter verişoarei sale.

A tras cîteva fumuri şi a intervenit.

— Nu știu cînd ai să renunți de a fi atît de exagerată. În primul rînd eu n-am spus că sînt împotriva romanelor polițiste: am spus doar că s-ar putea scrie ceva asemănător cu *Don Quijote*, un *Don Quijote* al zilelor noastre. În al doilea rînd, te înșeli în ceea ce privește totala mea incapacitate în acest domeniu. Odată am găsit o idee foarte interesantă pentru un roman polițist.

— *Sans blague* [1], s-a mulțumit Mimi să rostească.

— Nu, nu. Te-asigur că da. Închipuiește-ți: un bărbat are mamă, nevastă și copil. Într-o noapte mama sa este ucisă în mod misterios. Cercetările poliției nu duc la nici un rezultat. După un timp e ucisă și nevasta; crima se repetă. Și în sfîrșit e ucis și copilul. Bărbatul e în pragul nebuniei, pentru că îi iubea pe toți, mai ales pe copil. Disperat, se hotărăște să cerceteze totul pe cont propriu. Pe baza metodelor deductive, inductive, analitice, sintetice etc., folosite de aceste romane, ajunge la concluzia că ucigașul trebuie să comită a patra crimă, în ziua cutare, la ora cutare, în locul cutare. Concluzia sa e că de data aceasta asasinul îl va ucide pe el. Și-n ziua cînd trebuie să se petreacă acest fapt se duce la locul

---

[1] Fără glumă (în lb. franceză în original).

respectiv și așteaptă ucigașul. Acesta însă nu vine. Își analizează din nou deducțiile: o fi greșit locul; dar nu, locul era bine stabilit; poate că a greșit ora; nu, nici ora n-a greșit-o. Și concluzia este înfiorătoare: *asasinul se află aci.* Altfel spus: *asasinul e chiar el;* a comis celelalte crime în inconștiență totală. Detectivul și asasinul sînt una și aceeași persoană.

— Destul de original pentru gustul meu, a spus Mimi. Și cum se termină? Spuneai că trebuia să aibă loc un al patrulea asasinat.

— Evident, a spus Hunter, cu dezinteres: individul se sinucide. Mai rămîne de stabilit dacă se sinucide din remușcare sau dacă asasinul îl ucide pe detectiv în mod vulgar. Nu-ți place?

— Mă amuză. Dar una e să povestești și alta să scrii.

— Într-adevăr, a exclamat Hunter cu un aer de liniște.

Apoi femeia a început să discute despre un chiromantolog pe care-l cunoscuse la Mar del Plata și despre o doamnă profet. Hunter a izbucnit în rîs, și Mimi s-a înfuriat:

— Închipuiește-ți că-i ceva serios. Soțul ei e profesor la politehnică.

Au continuat să vorbească despre telepatie, iar eu eram tot mai deznădăjduit pentru că Ma-

ria nu mai sosea. Cînd am încercat să-i ascult din nou, vorbeau despre viaţa peonilor.

— Adevărul e, îşi dădea Mimi cu părerea, folosindu-se de ţigaret ca de bagheta unui dirijor pentru a fi mai convingătoare, că nu mai vor să muncească.

Inexplicabila mea tristeţe avea să se risipească dintr-o dată, spre sfîrşitul discuţiilor, cînd pe neaşteptate mi-a venit o idee : Mimi sosise probabil în ultimul moment şi, pentru a nu fi nevoită să asculte părerile acesteia şi pe cele ale lui Hunter (le ascultase, probabil, altădată, pînă la exasperare), Maria nu voia să coboare. Şi-acum, cînd mă gîndesc bine, îmi dau seama că, de fapt, n-am intuit acest lucru în mod iraţional, ci datorită unor cuvinte pe care mi le spusese şoferul, pe cînd ne îndreptam spre fermă, şi cărora nu le dădusem nici o atenţie ; ceva în legătură cu o verişoară a lui Hunter care tocmai venise de la Mar del Plata, pentru a lua ceaiul cu el. Era clar, deci : disperată din cauza sosirii neprevăzute a acestei femei, Maria se închisese în dormitorul ei pretextînd că se simte rău ; era evident că nu putea suporta astfel de oameni. Simţind cum îmi dispare tristeţea datorită acestei înţelegeri a lucrurilor, am dedus şi cauza acestei tristeţi. Cînd sosisem la fermă, îmi dădusem seama că Hunter şi Mimi sînt nişte ipocriţi şi

nişte superficiali, partea cea mai formală a sufletului meu se luminase, căci aşa stînd lucrurile Hunter nu putea să-mi fie rival. Dar, în adîncul meu eram tot trist, gîndindu-mă (mai exact, *simţind)* că şi Maria făcea parte din acest cerc şi că, într-un fel, ar fi putut să aibă unele trăsături comune.

XXVI

Cînd ne-am ridicat de la masă şi ne-am început plimbarea prin parc, am zărit-o pe Maria apropiindu-se de noi ; ipotezele erau confirmate : aşteptase acest moment pentru a veni lîngă noi, evitînd astfel o conversaţie absurdă.

Ori de cîte ori Maria se apropia de mine, cînd eram cu altcineva în preajmă-mi, mă gîndeam : „Între această fiinţă minunată şi mine există o legătură secretă“, iar cînd îmi analizam sentimentele, mă convingeam că îmi era tot mai necesară (ca cineva găsit într-o insulă pustie), pentru ca mai apoi, de îndată ce frica de singurătate dispărea, să nu-mi mai încap în mine de mîndrie. În această a doua ipostază a iubirii mele începuseră să apară mii de dificultăţi. Ca atunci cînd cineva e gata să moară de foame şi-ar mînca orice, fără mofturi, pentru ca imediat ce

și-a astîmpărat cît de cît foamea să caute cusururi pentru a-și exprima nemulțumirea. Am văzut în ultimii ani emigranți care, la sosire, se umileau, acceptînd cu bucurie să facă muncile cele mai înjositoare pentru a putea trăi ; e ciudat însă să vezi pe cineva căruia nu-i e de ajuns că a scăpat de tortură și moarte : abia pune piciorul bine pe mal, că orgoliul, vanitatea, mîndria, sentimentele care păreau să fi dispărut pentru totdeauna reapar ca niște animale hăituite, mai puternice și mai îndîrjite ca oricînd. Și nu de puține ori, în astfel de cazuri, se întîmplă să asiști la acte de ingratitudine.

Acum, cînd pot să-mi judec în tihnă sentimentele, înclin să cred că ceva din toate astea a existat și în legăturile mele cu Maria și-mi dau seama că, într-un fel, plătesc sminteala de a nu mă fi mulțumit cu faptul că ea m-a salvat (pentru moment) de singurătate. Acest spor de orgoliu, această dorință tot mai mare de posedare exclusivă ar fi trebuit să-mi arate că, sfătuit de vanitate și mîndrie, am apucat-o pe un drum greșit.

Văzînd-o apropiindu-se, înfumurarea mea era aproape anulată datorită senzației de vinovăție și rușine, provocată de amintirea scenei din atelier, cînd îi aruncasem în mod stupid, crud și vulgar acel „să înșeli un orb". Simțeam cum mi

se-nmoaie picioarele și mi se scurge sîngele din vine. Și tocmai acum, în fața ăstora, cînd nu puteam să-i cad la picioare și să mă umilesc rugînd-o să mă ierte și să renunțe la disprețul și oroarea pe care le avea față de mine !

Maria părea să nu-și fi pierdut stăpînirea de sine, și-am simțit cum, din nou, tristețea coboară în mine.

M-a salutat cu un gest indiferent, ca și cînd ar fi vrut să le arate celor doi veri că între noi nu exista nimic în afara unei simple prietenii. Mi-am amintit cu o senzație penibil de ridicolă, că odată, într-un acces de disperare, îi spusesem că aș dori să străbat cu ea, în amurg, cheiurile Senei, sau să privesc de pe înălțimi turnurile de la Saint-Germain. Mă privise pierdută și îmi spusese : „Ce minunat ar fi, Juan Pablo !" De îndată însă ce i-am spus că am putea fugi chiar în noaptea aceea, s-a speriat, fața i s-a împietrit și mi-a vorbit sumbru : „Nu avem dreptul să ne gîndim numai la noi. Lumea-i foarte complicată." Am întrebat-o ce voise să spună cu asta, și mi-a răspuns și mai sumbru : „Fericirea-i înconjurată de dureri". Am plecat brusc, fără să-i spun o vorbă. Intuisem, mai bine ca oricînd, că niciodată n-o să putem fi uniți pe deplin, că trebuia să mă mulțumesc cu clipele rare și fra-

gile de dragoste, atît de trist cîştigate, ca amintirea unor vise sau ca fericirea unor pasaje muzicale.

Acum, apropiindu-se, Maria îşi controla fiecare mişcare, fiecare gest, fiecare cuvînt. Era capabilă chiar să-i surîdă acestei femei inculte.

M-a întrebat dacă adusesem acuarelele.

— Ce acuarele ?! am exclamat surprins, dîndu-mi seama că punea la cale ceva foarte complicat, chiar dacă ar fi fost în favoarea noastră.

— Acuarelele pe care ai promis să mi le arăţi, a insistat ea cu calm absolut. Acuarele din port.

M-am uitat la ea cu ură, dar mi-a susţinut privirile cu seninătate, cu ochii ei deveniţi dintr-o dată luminoşi şi blînzi, de parcă ar fi vrut să-mi spună : „Compătimeşte-mă pentru tot !" Scumpă, scumpă Maria ! Cît de mult am suferit pentru clipa aceea de rugă şi umilinţă ! Cu ochii la ea, i-am spus cu duioşie :

— Sigur că le-am adus. Sînt sus în dormitor.

— Sînt nerăbdătoare să le văd, a spus ea cu răceala de mai înainte.

— Poţi să le vezi chiar acum, i-am răspuns, intuind planul ei.

M-am cutremurat la gîndul că Mimi ne-ar fi putut însoţi. Dar Maria o cunoştea mai bine ca mine, din moment ce a spus cîteva cuvinte care înlăturau orice pericol :

— Ne-ntoarcem repede.

Şi imediat după asta, m-a luat de braţ şi m-a condus spre casă. I-am privit în treacăt pe cei rămaşi şi mi s-a părut că Mimi se uita la Hunter cu un oarecare subînţeles.

XXVII

Mă gîndeam să rămîn mai multe zile la fermă, dar n-am stat decît o singură noapte. A doua zi de la venirea mea, pînă nu s-a luminat bine, am luat valiza şi cutia de vopsele şi am fugit. Ar putea să pară nebunie curată fapta mea, dar veţi vedea cît este de întemeiată.

Despărţiţi de Hunter şi Mimi, am intrat în casă pentru a căuta presupusele acuarele şi după aceea am coborît în grădină, luînd cu noi cutia de vopsele şi o mapă care voia să însemne mapa cu acuarelele. Trucul a fost găsit de Maria.

Cei doi dispăruseră, fără urmă. Maria era foarte veselă, şi pe cînd străbăteam parcul îndreptîndu-ne către mare, părea chiar entuziasmată. Era o femeie deosebită de cea pe care o cunoscusem pînă atunci, în tristeţea oraşului : mai întreprinzătoare, mai vie. Începea să arate o sensibilitate necunoscută mie, o sensibilitate a culorilor şi miresmelor : se entuziasma în mod

ciudat (ciudat pentru mine, eu avînd o sensibilitate introspectivă, datorată aproape în întregime imaginației) de culoarea unui trunchi de copac, a unei frunze uscate, a unei gîze oarecare, de mireasma eucalipților plutind peste aerul sărat al mării.

Departe de a mă bucura, noua ei purtare mă întrista și-mi fura orice speranță, căci intuiam o Marie aproape străină, care putea să aparțină lui Hunter sau altcuiva.

Era o tristețe care creștea ; poate și din pricina zgomotului de valuri, mereu mai apropiat. Cînd coborîserăm coasta și ne apăruse în față cerul, deasupra mării, mi-am dat seama că tristețea aceasta era inevitabilă ; era poate, aceeași pe care o simțim totdeauna în fața frumuseții sau, cel puțin, în fața unui anume fel de frumusețe. Oare toți oamenii sînt la fel ca mine, sau este un defect în plus al firii mele nenorocite ?

Ne-am așezat pe stînci și mult timp am tăcut, ascultînd zbaterea furioasă a valurilor sub noi, primind uneori boabele albe de spumă aruncate pînă sus. Cerul, pregătit de furtună, mi-a amintit de Tintoretto din Salvarea sarazinului.

— De cîte ori, a spus ea, am visat să împart cu tine această mare și acest cer.

Și mai apoi :

— Uneori mi se pare că scena aceea am trăit-o împreună. Cînd am privit chipul acelei femei, singură, părăsită în ferestruica din pictura ta, am simțit că trebuie să fii asemenea mie și căutai orbește pe cineva, un fel de interlocutor mut. Din ziua aceea m-am gîndit întotdeauna la tine și deseori te-am visat aici, chiar în acest loc, unde mi-am petrecut atîtea ore din viață. Odată m-am gîndit să te caut și să-ți spun. M-am temut că m-aș putea înșela, așa cum mă mai înșelasem cîndva, și am așteptat ca, într-un fel, tu să fii cel care să mă caute. Te ajutam însă cu toată puterea mea, îți șopteam numele în fiecare noapte și începusem să fiu atît de sigură că te voi întîlni, încît, cînd m-am trezit cu tine lîngă liftul acela blestemat, am rămas paralizată de spaimă și n-am putut rosti decît o tîmpenie. Iar cînd ai fugit, îndurerat că era o greșeală, am alergat după tine ca o nebună. A urmat apoi întîlnirea din San Martin, cînd găseai necesar să-mi explici anumite lucruri, în timp ce eu încercam să te derutez, șovăind între teama de a te pierde pentru totdeauna și frica de a-ți face mult rău. Încercam totuși să-ți slăbesc din entuziasm, dîndu-ți să înțelegi că nu pricepeam prea bine cuvintele tale rostite pe jumătate, mesajul tău cifrat...

Tăceam. Sentimente frumoase şi gînduri sumbre mi se roteau în creier, în timp ce-i ascultam glasul, glasul ei minunat. Căzusem într-un fel de extaz. Apusul soarelui incendia o construcţie gigantică de nori. Simţeam că acest moment magic nu se va mai repeta *niciodată.* „Niciodată, niciodată“, îmi spuneam, simţind chemarea vîrtejului abrupt al ţărmului şi gîndindu-mă cît de uşor mi-ar fi fost s-o tîrăsc cu mine în abis. Auzeam fragmente din spusele ei: „Dumnezeule... sînt multe lucruri în această veşnicie petrecută împreună... lucruri oribile... nu sîntem numai peisaje, ci şi minuscule fiinţe din carne şi oase, neînsemnate, dar pline de răutăţi...“

Marea se transformase într-un monstru întunecat. La scurt timp întunericul acoperise totul, şi zgomotul valurilor de sub noi dobîndise o atracţie sumbră: cît de uşor ar fi fost totul! Spunea că sîntem nişte fiinţe neînsemnate, dar pline de răutăţi; mă cunoşteam bine şi puteam înţelege cam cît de capabil eram să săvîrşesc fapte urîte; mă îndurera însă gîndul că şi ea ar fi putut fi la fel, că era în mod *absolut sigur* la fel. Încercam o dorinţă surdă de a mă arunca asupra ei, s-o sfîşii cu unghiile, s-o strîng de gît pînă cînd ar rămîne fără viaţă şi s-o arunc în mare. Iar ea continua să vorbească. Vorbea despre un văr, Juan sau cam aşa; vorbea de copilăria petrecută la ţară; mi s-a părut că spunea ceva despre întîmplări „groaznice şi înspăimîntător de crude“, trăite alături de acest văr al ei. Mi-am dat seama că îmi mărturisise un lucru de mare importanţă şi eu, ca un tîmpit, n-o ascultasem.

— Înspăimîntător, am strigat eu. Ciudat însă, nu părea să mă fi auzit: căzuse şi ea într-un fel de toropeală; părea singură.

Şi a trecut aşa o bună bucată de timp; poate o jumătate de ceas. Apoi i-am simţit mîinile, ca altădată, mîngîindu-mi părul. Nu puteam vorbi. Mi-am pus capul în poală, ca pe cînd eram mic şi mă lăsam alintat de mama, rămînînd aşa, fără să ne mişcăm, încremeniţi în acea atitudine a copilăriei şi morţii.

Ce păcat însă că dincolo se petreceau fapte inexplicabile şi pline de îndoieli! Cît de mult aş fi vrut să mă înşel! Şi cît de mult doream ca Maria să nu fie decît ceva din momentul acesta! Dar era imposibil: în timp ce-i ascultam bătăile inimii şi în timp ce mîinile ei îmi atingeau părul, zeci de gînduri sumbre îmi treceau prin cap, ca printr-un tunel mocirlos; aşteptau clipa să iasă, plescăind, gemînd surd în noroaie.

XXVIII

S-au petrecut lucruri neașteptate. Cînd am ajuns acasă, l-am găsit pe Hunter foarte agitat (cu toate că face parte din rîndul celor ce socotesc de prost gust exteriorizarea pasiunilor) ; încerca să-și ascundă sentimentele, dar era clar că se petrecea ceva cu el. Mimi plecase, și în sufragerie totul era pregătit pentru masă, căci ne înapoiaserăm destul de tîrziu. În aceeași clipă a și început forfota care anunța începutul cinei. Tot timpul cît a durat masa nu s-a vorbit aproape de loc. Am urmărit atent cuvintele și gesturile lui Hunter, pentru că mi-am dat seama că ar fi putut să arunce multă lumină asupra unor fapte și idei pe care le trăiam și care mă obsedau. Am urmărit de asemeni fața Mariei : era de nepătruns. Pentru a micșora încordarea, Maria a spus că citea un roman de Sartre. Prost dispus, Hunter a comentat :

— Romane în vremurile astea. Să le scrii, treacă meargă ! Dar să le citești...

Am tăcut mai departe, și Hunter n-a făcut nici un efort pentru a micșora efectul acestor cuvinte. Am înțeles că avea ceva împotriva Mariei. Și cum înainte de a pleca spre mare, nu observasem nimic deosebit, am înțeles că acest *ceva* împotriva Mariei se născuse în timp ce

noi stătusem pe țărm ; era greu să nu crezi că se născuse *din cauza* acestei discuții, mai bine zis din cauza îndelungatei noastre absențe. Concluzia mea a fost : Hunter e gelos, și asta dovedește că între el și ea există ceva mai mult decît o simplă prietenie sau legătură de rudenie. Nu era necesar ca Maria să fi fost îndrăgostită de el ; dimpotrivă : era mai simplu ca Hunter să fie iritat văzînd că Maria dădea atenție altcuiva. Oricum ar fi fost, dacă iritarea lui Hunter se datora geloziei, ostilitatea lui trebuia să se îndrepte spre mine, căci nimeni altcineva nu mai era în cauză. Și așa a și fost. Chiar dacă nu aș fi observat și alte amănunte, mi-ar fi fost de ajuns privirea piezișă pe care mi-a aruncat-o Hunter atunci cînd Maria a spus ceva despre stîncile de pe țărmul mării.

Am pretextat că sînt obosit și, imediat ce ne-am ridicat de la masă, m-am dus în cameră. Scopul meu era să obțin cît mai multe date pentru a putea judeca bine situația. Am urcat scara, am deschis, am aprins lumina și-am trîntit ușa ca și cînd aș fi închis-o, dar am rămas în prag, să ascult. De îndată am deslușit vocea lui Hunter spunînd ceva foarte agitat, deși nu puteam distinge bine cuvintele. Maria n-a răspuns. Hunter a spus o frază mult mai lungă și pe un ton mult mai agitat. Maria a rostit cîteva

cuvinte în șoaptă, suprapuse pe ultimele vorbe spuse de el și urmate de un zgomot de scaune. Imediat am auzit pașii cuiva care urca scările : am închis ușa cu mare grabă și mi-am lipit urechea de gaura cheii. După o clipă am auzit trecînd prin dreptul ușii mele pașii unei femei. Am rămas mult timp treaz, gîndindu-mă la ceea ce se petrecuse, încercînd să înregistrez orice zgomot. Dar toată noaptea n-am mai auzit nimic.

N-am putut adormi : a început să mă chinuie o serie de lucruri la care nu mă gîndisem niciodată. Mi-am dat seama că prima concluzie din seara aceea era o naivitate : socotisem (ceea ce, de fapt, este just) că nu-i de loc necesar ca Maria să fie îndrăgostită de Hunter pentru ca acesta să fie gelos ; și mă liniștisem. Acum însă îmi dădeam seama că dacă nu era necesar, cu atît mai puțin nu *constituia un inconvenient.* Chiar dacă Maria l-ar fi iubit pe Hunter, acesta tot ar fi fost gelos. Dar existau, oare, motive pentru a crede că l-ar iubi ? Cred că da. În primul rînd, dacă Hunter o plictisea cu gelozia lui și ea nu l-ar fi iubit, de ce venea mereu la fermă ? Aici nu locuia, de obicei, nimeni în afară de Hunter care era singur. Nu știam dacă era necăsătorit, văduv sau divorțat, deși cred că Maria îmi spusese cîndva că se despărțise de soție. Important însă e faptul că Hunter locuia

singur la fermă. Un alt motiv, care mă făcea să nu pun la îndoială aceste legături, era că Maria îmi vorbise întotdeauna despre Hunter cu indiferență, așa cum se vorbește despre un membru oarecare din familie ; niciodată însă nu-mi spusese (nici măcar nu insinuase) că Hunter ar fi îndrăgostit de ea și cu atît mai mult că ar fi gelos. În al treilea rînd, în seara aceasta Maria îmi vorbise de slăbiciunile sale. Ce voia să spună? În ultima mea scrisoare îi mărturisisem o serie de fapte nedemne pe care le săvîrșisem (beția, prostituatele), iar acum îmi spusese că mă înțelege, că nici ea nu e numai „vapoare care pleacă și parcuri în amurg“. Însemna oare că în viața ei se petrecuseră lucruri la fel de murdare ? Nu reprezenta oare Hunter un astfel de caz ?

Am rumegat bine aceste gînduri și le-am cumpănit întreaga noapte, sub toate aspectele. Concluzia finală pe care am socotit-o riguroasă a fost : *Maria este amanta lui Hunter.*

Imediat ce s-a crăpat de ziuă, mi-am luat valiza, cutia cu vopsele și am fugit. N-am întîlnit decît pe un servitor care începuse să deschidă ușile și ferestrele pentru a face curățenie : l-am rugat să-i transmită salutări stăpînului său și să-i spună că a trebuit să plec în grabă la Buenos Aires. Servitorul m-a privit uluit, mai

ales cînd i-am răspuns că mă voi duce pe jos pînă la gară.

A trebuit să aştept cîteva ceasuri pînă la venirea trenului. De cîteva ori m-am gîndit că Maria ar fi putut să vină după mine. Aşteptam asta cu plăcerea amară pe care o gustă copiii cînd se ascund, socotind că au fost bătuţi pe nedrept şi aşteaptă ca cineva mai mare să-i caute şi să recunoască nedreptatea. *Maria însă nu a venit.* Cînd a sosit trenul şi am privit pentru ultima oară înapoi, în speranţa că ar fi putut să apară în ultimul moment, fără s-o văd, am simţit o tristeţe fără margini.

Priveam prin fereastră, în timp ce trenul gonea spre Buenos Aires. Treceam pe lîngă o casă ; dinaintea intrării, o femeie îşi dusese mîinile la ochi şi privea trenul. Mi-a venit o idee stupidă : „Pe femeia aceasta o văd pentru prima şi ultima dată. N-o s-o mai văd în viaţa mea." Gîndurile mele pluteau ca o epavă pe un rîu fără nume. Un moment s-au învîrtit în jurul femeii din faţa casei. De ce mă interesa oare ? Nu puteam să nu mă gîndesc însă că ea existase un moment pentru mine şi că nu o voi mai întîlni nicicînd ; ca şi cînd ar fi murit : ar fi fost de ajuns o mică întîrziere a trenului sau ca cineva s-o fi strigat înăuntru, pentru ca această femeie să nu fi existat niciodată pentru mine.

Totul mi se părea trecător, inutil, străin. Creierul meu nu funcţiona bine, şi Maria îmi reapărea mereu, o dată şi încă o dată, ca ceva nesigur şi trist. Abia mai tîrziu, după cîteva ceasuri, am reuşit să raţionez cu precizia şi violenţa din alte dăţi.

XXIX

Zilele dinaintea morţii Mariei au fost cele mai cumplite din viaţa mea. Mi-ar fi cu neputinţă să povestesc amănunţit tot ce am simţit şi făcut în acel timp, căci deşi îmi amintesc cu absolută minuţiozitate multe din cele ce s-au petrecut, există ceasuri întregi şi chiar zile care îmi apar ca nişte vise tulburi şi diforme. Au fost zile în şir cînd am trăit sub alcool, prăbuşit pe pat sau pe o bancă din Puerto Nuevo. Ţin minte că sosind la gara Constitución, am intrat într-un bar şi am golit, unul după altul, mai multe pahare de whisky ; apoi am luat, parcă, un taxi şi m-am dus la barul din strada 25 de Mayo sau poate din Leandro Alem. Urmează nişte zgomote, muzică, nişte ţipete, un hohot de rîs care mă crispa, nişte sticle sparte, lumini care orbesc totul. După aceea îmi amintesc că am fost zvîrlit (mă durea capul) într-un beci al po-

liției, că un gardian mi-a deschis ușa, iar un șef al acesteia îmi spunea ceva, și că m-am trezit iarăși pe stradă, mergînd împleticit. Cred că am intrat din nou în vreun bar. Ceasuri (sau zile) mai tîrziu, cineva mă lăsă în atelier. Apoi am avut niște coșmaruri în care mergeam pe acoperișul unei catedrale. De asemeni, îmi amintesc de o deșteptare în camera mea, cu obscura și groaznica impresie că dormitorul devine uluitor de mare și că oricît aș fi mers nu i-aș fi ajuns pereții. Nu știu cît timp s-a scurs pînă cînd primele lumini ale zorilor au pătruns prin fereastră. M-am tîrît pînă la baie și m-am băgat îmbrăcat în cadă. Apa rece a reușit să mă calmeze treptat, și prin cap au început să mi se perinde unele întîmplări disparate, fără nici o legătură între ele, ca niște prime obiecte care reapar după o mare inundație : Maria pe chei, Mimi mînuind țigaretul ca pe o baghetă, gara Allende, o prăvălie în fața acesteia care se chema *Încrederea* sau poate chiar *Ferma,* Maria întrebîndu-mă de acuarele, eu strigînd : „Ce acuarele ?", Hunter privindu-mă ca un neghiob, eu ascultînd din dormitor dialogul dintre veri, un marinar aruncînd o sticlă, Maria apropiindu-se de mine cu privirile împietrite, Mimi pronunțînd Tchekhov, o femeie murdară sărutîndu-mă și eu lovind-o cu brutalitate, Hunter perorînd despre romanele polițiste, șoferul de la fermă, și din nou vise : Iarăși catedrala într-o noapte neagră și dormitorul, nesfîrșit de mare.

Pe măsură ce apa rece mă pătrundea, aceste fragmente disparate au început să se lege cu altele, reconstituindu-mi totul, întreg peisajul, cu tristețea și dezolarea insulelor răsărite din ape.

Am ieșit din baie, m-am îmbrăcat cu haine uscate și am început o scrisoare către Maria. În primul rînd doream să-i explic fuga de la fermă (am tăiat „fuga" și am pus „plecarea"). I-am spus că apreciam mult atenția pe care mi-o arătase (am tăiat „mi" și am pus „persoanei mele"). Că înțelegeam că era atît de bună și plină de sentimente pure, în ciuda faptului că, după cum îmi mărturisise chiar ea, uneori dă frîu liber „pasiunilor murdare". I-am spus că apreciam la adevărata ei valoare plecarea în larguri a unui vapor sau privirea fără grai a unui amurg de parc, dar după cum își putea închipui (am tăiat „închipui" și am pus „socoti") asta nu era suficient pentru a păstra sau dovedi o dragoste : nu înțelegeam cum de era posibil ca o femeie ca ea să spună cuvinte de iubire soțului ei și mie, iar în același timp să se culce cu Hunter (am tăiat „Hunter" și am pus „domnul Hunter" ; combinația de cuvinte „să se culce" dimpreună cu respectul formal neașteptat față de acest in-

divid mi s-a părut foarte eficace). Voind să sporesc gravitatea acestei situaţii i-am spus că de asemeni se culca cu soţul ei şi cu mine. Şi terminasem spunîndu-i că, după cum îşi putea da singură seama, o astfel de purtare dădea mult de gîndit etc.

Am recitit scrisoarea şi am apreciat că, avînd modificările respective, era destul de jignitoare şi ar fi rănit-o mult. Am lipit plicul şi m-am dus pînă la Poşta Centrală să-l expediez recomandat.

XXX

Ieşind de la poştă mi-am dat seama de două lucruri : nu-i spusesem cum de am ajuns la concluzia că era amanta lui Hunter ; nu ştiam pentru ce voiam s-o rănesc atît de puternic ; poate că, în cazul cînd erau adevărate bănuielile mele, s-o fac să se îndrepte ? Asta era, evident, ridicol. S-o determin să se întoarcă la mine ? Nu părea posibil să obţin aşa ceva prin astfel de purtări. Simţeam că în sufletul meu nu doream decît să se întoarcă. Dar, în acest caz, de ce să nu-i spun direct, fără s-o rănesc, explicîndu-i că plecasem de la fermă din cauza geloziei lui Hunter ? La urma urmelor, concluzia mea că ar fi fost amanta acestuia, în afară de faptul că era

jignitoare, părea gratuită. Era doar o ipoteză pe care mi-o pusesem pentru unicul scop de a-mi orienta cercetările viitoare.

Deci, încă o dată, datorită obiceiului meu de a scrie scrisori dintr-o dată şi de a le expedia imediat, făcusem o prostie. *Scrisorile importante trebuiesc păstrate cel puţin o zi,* pînă se văd în mod clar toate consecinţele posibile.

Nu-mi rămînea decît o soluţie disperată : recipisa ! Am căutat-o prin toate buzunarele, dar n-am găsit-o : o aruncasem la întîmplare. M-am întors la poştă şi am luat loc alături de cei care aşteptau la ghişeul pentru recomandate. Cînd mi-a venit rîndul, am întrebat-o pe funcţionară, în timp ce făceam un oribil şi ipocrit efort pentru a-i surîde :

— Nu mă recunoaşteţi ?

Femeia m-a privit mirată : în mod sigur m-a socotit nebun. Pentru a-i aduce aminte i-am spus că eram persoana care expediase cu cîteva minute mai înainte o scrisoare la ferma *Los Ombues*. Mirarea femeii părea să fi sporit încă şi, poate din dorinţa de a o împărtăşi cu cineva sau, poate, pentru a cere o lămurire asupra unei chestiuni pe care n-o înţelegea, s-a întors către unul din funcţionarii de lîngă ea şi după o clipă m-a privit din nou.

— Am pierdut recipisa, am explicat.

A tăcut.

— Vreau să spun că îmi trebuie scrisoarea şi că nu mai am recipisa, am continuat eu.

Femeia şi funcţionarul s-au privit un moment ca doi parteneri la un joc de cărţi. În sfîrşit, cu tonul cuiva profund uluit, m-a întrebat :

— Doriţi să vă restituim scrisoarea ?

— Da, asta doresc.

— Şi n-aveţi nici măcar recipisa ?

A trebuit să recunosc că, într-adevăr, nu aveam acest important document. Nedumerirea femeii ajunsese la culme. A bîiguit ceva ce n-am înţeles şi şi-a privit din nou vecinul.

— Vrea să i se restituie scrisoarea, a spus ea.

Celălalt a surîs cu infinită stupiditate, dar cu intenţia de a se arăta mare priceput. Femeia m-a privit şi mi-a spus :

— E absolut imposibil.

— Vă pot arăta alte acte, i-am replicat eu, ducînd mîna la buzunarul hainei şi scoţînd nişte hîrtii.

— Nu am ce face. Regulamentul e clar.

— Regulamentul, cred că veţi înţelege, trebuie să fie logic, am exclamat cu violenţă, în timp ce începea să mă enerveze o aluniţă cu păr lung de pe obrazul femeii.

— Dumneavoastră cunoaşteţi regulamentul ? m-a întrebat ea cu dispreţ.

— Dar nici nu trebuie să-l cunosc, doamnă, i-am răspuns eu, intuind că folosirea cuvîntului *doamnă* o rănea mortal.

Şi, într-adevăr, ochii scorpiei străluceau plini de furie.

— Dumneavoastră înţelegeţi, doamnă, că regulamentul nu poate fi altfel : cred că a fost făcut de un om normal, nu de un nebun. Dacă eu trimit o scrisoare şi imediat mă întorc şi vă rog să mi-o restituiţi pentru că am uitat ceva important, e firesc să mi se dea înapoi. Sau poate poşta are vreun interes să expedieze scrisori incomplete sau greşite ? Pare cît se poate de clar şi normal ca poşta să fie un mijloc de comunicare şi nu unul de constrîngere : nu mă poate *obliga* să expediez o scrisoare pe care eu nu mai doresc s-o expediez.

— Dar aţi dorit, a răspuns ea.

— Da, i-am strigat, dar vă repet că *acum nu mai doresc !*

— Nu ţipaţi, vă rog, nu fiţi prost crescut. E prea tîrziu.

— Nu-i prea tîrziu pentru că scrisoarea mai e încă aici, i-am spus eu, arătîndu-i teancul de scrisori recomandate.

Lumea din spate începea să protesteze. Femeia tremura indignată. Simţeam că toată ura

mea era concentrată asupra aluniţei de pe obrazul ei.

— Pot face dovada că sînt persoana care a expediat-o, i-am repetat, punîndu-i în faţă cîteva acte.

— Nu ţipaţi, nu sînt surdă, mi-a repetat ea. Eu nu pot să iau o astfel de hotărîre.

— Atunci discutaţi cu dirigintele.

— Nu pot. Aşteaptă prea multă lume, a răspuns. Avem mult de lucru. Nu vedeţi ?

— Bine, dar asta face parte tot din munca dumneavoastră, i-am explicat.

Cîţiva din cei care aşteptau au sfătuit-o să-mi restituie odată scrisoarea şi să nu-i mai ţină pe loc. Femeia a şovăit un moment, prefăcîndu-se că lucrează ceva ; apoi a dispărut printr-o uşă şi după un timp s-a întors cu aerul unui cîine plouat. A început să răsfoiască teancul de recomandate.

— Ce fermă ? a întrebat cu un fel de şuierat de viperă.

— Ferma *Los Ombues*, i-am răspuns eu cu calm veninos.

După o căutare dinadins prelungită, a luat plicul în mîini şi l-a examinat ca şi cum i-ar fi fost oferit spre vînzare şi se îndoia de avantajul cumpărării.

— N-are decît iniţialele şi adresa, a rostit la sfîrşit.

— Şi ?

— Ce documente aveţi pentru a-mi dovedi că sînteţi persoana care a expediat scrisoarea ?

— Ciorna, i-am spus eu şi i-am întins-o.

A luat-o, a privit-o şi mi-a dat-o înapoi.

— Şi de unde putem şti că e ciorna scrisorii ?

— Foarte simplu : deschidem plicul şi verificăm.

Femeia a şovăit din nou, a examinat plicul închis şi mi-a spus :

— Dar cum să-l deschidem dacă nu ştim că-i al dumneavoastră ? Eu nu pot să fac asta.

Lumea a început să protesteze din nou. Simţeam nevoia să fac scandal.

— Ciorna nu-i bună la nimic, a conchis ea.

— Dar cartea de identitate ? am întrebat-o cu ironie curtenitoare.

— Cartea de identitate ?

S-a gîndit, a privit iarăşi plicul şi-n cele din urmă a conchis :

— Nu, numai cartea de identitate nu, pentru că aici nu sînt decît iniţialele. Va trebui să-mi arătaţi şi un certificat de domiciliu. Sau dacă nu, foaia de recrutare pentru că în ea este specificat domiciliul.

S-a mai gîndit un moment şi apoi a adăugat :

— Cu toate că e greu de crezut că nu v-aţi schimbat niciodată domiciliul de pe cînd aveaţi optsprezece ani. Aşa că vă trebuie neapărat certificatul de domiciliu.

Pînă la urmă m-a cuprins o furie fără margini faţă de această femeie şi simţeam cum se răsfrînge şi asupra Mariei şi, ce era mai curios, chiar şi asupra lui Mimi.

— Trimite-o aşa şi du-te dracului, am ţipat eu.

Şi am ieşit de la poştă furios, gîndindu-mă chiar să mă-ntorc la ghişeu şi să încerc să dau foc teancului de recomandate. Dar cum? s-arunc un chibrit? Se putea stinge în aer. Dacă aş fi putut arunca mai înainte puţin gaz, efectul ar fi fost sigur; dar s-ar fi complicat prea mult lucrurile. Oricum, m-am hotărît să aştept ieşirea personalului din schimb pentru a o insulta pe această fată bătrînă.

XXXI

După o oră m-am decis să plec. Ce mare scofală aş fi făcut insultînd o imbecilă? Pe de altă parte, în tot acest interval de timp am rumegat o serie de gînduri care în cele din urmă m-au liniştit: scrisoarea era foarte bună şi era bine

să ajungă în mîinile Mariei. (Mi se întîmplase de multe ori acelaşi lucru: luptasem din răsputeri împotriva unui obstacol care mă împiedica să fac un lucru pe care-l consideram necesar sau potrivit şi acceptasem înfuriat înfrîngerea, pentru ca după un timp să-mi dau seama că destinul avea dreptate.) Adevărul însă e că atunci cînd m-apucasem s-o scriu o făcusem fără să mă gîndesc prea mult, şi unele fraze cu tăiş mi se păreau nedrepte. Acum însă, rememorîndu-mi tot ce se petrecuse înaintea acestei scrisori, mi-am amintit şi de un vis dintr-una din nopţile de beţie: pîndind dintr-un loc ascuns mă vedeam pe mine însumi, şezînd pe un scaun în mijlocul unei locuinţe sumbre, goale, iar în spatele meu două persoane care se priveau cu o expresie de ironie drăcească: Maria şi Hunter.

Cînd mi-am amintit asta, tristeţea m-a învăluit iară şi am părăsit intrarea poştei pierzîndu-mă în tumultul străzilor. M-am trezit în Recoleta, şezînd pe o bancă sub un copac uriaş. Împrejurimile, arborii, cărările pe care merseserăm împreună au început să-mi transforme gîndurile. Ce aveam, la urma urmelor, *concret* împotriva Mariei? Cele mai frumoase momente din dragostea noastră (un gest al ei, o privire caldă, o mînă mîngîindu-mi părul) începeau să-mi coboare încet în suflet, cu grija pe care o porţi

unui accidentat care nu poate suferi nici cea mai neînsemnată smucire. Treptat, tristețea devenea dorință, ura împotriva Mariei, ură contra mea, iar letargia mea, necesitate de a mă întoarce acasă. Și îndreptîndu-mă spre atelier mi-am dat seama ce trebuia să fac: să-i vorbesc, s-o chem imediat la telefon. Cum de nu mă gîndisem mai demult la acest lucru?

Cînd mi s-a dat legătura, aproape că nu mai puteam vorbi. Mi-a răspuns unul din servitori. I-am spus că trebuie să vorbesc de urgență cu doamna Maria. După cîteva clipe am auzit același glas spunîndu-mi că mă va chema doamna după mai mult sau mai puțin o oră.

Așteptarea mi s-a părut fără sfîrșit.

Nu-mi amintesc bine discuția de la telefon, dar știu că în loc să-i cer iertare pentru scrisoarea trimisă (motiv pentru care îi dădeam telefon), i-am adresat cuvinte și mai tari decît cele din cuprinsul scrisorii. Desigur n-a fost ceva întîmplător. Am început să-i vorbesc cu umilință și duioșie, dar m-a exasperat vocea ei îndurerată și faptul că nici de data aceasta nu-mi răspundea la întrebările pe care i le puneam. Dialogul, mai bine zis monologul meu, era din ce în ce mai dur și cu cît sporea în violență, vocea ei părea cu atît mai îndurerată și mă exaspera din ce în ce mai mult, căci eram convins

pe deplin de faptul că aveam dreptate și socoteam durerea ei ca pe ceva nejustificat. Am terminat prin a-i spune, mai mult strigînd, că mă voi omorî, că era o prefăcută și că trebuia s-o văd cît mai repede la Buenos Aires.

N-a răspuns la nici una din întrebările mele precise, dar la sfîrșit, în fața insistențelor mele și a amenințării cu sinuciderea, mi-a promis că va veni la Buenos Aires a doua zi, „cu toate că nu știa pentru ce".

— Tot ceea ce o să putem face, a spus cu voce foarte moale, va fi să ne îndurerăm din nou.

— Dacă nu vii, mă omor, i-am repetat eu. Gîndește-te bine, înainte de a te hotărî.

Am trîntit receptorul fără să mai adaug nimic și adevărul e că în acel moment eram hotărît să-mi pun capăt zilelor dacă nu ar fi venit să lămurim lucrurile. Ciudat, dar eram satisfăcut fiindcă-i spusesem „o să vezi", ca și cînd m-aș fi răzbunat.

XXXII

Ziua aceea a fost înfiorătoare.

Am ieșit din atelier abătut. Cu toate că urma s-o întîlnesc a doua zi, eram trist, stăpînit de o ură surdă și imprecisă. Cred că mă uram pe

mine însumi, deoarece îmi dădeam seama că insultele mele nu erau prea întemeiate. Mă înfuria însă faptul că nu se apărase, iar vocea ei îndurerată şi plină de umilinţă, departe de a mă linişti, mă aprinsese şi mai mult.

Mă dispreţuiam. În seara aceea am băut mult şi m-am dus să caut gîlceavă într-un bar de pe Leandro Alem. M-am apropiat de femeia care mi s-a părut cea mai decăzută şi m-am luat la harţă cu un marinar pentru că a făcut un gest obscen în spatele ei. Nu-mi amintesc ce s-a întîmplat mai departe, în afară de faptul că începuserăm să ne batem de-a binelea şi că lumea ne-a despărţit într-o atmosferă de mare veselie. Apoi îmi amintesc că mergeam cu această femeie pe stradă. Aerul rece îmi făcea bine. Spre dimineaţă m-am dus cu ea la atelier. Cînd am ajuns înăuntru a început să rîdă de un tablou aflat pe şevalet. (Nu ştiu dacă v-am spus că, după tabloul expus în salonul acela, pictura mea se transformase treptat : ca şi cînd fiinţele şi lucrurile din pînzele mele de mai înainte suferiseră un cataclism cosmic. Voi vorbi însă mai tîrziu despre acest lucru pentru că acum vreau să vă relatez ce s-a întîmplat în acele zile hotărîtoare.) Femeia a privit, rîzînd, tabloul şi apoi m-a privit pe mine, ca şi cînd ar fi cerut o explicaţie. Vă

închipuiţi însă că nu mă interesa de loc aprecierea acestei nefericite fiinţe asupra picturii mele. I-am spus că n-avem timp de prostii.

Eram în pat şi, deodată, mi s-a părut că expresia acelei femei era foarte asemănătoare cu cea pe care o observasem de cîteva ori la Maria.

— Curva ! am ţipat înnebunit, îndepărtîndu-mă cu scîrbă. Desigur că-i curvă !

Femeia s-a încordat ca o viperă şi mi-a muşcat braţul pînă la sînge. Credea că vorbesc de ea. Plin de dispreţ şi de ură faţă de lume, am scos-o în brînci din atelier şi i-am spus că o ucid ca pe un cîine dacă nu pleacă mai repede. M-a făcut cum i-a venit la gură, cu toţi banii zvîrliţi după ea.

Mult timp am rămas în atelier fără să ştiu ce trebuie să fac şi fără să mă pot linişti. În sfîrşit am luat o hotărîre : m-am dus la baie, am umplut cada cu apă rece, m-am dezbrăcat şi m-am cufundat în ea. Doream să-mi limpezesc ideile, aşa că am rămas în cadă pînă cînd m-a pătruns bine răceala apei. Încet, încet, am reuşit să-mi pun creierul în stare de funcţionare. Am căutat să gîndesc cu precizie absolută, pentru că bănuiam să fi ajuns într-un moment decisiv. La ce trebuia să mă gîndesc mai întîi ? La mai multe : la femeia aceea, la Maria, la prostituţie în general, la plăcere, la simulare. Mi-am spus : aceste

cuvinte trebuie să reprezinte faptul esenţial, adevărul profund de la care urmează să pornesc. Am făcut fel de fel de eforturi pentru a le aşeza în ordinea potrivită, ajungînd să-mi formulez ideea în această formă îngrozitoare, dar neîndoielnică : *Maria şi prostituata avuseseră o expresie asemănătoare : prin urmare, Maria este o prostituată.*

— Curva, curva, curva ! am strigat ieşind din baie. Creierul meu funcţiona acum cu luciditatea din cele mai bune zile : mi-a fost definitiv clar că trebuia să termin şi să nu mă mai las încă o dată înmuiat de vocea ei îndurerată şi de sufletul ei prefăcut. Trebuia să mă las condus numai de logică şi să duc, fără teamă, pînă la extrem analiza fiecărei fraze îndoielnice, a fiecărui gest, a tuturor tăcerilor Mariei.

Aveam senzaţia că asist la defilarea vertiginoasă a imaginilor unui coşmar sub lumina unui foc monstruos. În timp ce mă îmbrăcam în grabă, mi-au trecut prin gînd toate momentele dubioase : prima discuţie la telefon, cu înspăimîntătoarea capacitate de simulare şi marea deprindere de a-şi schimba vocea ; umbrele tăinuite din jurul Mariei apărînd din spatele atîtor fraze enigmatice, frica ei de „a-mi face rău", care nu putea însemna decît „îţi voi face rău cu minciunile mele, cu nestatornicia mea, cu faptele mele ascunse, cu sentimentele şi senzaţiile mele prefăcute", pentru că iubindu-mă cu adevărat, nu mi-ar fi putut face nici un rău. Urmau după aceea o altă serie de momente : scena dureroasă cu aprinderea chibriturilor ; respingerea, în primele zile, chiar şi a sărutului, şi cedarea fizică numai atunci cînd am pus-o în situaţia extremă de a-mi mărturisi aversiunea sa pentru acest lucru sau, în cel mai bun caz, sensul matern sau fratern al iubirii ei ; ceea ce mă împiedica după aceea să mai cred în plăcerea, cuvintele şi extazul ei ; şi în afară de asta, experienţa ei sexuală pe care cu greu ar fi putut s-o cîştige cu un filozof stoic ca Allende ; şi răspunsurile ei asupra dragostei faţă de soţ, care nu făceau decît să confirme încă o dată capacitatea ei de a se preface şi de a înşela ; şi prietenii familiei, compuşi dintr-o colecţie completă de ipocriţi şi mincinoşi ; şi calmul eficace cu care-i înşelase pe cei doi veri vorbind despre acuarelele inexistente ; şi scena din timpul cinei, la fermă, discuţia din sufragerie şi gelozia lui Hunter ; şi fraza aceea care-i scăpase cînd şedeam pe stîncile de lîngă ţărmul mării : „cum mă mai înşelasem odată", cu cine ? cînd ? cum ? ; şi acele „întîmplări înspăimîntătoare şi crude" trăite alături de acel văr, cuvinte scăpate fără control de pe buzele ei, cum mi-a dovedit-o nerăspunzînd cerinţei mele de a

le clarifica, pentru că, pierdută în amintirile din copilăria ei, nu mă auzea, nu mă putea auzi, deşi era, poate, unica mărturisire sinceră pe care mi-o făcuse şi, în sfîrşit, această scenă oribilă cu prostituata. Această fiinţă murdară care-şi bătuse joc de tablourile mele şi fiinţa fragilă care mă stimulase să le creez aveau, într-un moment al vieţii lor, aceeaşi expresie. Dumnezeule, cît de uşor te puteai îndoi de natura umană gîndindu-te că între anumite pasagii melodice din Schumann sau Brahms şi un lupanar pot să existe tainice şi tenebroase legături subterane.

XXXIII

Multe din concluziile extrase în acel lucid şi fantasmagoric examen erau ipotetice, nu le puteam demonstra, deşi aveam certitudinea că nu greşesc. Am intuit însă pe moment că desconsiderasem pînă atunci o importantă posibilitate de investigaţie : părerea altor persoane. Cu o satisfacţie feroce şi o claritate mai intensă ca oricînd, m-am gîndit pentru prima dată la acest procedeu şi la persoana indicată : Lartigue. Era prieten cu Hunter ; prieten intim. Neîndoielnic că şi acesta era un individ demn de dispreţ :

scrisese un volum de poeme despre vanitatea a tot ceea ce e omenesc şi se plîngea că nu-i dăduseră premiul naţional. Nu puteam avea scrupule. Cu scîrbă totală, dar cu hotărîre, l-am căutat la telefon şi i-am spus că voiam să-l văd cît mai repede. M-am dus acasă la el, i-am elogiat volumul de versuri şi (spre marea lui neplăcere, căci dorea să vorbim mai departe despre el) i-am zvîrlit dintr-o dată întrebarea pregătită din vreme :

— De cînd este Maria Iribarne amanta lui Hunter ?

Mama nu ne întreba niciodată *dacă* mîncasem vreun măr, pentru că am fi negat ; ne întreba întotdeauna *cîte,* dînd ca verificat ceea ce de fapt voia să verifice : mîncasem sau nu ; iar noi, derutaţi de accentul cantitativ introdus cu atîta pricepere, răspundeam că mîncasem *numai* unul.

Lartigue e vanitos, dar nu-i prost : a bănuit că există ceva misterios în întrebarea mea şi-a crezut că poate s-o evite răspunzînd simplu :

— De asta nu ştiu nimic.

Şi-a-nceput să vorbească iarăşi despre carte şi premiu. Cu o adevărată scîrbă i-am strigat :

— Ce mare nedreptate au săvîrşit faţă de cartea ta ! Şi-am plecat. Lartigue nu era prost, dar

nu şi-a dat seama că răspunsul lui îmi era de ajuns.

Era ceasul trei după masă. Maria trebuia să fi sosit deja la Buenos Aires. Am căutat-o la telefon dintr-o cofetărie : n-aveam răbdare să mă duc pînă la atelier. Imediat ce mi-a răspuns, i-am spus :

— Trebuie să te văd imediat.

M-am străduit să-mi stăpînesc ura de teamă să nu bănuiască ceva şi să nu mai vină la întîlnire. Ne-am înţeles să ne întîlnim la cinci în Recoleta, locul nostru de totdeauna.

— Cu toate că nu văd ce am mai putea cîştiga, a spus întristată.

— Multe lucruri, i-am răspuns eu. Multe lucruri.

— Crezi ? a întrebat disperată.

— Cred.

— Eu cred că vom reuşi doar să ne facem şi mai mult rău, să distrugem pînă şi podul slab care ne mai unea, rănindu-ne cu mai multă cruzime... Am venit pentru că ai insistat atîta, dar trebuia să fi rămas la fermă : Hunter e bolnav.

„Altă minciună“, am gîndit.

— Mulţumesc, i-am răspuns eu. Rămîne deci să ne vedem la cinci fix.

Maria a aprobat cu un suspin.

XXXIV

Cu mult înainte de cinci stăteam în Recoleta, pe banca unde ne întîlneam de obicei. Cu sufletul întunecat, lunecam acum într-o deprimare totală revăzînd arborii, cărările şi băncile care fuseseră martori ai dragostei noastre. Mă gîndeam, cu disperare, la clipele petrecute în grădinile de la Recoleta şi Piaţa Franceză. Mă gîndeam că în acele zile, atît de depărtate azi, crezusem în eternitatea iubirii. Pe atunci totul era minunat, halucinant, iar acum totul devenise sumbru, împietrit, într-o lume lipsită de sens, indiferentă. Pentru o clipă, teama de a distruge şi puţinul care mai rămăsese din această dragoste şi de a rămîne definitiv singur m-a făcut să şovăi. M-am gîndit că era posibil să renunţ la toate îndoielile care mă torturau. Ce mă interesa pe mine ce făcea Maria cînd nu eram împreună ? Privind aceşti arbori, aceste bănci, mi-am dat seama că niciodată nu mă voi putea resemna pierzînd sprijinul ei, chiar dacă nu ar fi existat decît aceste momente rare de înţelegere şi dragoste misterioasă care să ne unească. Cu cît înaintam mai mult în aceste reflecţii, cu atît mai puternică devenea ideea de a accepta dragostea ei, aşa cum era, fără condiţii ; şi cu atît mai mult mă teroriza gîndul de a rămîne

însingurat, fără absolut nimeni în jurul meu. Şi din această teroare a început să răsară şi să crească o modestie cum cunosc numai cei care nu au de ales. Dîndu-mi seama că nu se pierduse nimic şi că o viaţă nouă putea începe din acest moment de luciditate, mă cuprinse o bucurie fără margini.

Din nefericire, Maria mă dezamăgea odată în plus. La cinci şi jumătate, alarmat, înnebunit, am căutat-o la telefon. Mi-au răspuns că plecase pe neaşteptate la fermă. Fără să-mi dau seama ce făceam, i-am spus aproape strigînd femeii că trebuia să ne întîlnim la cinci.

— Eu nu ştiu nimic, domnule, mi-a răspuns puţin speriată de tonul meu. Doamna abia a plecat cu automobilul şi mi-a spus că va rămîne acolo cel puţin o săptămînă.

Cel puţin o săptămînă ! Mi se părea că cerul se prăbuşeşte peste mine şi că totul devine inutil, ireal. Am ieşit din cofetărie cu paşi de somnambul. Am văzut lucruri absurde : felinare, oameni trecînd dintr-o parte în alta, ca şi cînd asta le-ar fi servit la ceva. Şi cît de mult insistasem s-o văd în această seară ! Eram aproape dispus să-i cerşesc această întîlnire ! Dar, m-am gîndit cu amărăciune, între a mă consola pe mine într-un parc şi a se culca cu Hunter la fermă, fără îndoială alesese posibilitatea a doua.

Şi îndată ce am gîndit asta, mi-a venit o altă idee. Mai exact, am avut o certitudine. M-am dus la atelier şi am sunat din nou la telefon casa Allende.

Am întrebat dacă doamna primise cumva un telefon de la fermă, înainte de a pleca.

— Da, a răspuns femeia, după un moment de tăcere.

— Un telefon de la domnul Hunter, nu ?

Femeia a şovăit iar. Am luat act de cele două şovăieli.

— Da, a răspuns ea în cele din urmă.

O amărăciune triumfătoare pusese stăpînire pe mine ca un demon. Exact cum intuisem ! Mă stăpînea totodată un sentiment de nesfîrşită singurătate şi o mîndrie fără sens : mîndria de a nu mă fi înşelat.

Mi-am amintit de Mapelli.

Eram gata să fug în oraş, cînd mi-a venit o idee. Am intrat în bucătărie, am luat cuţitul cel mare şi-am revenit în atelier. Cît de puţin mai rămăsese din vechea pictură a lui Juan Pablo Castel ! Vor avea, cu siguranţă, motive să se mire aceşti imbecili care mă comparaseră cu un arhitect ! Ca şi cînd un om s-ar putea, într-adevăr, schimba ! Cîţi oare dintre aceşti imbecili bănuiseră că sub construcţiile mele arhitecto-

nice şi sub acest „aer intelectual“ exista un vulcan gata să erupă ? Nici unul ! Vor avea, în schimb, destul timp pentru a vedea aceste coloane făcute bucăţele, aceste statui mutilate, aceste ruini fumegînde, aceste scări infernale ! Erau aici, ca un muzeu de coşmaruri pietrificate, ca un muzeu al Disperării şi Ruşinii. Exista însă ceva pe care voiam să-l distrug în aşa fel încît să nu mai rămînă nici urmă din el. L-am privit pentru ultima dată, am simţit cum mă îneacă plînsul, dar n-am şovăit : am văzut prin lacrimi cum cădea în bucăţi plaja aceea, femeia aceea îndepărtată şi neliniştită, aşteptarea aceea fără răspuns. Am călcat în picioare bucăţile de pînză şi le-am frecat pînă au devenit nişte zdrenţe murdare. Niciodată nu va mai primi răspuns aşteptarea aceea fără sens. Acum ştiam mai bine ca oricînd că era complet fără rost.

Am alergat la Mapelli, dar nu l-am găsit : mi-au spus că trebuia să fie la librăria Viau. M-am dus pînă la librărie, l-am luat de-o parte şi i-am spus că am nevoie de automobilul lui. M-a examinat cu mirare : m-a întrebat dacă s-a întîmplat ceva. Nu mă gîndisem de loc la asta, dar mi-a venit ideea să-i spun că tatăl meu era grav bolnav, şi că nu aveam tren decît a doua zi. S-a oferit să mă ducă el însuşi, dar l-am refuzat ; i-am spus că preferam să mă duc singur. M-a privit încă o dată cu acelaşi aer şi mi-a dat cheile.

XXXV

Era ceasul şase după amiază. Am făcut socoteala că nu-mi trebuia mai mult de patru ore şi, deci, puteam ajunge acolo pe la zece. „E tocmai bine“, mi-am zis eu.

De îndată ce am intrat pe drumul spre Mar del Plata, am lansat automobilul la o sută treizeci de kilometri pe oră, simţind o voluptate rară, pe care azi o atribui certitudinii că în sfîrşit realizam ceva concret faţă de ea. Faţă de ea, cea care pentru mine fusese parcă o fiinţă retrasă în spatele unui nepătruns zid de sticlă, eu putînd s-o văd, dar neputînd s-o aud şi nici s-o ating. Despărţiţi de acest zid transparent, trăiserăm neliniştiţi şi trişti, dorindu-ne unul pe celălalt.

În această voluptate se năşteau şi mureau sentimente de vinovăţie, de ură, de dragoste : simulase o îmbolnăvire şi asta mă durea ; datorită ei, trebuise să dau telefon pentru a doua oară acasă la Allende să aflu adevărul şi asta mă amăra. Cît de uşor putea să se amuze, să se dea acestui cinic, acestui afemeiat, acestui poet

prost şi înfumurat! Cît o dispreţuiam! Am căutat cu o voluptate dureroasă să-mi închipui o asemenea scenă respingătoare: pe de o parte existam eu, exista înţelegerea de a ne întîlni la cinci; pentru ce? pentru a vorbi de lucruri neclare şi dureroase, pentru a sta încă o dată faţă în faţă, despărţiţi de zidul de sticlă, pentru a ne surprinde din nou privirile, neliniştiţi şi disperaţi, pentru a încerca să înţelegem gesturile noastre, pentru a încerca zadarnic să ne apropiem, să ne mîngîiem prin zidul transparent şi de nestrăbătut. Pentru a retrăi un vis imposibil. Pe de altă parte exista Hunter, căruia îi era suficient să-i dea un telefon ca s-o cheme la pat şi ea să se ducă în fugă. Ce grotesc şi trist era totul.

Am ajuns la fermă la zece şi un sfert. Am lăsat maşina departe, pe şosea, să nu se audă motorul şi-am mers pe jos. Era insuportabil de cald şi era atîta linişte, atît calm peste tot, încît nu se auzea decît zbuciumul mării. M-am îndreptat spre fermă. Luna spărgea din cînd în cînd păturile de nori luminîndu-mi astfel drumul cotit printre eucalipţii bătrîni. Cînd am ajuns aproape de casă, lumina ardea numai la parter; m-am gîndit că trebuiau să fie încă la masă.

Simţeam zăduful împietrit şi ameninţător prevestind furtunile violente ale verii. Era firesc ca după masă să iasă la aer. M-am ascuns într-un loc ferit din parc, de unde puteam supraveghea ieşirea, şi-am aşteptat.

XXXVI

A fost o aşteptare nesfîrşit de lungă. Nici nu mai ştiu cîte ore s-au scurs pe cadranele ceasurilor din acest timp anonim şi universal, străin de sentimentele şi destinele noastre, indiferent faţă de începutul sau sfîrşitul unei iubiri, nepăsător la aşteptare şi moarte. Din timpul meu însă, trecuse o cantitate imensă şi complicată, plină de plecări şi întoarceri, uneori ca un fluviu întunecat şi plin de furie, alteori ca o mare nebănuit de calmă, încremenită şi veşnică, deasupra căreia Maria şi eu ne priveam nemişcaţi, şi apoi iarăşi ca un fluviu ce ne tîra asemeni unui vis din copilărie, un vis în care ea străbătea distanţe în galopul calului înnebunit, cu părul în vînt şi ochii măriţi de spaimă, iar eu zăceam într-o casă din sud, în satul meu, şi-mi lipeam obrazul de geamuri privind vîrtejul halucinant al zăpezilor. Parcă trăiserăm pe două coridoare alăturate sau pe două tunele paralele, fără să

ştim că mergem unul lîngă altul, două suflete asemănătoare în situaţii asemănătoare, întîlnindu-ne la sfîrşit în faţa unei scene pictate de mine, o scenă destinată numai ei, ca un anunţ secret al prezenţei mele, al faptului că cele două coridoare se împreunaseră, în sfîrşit, şi ora întîlnirii sosise.

Ora întîlnirii sosise ! Era adevărat, oare, că cele două coridoare se împreunaseră şi că sufletele noastre se contopiseră şi ele ? Cîtă iluzie ! Nu, coridoarele erau tot paralele. Doar zidul despărţitor era de data asta din sticlă pentru ca eu să-i pot vedea chipul tăcut şi de neatins... Dar zidul nu era întotdeauna din sticlă : uneori era din piatră neagră şi eu nu mai ştiam atunci ce se petrece de cealaltă parte şi nici ce făcea ea în aceste intervale. Mă gîndeam că poate în aceste momente chipul ei era altul, că surîdea poate altuia şi că toată această poveste cu coridoarele era doar o invenţie a mea şi că *în orice caz, exista un singur tunel, întunecos şi singuratic : al meu, unde îmi petrecusem copilăria, tinereţea, întreaga viaţă*. În aceste părţi transparente ale zidului de piatră eu o zărisem pe această fată şi crezusem că venea pe un alt tunel, paralel cu al meu, dar ea aparţinea în realitate lumii largi, lumii fără de margini a celor ce nu trăiesc în tunele. Poate se apropiase din

curiozitate de una din ferestrele mele şi văzuse spectacolul perpetuu al singurătăţii în care trăiam. Sau poate o intrigase limbajul mut şi secret al tabloului meu. Şi atunci, în timp ce eu îmi străbăteam coridorul fără sfîrşit, ea îşi trăia, afară, viaţa ei firească, agitată, ca toţi aceia care nu trăiesc în tunele ; această viaţă curioasă şi absurdă în care există baluri, petreceri, veselie şi frivolitate. Şi se întîmpla ca uneori, cînd eu ajungeam la una din ferestrele mele, ea să se afle acolo, aşteptîndu-mă mută şi neliniştită (de ce să mă aştepte ? şi de ce mută şi neliniştită ?). Se întîmpla însă ca uneori ea să nu ajungă acolo sau să uite de sărmana mea fiinţă zidită-n tunel şi în astfel de situaţii eu să-mi lipesc obrazul de sticlă şi s-o văd în depărtare surîzînd sau dansînd, fără să-i pese de mine, sau, şi mai rău, să n-o văd de loc şi să-mi închipui că se afla în locuri inaccesibile sau murdare. Şi atunci simţeam că destinul meu era infinit mai trist şi mai singuratic.

XXXVII

După acest imens timp de mări şi tunele, au coborît în parc. Cînd i-am văzut la braţ, am simţit cum inima mi se face dură şi rece, ca o bu-

cată de gheață. Coborau scările încet, ca și cînd n-ar fi avut nici un fel de grabă. „Grabă de ce?“, m-am gîndit eu. Și totuși, știa că aveam nevoie de ea, că în seara aceea o așteptasem, că suportasem cu greu fiecare minut al așteptării fără rost. Și, neîndoielnic, *știa* că în acest moment, chiar, în care ea se bucura în liniște, eu mă zbăteam sub tortura unui minuțios infern de raționamente și închipuiri. De cîtă cruzime e capabilă inima celei mai gingașe femei! Ce fiară nemiloasă și mîrșavă poate să zacă în inima femeii celei mai plăpînde! Ea putea să privească cerul întunecat și să pășească alături de acest individ grotesc, să meargă fără grabă prin parc, să inhaleze mireasma florilor, să stea jos, pe iarbă alături de el. Putea să facă toate astea știind că eu o așteptam în zadar, că dădusem telefon după ea și că fusesem înștiințat de întoarcerea ei la fermă, că datorită acestui fapt trăiam într-un deșert negru, chinuit și devorat de viermii nesfîrșiți și flămînzi ai singurătății.

Putea, totuși. Putea să discute cu acest monstru! Ce-ar fi putut vorbi cu acest personaj infect? În ce fel de limbaj?

Sau poate că eu eram monstrul ridicol? Și nu rîdeau oare de mine în acest moment? Nu eram, oare, eu imbecilul, omul caraghios al tunelelor și mesajelor secrete?

S-au plimbat îndelung prin parc. Furtuna ne acoperise cu întunecimea ei brăzdată de fulgere și trăsnete. Dinspre pampă, vîntul începuse să bată puternic, și primele picături mi-au atins fața. Au fost nevoiți să se retragă în casă. Inima a început să-mi bată dureros de tare. Din colțul meu, ascuns între arbori, presimțeam că voi asista, în sfîrșit, la descoperirea unui secret abominabil, de atîtea ori prezent doar în închipuire.

Am supravegheat ferestrele de la etaj, cufundate încă în întuneric. După cîteva clipe am văzut lumină în dormitorul din mijloc, cel al lui Hunter. Pînă aici totul era normal: dormitorul lui Hunter se afla în capul scării și era logic ca lumina lui să se aprindă întîi. Urma să se aprindă și în celălalt. Secundele în care Maria ar fi putut ajunge în dormitorul ei le-am măsurat cu bătăile inimii.

Dar lumina nu s-a aprins.

Doamne, nu am puterea să spun ce senzație de infinită singurătate mi-a pustiit sufletul! Ca și cînd ultimul vas care ar fi putut să mă salveze de pe insula pustie ar fi trecut departe, fără să-mi observe semnele de naufragiat. Trupul mi s-a înmuiat încet, de parcă ar fi sosit ora îmbătrînirii.

XXXVIII

Stînd între arborii legănați de vînturi, ud pînă la piele, simțeam că timpul rămîne pe loc. Pînă cînd, printre ploaie și lacrimi, am văzut geamul luminîndu-se.

De ceea ce a urmat mai apoi mi-amintesc ca de un coșmar. Luptînd împotriva furtunii, m-am urcat pînă la etajul de sus ținîndu-mă de gratiile unei ferestre. Am străbătut terasa căutînd ușa. Am intrat pe coridor și am căutat dormitorul ei : dunga de lumină de sub ușă m-a condus fără greș. Tremurînd, am scos cuțitul și am intrat. „Nu are de ce să închidă cu cheia", am mai putut încă să mă gîndesc. Și cînd m-a privit cu ochii îngroziți, stăteam în picioare, pe prag. M-am apropiat de pat și cînd am ajuns lîngă ea, m-a întrebat tristă :

— Ce vrei să faci, Juan Pablo ?

Punîndu-i mîna stîngă în păr, i-am răspuns :

— Să te omor, Maria. M-ai lăsat singur.

Și-atunci, plîngînd, i-am împlîntat cuțitul în piept. A strîns fălcile și a închis ochii, iar cînd am scos cuțitul, i-a deschis cu greu, și s-a uitat la mine îndurerată și umilă. O furie neașteptată mi-a întărit sufletul și am lovit de mai multe ori cu cuțitul în piept și pîntece.

Apoi am ieșit din nou pe terasă și am coborît în grabă, ca și cînd diavolul ar fi pus, pentru totdeauna, stăpînire pe mine. Fulgerele mi-au arătat pentru ultima dată un peisaj care ne fusese comun.

Am plecat la Buenos Aires. Am ajuns la patru sau la cinci dimineața. Dintr-o cafenea am sunat la casa lui Allende, l-am trezit din somn și i-am spus că trebuia să-l văd cît mai repede cu putință. M-am dus în Posadas. Servitorul mă aștepta în fața intrării de la stradă. Ajungînd la etajul cinci, l-am văzut pe Allende în fața liftului cu ochii lui zadarnic deschiși. L-am luat de braț și l-am tîrît înăuntru. Servitorul, ca un idiot, venea după noi, privindu-mă încremenit. L-am dat afară. Abia ieșise și am strigat :

— Vin de la fermă ! Maria era amanta lui Hunter !

Fața lui Allende a devenit rigidă.

— Imbecilule ! a strigat printre dinți, cu o ură rece.

Exasperat de incredulitatea lui, i-am strigat :

— Dumneata ești un imbecil ! Maria era de asemeni amanta mea și amanta multora !

Am simțit o plăcere diabolică, în timp ce orbul, în picioare, părea de piatră.

— Da ! am țipat iar. Eu te înșelam pe dumneata, iar ea ne înșela pe toți ! Dar de-acum

n-o să mai poată înşela pe nimeni! Înţelegi? Pe nimeni! Pe nimeni!

— Tîmpitule! a urlat orbul cu un glas de fiară şi s-a repezit asupra mea cu mîinile ca nişte gheare.

M-am dat în lături, şi s-a lovit de o măsuţă. A căzut. S-a ridicat cu o rapiditate de necrezut şi m-a căutat prin toată camera, izbindu-se de scaune şi mobile, în timp ce plîngea sec, fără lacrimi, strigînd doar *tîmpitule!*

Am reuşit să ies în stradă după ce l-am îmbrîncit pe servitorul care a vrut să mă oprească. Eram plin de ură, de dispreţ şi de milă.

Cînd m-am prezentat la poliţie era aproape şase. Prin ferestruica celulei, am văzut cum se năştea o zi nouă, cu un cer fără nori. M-am gîndit că mulţi bărbaţi şi multe femei se vor trezi, vor mînca, vor citi ziarele, vor da să mănînce copiilor sau pisicii, vor comenta filmul de-aseară şi vor merge la lucru.

Înăuntrul meu se deschidea o peşteră neagră.

XXXIX

Am încercat de multe ori în aceste luni de arest să judec ultimul cuvînt al orbului, cuvîntul *tîmpit.* O oboseală grea sau poate un instinct

întunecos m-a împiedicat de fiecare dată. Într-o zi poate voi reuşi şi atunci voi analiza şi motivele pe care le-ar fi putut avea Allende pentru a se sinucide.

Cel puţin pot să pictez, cu toate că bănuiesc rîsul doctorilor în spatele meu, aşa cum l-am bănuit atunci cînd, la proces, am amintit de scena cu ferestruica.

N-a existat decît o fiinţă care înţelegea pictura mea. Picturile pe care le voi face de acum încolo vor confirma acest punct de vedere. Şi zidurile acestui infern vor fi, astfel, tot mai ermetice.

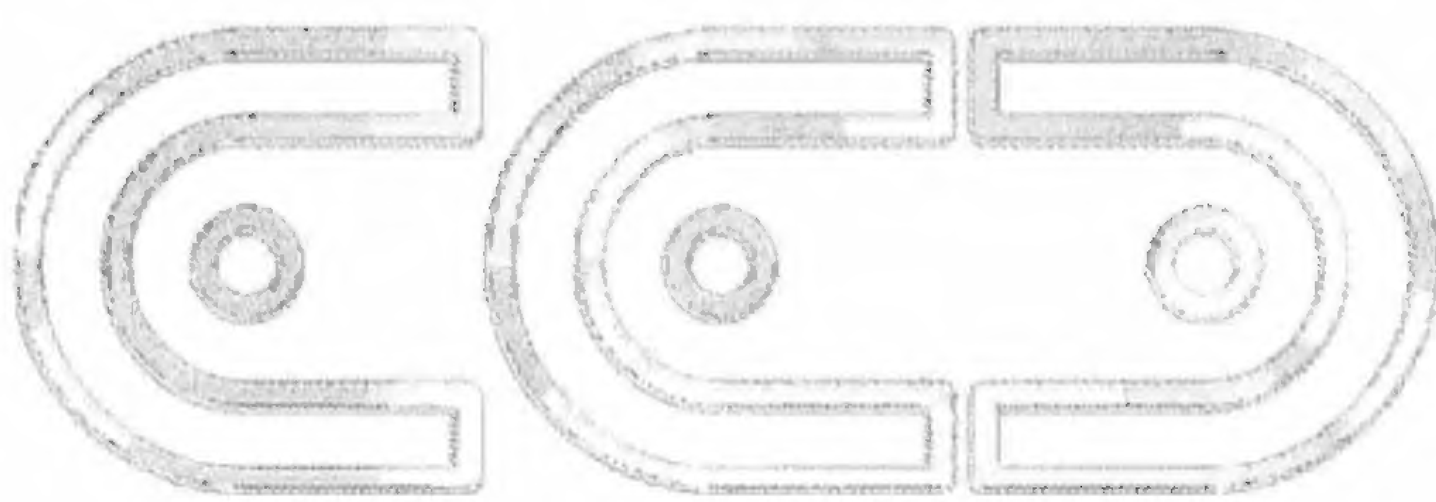
11747

Redactor responsabil : OLGA ZAICIK
Tehnoredactor : AURICA IONESCU

Dat la cules 29.05.1965. Bun de tipar 08.07.1965. Apărut 1965. Tiraj 10.140 ex. broşate. Hîrtie tipar înalt ediţii mat tip B de 63 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 5,37. Coli tipar 5,5 A. nr. 5.997. C. Z. pentru bibliotecile mari 89. C. Z. pentru bibliotecile mici 89—31=R.

Intreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918"
Str. Grigore Alexandrescu nr. 93—95
Bucureşti — R.P.R.
Comanda nr. 916

Scanare și prelucrare digitală

de

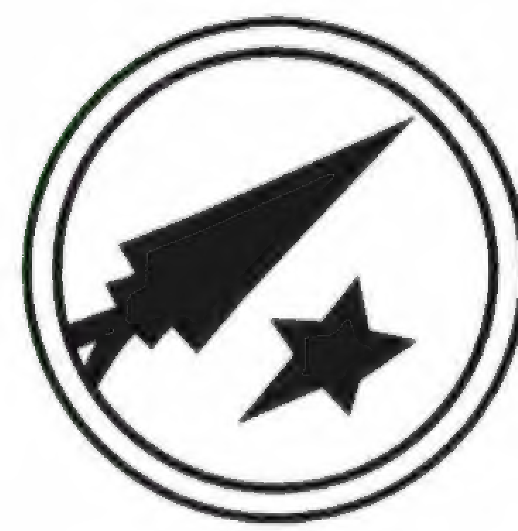

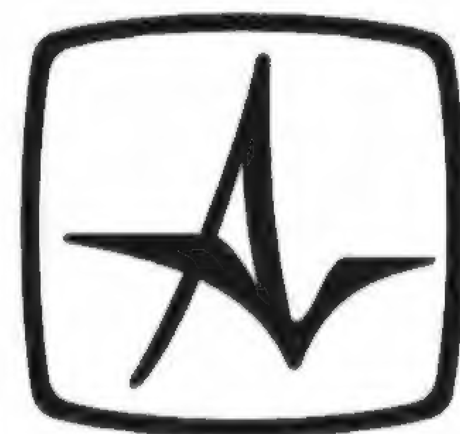

Anonim

și

CAT Graur

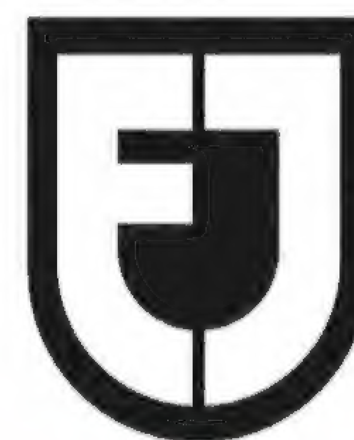

Antwerpen

2023

Clubul cărții digitale 2024